

Singer-társulat 04.
~~529~~

Sofia

Szomaházy István

Huszonnégy Óra

Elbeszélések

Budapest 1894

Singer és Wolfner kiadása

Andrássy-ut 10. sz.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

291637

R
2

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
N. Néveléknapló
1964. 23. 17. sz.

R
1965

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Faubourg St. Leopold.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Huszonnégy óra.

†

Vizkereszt napjának estéjén, körülbelöl három, negyed tizenkettő táján, a következő érdekes esemény történt a Lipótváros egyik halványsárga családi házában:

Az elzárt üveges folyosóról ugyanis valami zaj, beszélgetés hallatszott be az öreg házi urnő hálószobájába s egy-két percz mulva egy félénk kéz csöndesen megzörgette a kárpitajtót.

— Kérem nagyságos asszony, szólt be a szobaleány, méltóztassék fölkelni egy kissé!

Özvegy Gerson Róbertné, kinek az álom azonnal kiment a szemeiből, ijedten könyökölt föl az ágyában.

— Ki van itt? kérdezte hangosan.

— Én, mama, én, felelt egy másik, egy csengő asszonyi hang, mire az öreg asszonyság sietve kapott magára néhány ruhadarabot s gyorsan tolta félre az ajtó ruganyos aczélzárát.

— Te vagy Margit? mondotta csodálkozva. S a fiatal asszony csillogó szemei közé tekintve, aggódó hangon folytatta:

— Mit keressz itt ilyenkor, az istenért?

Dr. Zimonyi Lajosné, született Gerson Margit fáradtan dőlt le a divánra, sarkig érő csuklyás köpönyegét csöndesen ledobta magáról, (alul csak egy karcsu, vérvörös pongyolaöltöny simult a főváros ez ismert szépségének természetére) s közönyösen így szólt:

— Otthagytam a férjemet. Elhatározott szándékom, hogy többé nem fogok hozzá visszatérni.

S mikor a megrettent mama e kijelentésre ijedten ugrott föl a helyéből, a szép asszony higgadtan, minden izgalom nélkül elmesélte az egész történetet, a mely azóta a főváros minden délutáni társaságában tárgyalás alá kerül s melyről egy francziás hajlandóságu ujság már pikáns cikket is tett közzé valamelyik hétfői számában.

Gerson Margit ugyanis tizennyolcz éves korában nőül ment dr. Zimonyi Lajos budapesti ügyvédhez, a petrovényi grófi hitbizomány s a rengeteg vasműrészvénytársaság jogi képviselőjéhez, ki a fővárosnak egyik leghódítóbb don Juanja volt s bőven megérdemelte azt a negyedmilliósz hozományt, mely a csinos lipótvárosi kisasszonynak apai öröksége volt. A házasságot mi sem zavarta meg mindaddig, míg a fiatal asszony egy izben rá nem jött, hogy férje évek óta csalja s havonként ezer forinttal segélyez egy ismert színésznőt, ki a megközelíthetetlen hírében állt a színházi gourmandok

körében. A házastársak között keserű jelenetek folytak le s Margit mindinkább meggyőződött, hogy a jóakaró közönyt, melylyel eddigelé férje iránt viseltetett, hideg megvetés váltja fel szívében. Mindazonáltal kerülte a skandalumot, a külszint tökéletesen megóvta s a világ mit sem tudott meg az egész esemény felől. A fiatal asszony, kibén csodálatos erő és jellem lakott, más egyebekben keresett szórakozást; hajadon huga kíséretében társaságokba, irodalmi gyűlésekbe járt s a két csinos, szellemes arczu teremtés, a maguk rövid prémes bundáscájában, már szinte annyira hozzá tartozott az akadémia sárgafüggönyös kis terméhez, mint az akadémikus urak hajlott saszorra s fehér, tiszteletreméltó koponyájá. Egy öreg, eleven nyelvű orientalista egyizben oda is sügött az elnökhöz, a ki éppen a gyűlést akarta megnyitani:

— Talán még öt perczig váránk kegyelmes uram!... A kis Zimonyiné tollas kalapját nem látom még odabenn!...

A Kisfaludy-társaság valamelyik havi ülésén egy fiatal egyetemi tanár, *Nógrády* László — kit egy vasutigazgatóné jourjáról már régebben ismert — aethetikai felolvasást tartott a mult századbeli magyar szerelmi poezisról s több egykoru verset szőtt az előadásába. A gyöngyvirágillatu kis teremben, a ragyogó szemü, lelkes asszonyok között valami különös elragadtatást keltettek e régies zamatu, naiv

költemények s a fiatal professzor komoly hangja, mely minden jelenlévő leány szívében akut szerelmi lángot lobbantott föl, édes csengéssel röppent szerte a girandoleok, a zöld teritős abrosz mellől. Az asszonyok lelkében szentimentális vágyakodások keltek életre, a nagy sóvárgó szemekben a szerelem, az érzékek szomjusága látszott; mindezek a gömbölyű, plasztikus karok ölelni, dédelgetni szerettek volna valakit, mint egy édes, dallamos muzsikára. Zimonyiné, a kinek lelke diszkrétebb és szemérmesebb volt, mint bármely leányé, egy kissé elpirulva dőlt hátra, csak néha váltva egy-egy édes pillantást a hugával, kinek apró, keztyüs keze csöndesen pihent az övében.

Nógrády, a ki a fiatal asszony szüzies szépségét most is gyönyörködve nézte, a gyűlés végén pár tréfálkozó szót váltott velük s egész a képesterem ajtajáig kísérte őket, a hol Ágnes kisasszonnyal még egyszer kezét rázott. De a zárt ülést, mely a fölolvasásokat követte, úgy látszik hamarosan megunta, mert a Nádor-utca egyik boltja előtt megint utolérte a hölgyeket s egész a Zimonyiék lakásáig velük tartott. A kapuban vidáman beszélgettek még pár perczig s a professzor, bolyhos gallérját a nyakába huzva, derülten ment tovább az Andrassy-ut irányában.

A Zimonyiné csütörtöki jourján többször össetalálkoztak ezentul s a világ jó ideig abban a

véleményben volt, hogy Nógrádyt az Ágnes kisasszony pajkos szemei teszik oly állhatatos vendéggé. De a bájós asszonykák, kik hetenként idesereglettek, csakhamar kitalálták a valóságot. Ágnes kisasszony egyszerű kifogás volt; mindez a szellemeskedés, e néma s mégis szemmel látható hódolat kétségtelesen ezt a komoly, csöndes asszonyt illette meg, a kit férje botrányos módon elhanyagolt. Ők még talán mitsem tudtak felőle, de a világ már teljesen tisztában volt azzal, hogy szeretik egymást. Zimonyiné, ha e sejtelem megfordult a fejében, bizonyára elpirult; mert e nemes, tiszta teremtés, kiben a leányok minden bájossága egyesült, irtózott volna attól, hogy férjéhez még gondolatban is hűtlenné legyen.

A viszony, mely a házastársak közt fennállott, már öt vagy hat hét óta teljesen hideggé vált. Margit egy reggel, a hálószoba szőnyegén, egy ibolyaszínű levélkét talált, amelyet férje, minden valószínűség szerint, a zsebéből ejtett ki. Az erényes hírben álló színésznő pár bizalmas sora volt ez, melyben a kis Cherubin egy kissé kényes dolog felől értesítette Zimonyit; legalább Margit, kit e pizkosságok némi undorral töltöttek el, megvetéssel dobta el a levélpapírt. De aztán meggondolta a dolgot, a levélkét borítékba zárta s egy kis czédulán ennyit írt melléje: »Itthon feledte.« A levelet még délelőtt elküldte férje bálványutczai hivatalába.

Sem ez alkalommal, sem később, egyetlen szemrehányó szóval sem illette Zimonyit; méltatlannak tartotta volna, hogy fölösleges magyarázatokat követeljen. De evvel a két szóval teljesen czélt ért; férje csak a világ előtt tartotta fenn a hitvesi viszonyt, ha egyedül maradtak, idegenek és közönyösek voltak egymásra nézve.

Január elején, a vasműrészvény-társaság ünnepies közgyűlése után, nagy bankettet rendeztek a Hungáriában s a gróf, a részvénytársaság elnöke, hajnali két óráig együtt tartotta az igazgatóságot. Zimonyi, a ki csak frakkban érezte jól magát, három vagy négy felköszöntőt mondott, s az utolsóban már a felszolgáló pinczéereket éltette, mert a pezsgő mindnyájukat megzavarta. Két óra után gyalog ment haza; távol attól, hogy mámoros legyen, de kipirulva, nehéz léptekkel taposva a korzó megfagyott aszfaltját. A citadella felől hideg szellő lengett; Zimonyi úgy érezte, hogy az egész világot keblére tudná ölelni. A rendőrt, ki a Vigadó előtt álldogált, szivarral kínálta meg s aztán szapora léptekkel sietett tova a homályban a budapesti city felé.

Margit aludt már s Zimonyi rendesen vigyázott, nehogy nejét hazajövele fölébresszse. De ma mámorosan és lángoló vérrel gyönyörködött néhány perczig a fiatal asszony pompás alakjában, melynek körvonalai nem vesztek el egészen a halványkék selyem paplan alatt. A dús, sötét hajfonat

alól kivillogott a nyak egy fehér darabja s Zimonyi, kiben a hosszas fáradtság még növelte a neje iránt való vágyakodást, lélekzetét visszafojtva állt meg pár pillanatig az ágy mellett. A küzdelem, mely lelkében keletkezett, nem volt hosszas; hirtelen lehajolt az ágyhoz s neje gömbölyü, szép vállát szenvedélyes hévvel csókolta meg. De a láng, mely most vérét átfutotta, csakhamar kialudt, mert Margit egyszerre fölébredt s megértvén mi történik, haraggal ült föl ágyában.

— Ön még közeledni merészel, szólt izgatottan és remegve. Azok után, a mik köztünk történtek, ez gyalázat! Menjen azonnal innen, mert különben én fogok eltávozni.

Zimonyi, ki még a feleségét nem ismerte teljesen, kérésre fogta a dolgot.

— De Margit, ne legyen olyan hideg, kérem. Ha vétettem, bocsássa meg, hisz tudja, hogy csak önt szerettem mindig.

— Ugyan, hagyja ezt a gyerekeskedést! Tudhatja, hogy köztünk mindennek vége. Egyszerűen a látszat kedvéért vagyok itt, meg mama kedvéért, a ki mitsem tud. Köztünk mi sem változhatik meg többé, erről biztos lehet.

— Ez végső elhatározása?

— A legvégső.

— No hát jó, ha kényszerít, kimondom. E szenteskedéssel nem ejthet többé tévedésbe. Mindez

üres kifogás, a melyben nem hiszek. Nem csak én, da az egész világ ismeri a valódi okot.

— S mi az?

— Hogy önnek kedvese van!

S nem várva meg a választ, gunyos czinizmus-sal folytatta:

— Remélem tudja, hogy kiről van szó? Arról a botrányról beszélek, melynek Nógrády László ur a másik hőse. Különben én voltam az utolsó, a ki ezt megtudtam. Legyen nyugodt, mindenki beszél felőle.

Kezeit összeszorítva, Margit hidegen emelkedett föl. Egy tiszta és vérig sértett asszony önérzetével, melynek súlya alatt e gyáva vádaskodó egészen megsemmisült, halkán és hangsúly nélkül szólt:

— Takarodjék innen!

S mikor Zimonyi habozva állt egy pillanatig, kis kezével olyat ütött az éjjeli szekrény márvány-lapjára, hogy a gyertyatartó csörömpölve esett a földre.

— Rögtön ki ebből a szobából!

Czigarettáját meggyújtva, Zimonyi szó nélkül távozott. De az ajtóból visszafordult még egyszer:

— A többit majd holnap intézzük el!

De Margit már másnap nem volt ott; még ezen az éjjelen, egy percnyi késedelem nélkül kocsira ült s az édes anyja lakására hajtattott.

II.

Január közepe táján anyja s Ágnes huga társaságában Margit Abbaziába utazott, mivel a kis lány aggasztóan köhögött pár hét óta, s a doktorok enyhe levegőt ajánlottak. A napsugaras pálmák közül, a *Villa Zanze* terraszáról, Zimonyiné több ízben irt Nógrádynak s levelei mindig magukkal hozták a tenger és a narancsok édes illatát. A professzor már többé nem leveleket irt; ő valószínű szerelmi dolgozatokat küldött az ádriai tenger bájos telepére, tele poézissel és rajongással a fiatal asszony iránt, ki állandóan ott lebegett a katedra fölött, a hol Nógrády az előadásait tartotta. A szürkekabátos, rövidlátó filozófusok, kik ebben a félévben hallgatói voltak, bizonyára alig sejtették, hogy az *Ember tragédiájá*-nak (a mi e szemeszter egyik fő tárgya volt) minden asszonyában, akár Évának, Juliának vagy Izaurának hívják, a Margit csöndes, komoly karaktere tükröződik vissza.

Márczius vége felé tértek vissza Abazziából s már májusban a Gersonné svábhegyi villájába hurczolkodtak, a hol a nagy melegek beálltaig tartózkodni szándékoztak. Nógrády csaknem mindennapos vendég volt a hölgyeknél, kikkel hosszas sétákat tett az ibolyás hegyoldalokban, s tréfálva, kaczagva toppant be velük együtt a villába, a hol az öreg

urnő alkonyattájt már türelmetlenül várta őket. Rajta kívül alig volt más látogatójok; mivel Gersonék, az ismert skandalum óta, majd minden összeköttetést megszakítottak a világgal.

Ágnes, a ki a dolgokkal meglehetősen tisztában volt, több ízben ingerkedett a nényével:

— Nos, még mindig tagadunk? ... Azt hiszem, Gitta, a szived mostanában meglehetősen el van foglalta ... De azért nem szükséges elpirulnod ...

Mert csodálatos, de úgy volt: Margit, asszony létére, szinte naivabb volt, mint a huga s pirult a gondolatra, hogy a professzor szerelmes belé. Pedig mindketten régóta tisztában voltak azzal, hogy szeretik egymást s minden szavuk, melyet egymáshoz intéztek, vágygyal és melegséggel volt tele. De Ágnes bizonyára tudósabb és pajkosabb volt a lelkében, mint ez a romlátlan asszony, aki sohasem olvasott frivol könyvet és sohasem bocsátkozott olyan társalgásba, amelyben kétértelműségek fordultak elő. Még a lipótvárosi jourok szabadszáju gavallérajai is megváltoztatták a beszédbeli tónust, mikor Margit a maga derült, barna szeméit s tiszta, nyílt homlokát feléjük fordította.

Május vége felé, egy derüs tavaszi délután volt, hogy Zimonyiné s Nógrády együtt ültek a villa terraszán, mely előtt, a virágágyakban, bársony szegfűk s nagy gömbölyű pünkösdi rózsák illatoztak. Idekűnn édes csönd volt, a villák nagyobb része

üresen állt még, csak itt-ott gyomláttak, bibelődtek a kertészek. A szobaleány, aki ozsonnához terített, ki- és bejárt az edényekkel, s Ágnes egy új francia kerin-
gőt játszott a nyitott ablak mellett. Az élet szép-
nek és kívánatosnak látszott e tiszta délután, s mind-
ketten a boldogság egy kimondhatatlan áramlatát
éreztek. Margit fölnézett olykor himzéséből, s mo-
solygó szeme bizalmasan mélyedt el egy másod-
perczre a professzor lelkesült pillantásába. Minden-
féle közönyös tárgyak felől csevegtek jó darabig,
de jóformán nem is tudták miről van szó, s csak
egymás hangjában gyönyörködtek. Messziről ide
látszott az egész főváros, az ezüstös folyam, mely-
nek hátán czifra propellerek usztak a Margitsziget
zöld bokorerdője felé s a levegő tiszta és fényes
volt, mint az ég sötétbejátszó kékje. A tavasz
illatai és szinei lebegtek mindenütt s a Margit egy-
szerű, világos, szürke ruhája csodálatos harmoniá-
ban állott az aranyos májusi derű nyugalmaival.
Nógrády elragadtatva nézte egy darabig.

— Tudja-e, szólt aztán, hogy maga egész
leány? Én sokszor azt hiszem, hogy ez a két év
csupa képzelődés, s ez a házasság egyszerű álom...
Szinte lehetetlen, hogy ezt a pillantást egy férjes
asszony megőrizze.

— Néha, mondotta Margit, magam is azt hiszem,
hogy álom; különösen éjjel, a mikor a leánykori
szobámban fölébredék. De, fájdalom, csakhamar

meggyőződöm, hogy nem az, hogy a valóság nagyon is komoly.

— S tudja, hogy olykor kísértést érzek: az anyjától kérni meg a kezét?

Mit sem felelt, de a himzést egyszerre abba hagyta. Kis kezére, mely az asztalon pihent, Nógrády most reá tette a magáét, s látván, hogy Margit nem ellenkezik, hirtelen föléje hajolt és megcsókolta. Zimonyiné egész a hajáig elpirult, de aztán szeliden tette kezét a professzor magas homlokára, mintha egy érzelmes, ragaszkodó gyermeket akarna megvigasztalni a gyöngédségével. E puha, finom kis kéz melegét érezvén, Nógrádyt egyszerre átjárta az a tudat, hogy ez a komoly asszony egészen az övé, s hogy az ő lelkesülését, szerelmét teljes nagyságban viszonzózzák. Mitsem szóltak többé; ez a kis kéz a lángolóbb vallomásnál is többet mondott.

Mig az ozsonnát fölhoradták, mig Ágnes léha módra babrált az ujságok közt, mig a kertész a karókat kötözgette, igazgatta, ők ketten dalolni és táncolni szerettek volna, bár nem voltak egészen tisztában azzal, hogy a jó kedvüket mi okozza voltaképp? Valami különös lelkesedést éreztek, s szinte a könnyekig meghatotta őket, hogy az idő ilyen szép, hogy egy vinczellérfiu egy taplóbőrű csacsit hajt föl a hegyi uton s hogy a kávé ilyen pompásan sikerült. A legközönségesebb dolgok

is olyan hatással voltak a lelkükre, mint a Marseillaise dallama vagy egy fülbemászó keringő. Érezték mind a ketten, hogy az élet szép s hogy leirhatatlan, szavakba nem foglalható gyönyörűség: itt ülni a nyitott terraszon, s ez aranszegélyű, vékony porcellánról csipegetni az édességeket és a csemegéket. A szemük ragyogott s folyton azt szerették volna mondani: Boldog, boldog vagyok, édes . . .

Margit — bár maga sem tudta tisztán miért? — ez időben különösen szorgalmazni kezdte a válópört, amelyet még január havában megkezdett. De Zimonyi hallani sem akart a válás felől. A Lipótváros ez izmos gavallérja most egészen garçon életre rendezkedett be, a nap nagyobb részét mulatsággal töltötte el, színházba és társaságokba járt, s olyan fiatalos hévvel udvarolt mindenfelé, hogy a városrész összes bakfisei beleszerettek. Az ujságokban sűrűen megfordult a neve, uj és szenzációs fogatot rendelt meg Párisból s májusban egy lova elsőnek ért be a tavaszi handicapon. Egyszer, május végén, találkozott a feleségével s hódolattal emelte meg előtte a kalapját; de Margit közönyösen biczentett a fejével s hidegen sétált tova a hugával. Junius elején Zimonyit képviselővé választották meg a petrovényi kerületben, a hol egy évszázadra demoralizálta az egész környéket. Szóval ugy látszott, hogy a nyilvános életben

keres kárpótlást azért, a mit a házasságban elveszített.

Pedig nem úgy volt, ez a gyakori szereplés mind csak arra szolgált, hogy Margit szívfájdalmat kapjon azért a kincsért, a mitől saját magát megfosztotta. Ez a felületes, érzéki ember, a ki még csak sejtelemmel sem birt a felesége igazi jelleme felől, képes volt komolyan azt hinni, hogy Margit megbánhatja azt, a mit elkövetett. E viruló és kíváncsú asszony, most, hogy egészen távol volt tőle, olyan leküzdhetetlen vágyat ébresztett föl benne, hogy némelykor egészen elvesztette az eszét. Bár az érzéki föllobbanásokon rég tul volt már, némelykor, éjszakánként, azt hitte: éveket adna az életéből, ha Margit még egyszer az övé volna. Érzékeit, melyek uralták, semmi sem elégítette ki többé, viszonya unottnak és ostobának tünt föl előtte, azt hiven: nincs nő, ez egyen kívül, a ki ezt a vad fellángolást lecsillapíthatná. Bár nevetségesnek látszott önmaga előtt is, bolondul szerelmes volt a feleségébe, a ki a faképnél hagyta.

Hiába volt minden: kérés, fenyegetés, rábeszélés, Zimonyi hallani sem akart a válás felől. Gersonné egy távoli rokona, valami öreg képviselő, a ki ügyvédi irodát is tartott, világosan megértette vele, hogy a kibékülésről szó sem lehet többé s hogy egyszerű nyűg mindkettőjökre nézve, ha a viszony törvény szerint föl nem bomlik. Az öreg Gersonné

egy izben maga járt ott a veje bálványutczai lakásán, de Zimonyi határozottan kijelentette, hogy a neje tervét sohasem fogadja el. Vágyától és érzékeitől elragadtatva, egy gyermek szívósságával könyörgött az öreg urnőnek, hogy Margitot visszatérítse hozzá. Kérése, ígéretei annyira meghatották az ősz dámát, hogy szinte könyezve tért vissza. De csak a mama volt vajból; Margit vas volt és gyémánt.

Igy álltak a dolgok, s az irodalomtörténet szelid-lelkű professzora esténként azzal a tervvel foglalkozott, hogy Zimonyit párbajra kényszeríti és agyonlövi. Az új Tantalusnak ajkai előtt volt a boldogság; egyetlen szó gátolta meg, hogy az édes asszony örökre az övé legyen. De még csak reménye sem lehetett arra, hogy a férj ezt az egyetlen szót kimondja.

III.

A fürdőzésnek legfőbb évadján, július vége felé, a hogy a nagy ülőkosarak öbléből a vitorlások nyári regattáját szemlélték, a hosszú kavicsos esplanade-on, mely pajkos operette dallamoktól visszhangzott, Katona bácsi, a levélhordó, egyszer csak állomást tartott előttük a körutjában.

Mikor a gőzhajó, vagy az öreg Katona megérkezik, a fürdőhelyen mindig bizonyos szenzáció támad; valami örömteljes szenzáció, mint a mikor

a fecskék vizatérnek a távol napkelet tájairól. Margit, a ki világos esernyőjét kényelmesen a háta mögé tartotta, hirtelen letette a látócsövét, melylyel a shoonerek vitorláit követte.

— Egy levél, nagyságos asszony, mondotta a biczegő postaszolga tisztelettel.

Egy apró, sárgabajátszó levél volt, a deauvillei postabélyeggel általütve. Margit egy perczig kíváncsian szemlélte a távol Bretagne kis hirnökét, de aztán unottan szólott:

— A férjem írása.

Nógrády, a kinek világos saccojába egy nyiló rózsabimbó volt tűzve, hirtelen fölugrott Ágnes mellől, kinek eddig fiatalos lelkesedéssel udvarolt.

— A férjétől? szólott izgatottan.

S fürgészve, kíváncsian tekintett a Margit szeme közé, míg az a levél sorait átfutotta.

A Zimonyiné pillantásából világosan látnivaló volt, hogy a levélben különös és merész dolgok állhatnak. A fiatal asszony, ki eleinte sápadt volt, egyszerre egész a homlokáig elpirult. Keze, a melyben a papirost tartotta, gyöngén remegni kezdett s a szemei haragosan megvillantak. A professzor, a ki e hatásokat élénken figyelemmel kísérte, nem tudta tovább megállani szó nélkül.

— Mit ír? kérdezte halkán.

Válasz helyett Margit átadta neki a levelet, a melyben a következők állottak:

»Ki fogsz nevetni talán, de mindegy, kimondom titkolózás nélkül: e fürdői zaj, fényüzés, e hullámzó élet közepette a gondolataim folyton veled vannak s azt hiszem minden iránt eltompultam már ez egy érzésen kívül, amely hozzád köt. Ne hidd, hogy bennem nem támad föl a jobb ember néha: beléegyezni mindenbe, amit kívánsz, mindörökre fölmentve téged e gyűlöletes viszony kötelékei alól. De ha már urrá vált bennem e nemesebb gondolat, megnyugodván, megint csak érzem: lehetetlen, hogy így hagyjalak el, egy szó, egy édes óra, egy mosoly, egy köny nélkül. Őrületesbe visz, hogy a hétszáz napon, a mig az enyém voltál, nem is tudtam egészen: micsoda kincs és gyönyörűség a te lényed, pillantásod, márványnál fehérebb vállad, te magad, te ingerlő, drága, komoly teremtés te. Visszagondolva e napokra, most, hogy elérhetetlen vagy, beteggé tesz a vágy, meghallani még egyszer ama szavakat, melyeket *akkor* intéztél hozzám, látni aggodalmas, izgatott és mégis csábító pillantásodat, a melyet *akkor, otthon* vetettél rám. A nábob, ki minden bankjegyét a kandalló tűzébe dobja, filozofus és bölcs hozzám képest, a ki téged elveszítettek.

Hallgass meg hát, könyörgök hozzád, legutoljára. Elvállok tőled, jó, de egy föltétel alatt: *tölts velem még huszonnégy órát, mielőtt utaink örökké elhajlanak.* Egy nappal több, vagy kevesebb,

most már mindegy neked. A világnak mitsem kell erről tudnia. Utazz ide titokban, Párisban várni foglak. Esti nyolczkor ér ide a deauvillei express; másnap ugyanebben az órában visszatérhetsz Párisba. Itt, a fürdőn, egyetlen lélek sem fog látni. Esküszöm neked és becsületszavamat adom, hogy e föltétel alatt mindenben meg-egyezem, a mit kívánsz, s rajtam nem mulik többé, hogy házasságunk minden késedelem nélkül fölbontassék. De viszont arra is esküszöm, hogy e föltétel nélkül, az én akaratommal, sohasem fogok elválni tőled. Rajtad függ most egészen, hogy jövőd fölött ugy rendelkez, a hogy kívánod.

Van talán egy-két emléked, a mi kedves; ezekre kérlek, gondold meg jól ezt az ajánlatot s ne utasítsd vissza elhamarkodva, mert sohasem teheted jóvá. Engem, a ki annyira szeretlek, te nem gyűlölhetsz engesztelhetetlenül.

Határozatod felől táviratilag értesíts.

Férjed: *Dr. Zimonyi Lajos.*«

Csönd volt közöttük néhány perczig, de mindketten érezték, hogy itt a forduló pont, életük legfontosabb percze. Az esplanade-béli zenekar vidám polkába fogott, bájos asszonyok sétáltak föl meg alá, világos nyári toilette-jeikben; egy kis szőke baby nagy karikat hajtott előttük a pálcájával. Mindenki mosolygott, udvarolt, szívta a tóparti

levegőt; könnyü, finom czipők puhán siklottak tova a fövényes sétatéren, s bódító illatba verődött össze a víz különös levegője, a délies virágok kilehellése s az asszonyok ingerlő parfumeje. Távrolról hegyek és szőlők látszottak ide s egy-egy nyárilak kaczer tornyocskája kivillogott a zöld lombok közül. A clubház felől ágyudörgés hallatszott, a matrózok hurráztak, mivel a gróf karcsu vitorlása, a »Fehér Rózsa« győztesül futott be az öbölbe.

A sétálók megálltak egy perczre s Ágnes néhány skótsipkás kis lányismerőse kecses pukkerlikkel üdvözölte Margitot. Nógrádynak alig volt alkalmja, hogy odasugja:

— Nos, mit fog tenni?

Nem lehetett válaszolni a szomszédok miatt, de Margit arca megvető, hideg mosolyra fordult. Csak két-három percz múlva szólt:

— Önző és érzéki, mint mindig!

Egész este nem beszélhettek egymással egy intim szót, a tó fölé rugó vacsorázó terraszon nagy társaság volt körülöttük, s folyton jó kedvet, kaczagást kellett affektálni, nehogy a viselkedésük feltűnő legyen. Körülbelül éjfélig ültek a vacsoránál, s ez idő alatt Margitnak egy vidéki ügyvéd udvarolt, a ki pikánsnak és érdekesnek találta az elvált asszony társaságát. Nógrády, a kinek egy törvényszéki elnökné volt a szomszédja, folyton egyik tárgyról a másikra ugrott, mert lehetetlen volt ebben

az állapotban hosszasabban elmerülni valami beszédbe.

Csak éjfél után, a hogy a hölgyeket hazakisérték, a Stefánia-udvar sötét árkdjai alatt kerültek egy pillanatra egymás mellé, míg a többiek a kapu előtt várakoztak. Margit melegen szoritotta meg a professzor kezét s csak ennyit mondott:

— Gondolkodjék az éjjel a férjem ajánlata felől. *Én azt fogom tenni, a mit ön tanácsol.* Minden öntől függ. Majd reggel, a kútnál, megbeszéljük a többit.

Eltűntek a szállóbeli folyosó, s minden csendes és sötét lett ismét. Csak fenn, az emeleten világosodott meg a Margit sarokablaka, s úgy tekintett ki az éjszakába, mint egy nagy, tüzes, kérdő szem, amely kíváncsian várja a feleletet.

VI.

Nógrády László, a hogy a sötét, elhagyatott tópartra leért, legelőször is így szólott a lelkében:

— Óh, a gyalázatos! Még van benne annyi vakmerőség, hogy ilyen szemtelen ajánlatot tegyen! Birni akarja ezt az édes asszonyt, mintha mi sem történt volna köztük! De hiszen várhatsz arra, akár ítéletnapig.

Eszébe jutott, mennyire féltékeny volt némelykor, mikor Margitot még messziről imádkozta s az

asszony együtt lakott a férjével. Sokszor azt hitte, hogy valami nagy bolondot kell elkövetnie, mikor a Zimonyiék kivilágított ablakai előtt elsétált. Az a gondolat, hogy Margit, a hevülés drága perczeiben más férfi karjaiba dőlhet, lánggra lobbantotta a vérét s utczáról-utczára kergette, mint valami hajléktalan csavargót. S ez az ember még remélni meri, hogy az asszony, mint valami regényes szerető, titokban visszatér hozzá s átengedi magát a vágyainak, a szomjuságának, a szerelmi érzékei föllobbanásának. Ugy érezte, megölné, ha most itt volna, mert maga az ajánlat is sértőnek, durvának tünt föl a szemeiben.

A nagy, messze tavon rejtélyes árnyékok mozogtak, sötét hegyek olvadtak össze a mennyboltozattal, s valahonnan, a tulsó partról, csillagként fénylett ide egy magányos gyergyavilág. A vitorlásokat csöndesen libegtette az éjjeli szellő, az uszóház felől egy keskeny szandolin közeledett. Távol, a szőlőkben, virrasztó tücskök ciripeltek s a víz szeliden ringatta a csillagok ezüstös másait. Lány és poétikus volt minden; a hangok és színek titokzatos homálya egészen körülfolyta s altató zúgásba olvadt össze a nádas suhogása, az éji rovarok hangja s a kőpart szelid hullámverése. A tulsó parton sipolt az éjjeli gyorsvonat, mely a naptól már a mosolygó tengerparton fog elbucsuzni, a kikötőváros üveges pályaháza alatt . . .

Meghuzódva a kosárszék mélyében, kezében egy sziporkázó szivarral, Nógrády a lehetőségek egész sorozatán végig gondolt. Világos volt előtte, hogy Zimonyi állani fog a szavának s a maga részéről minden eszközzel meggátolja a válást, ha az ajánlatát nem fogadják el. Viszont tudta, hogy e huszonnégy órai mártiromság révén a jövő egész boldogságát megvásárolná, s mindörökre az övé lehetne ez a drága asszony, a ki nélkül most már élni sem tudott volna többé. De lehetséges-e, hogy ő ez ajánlatban megnyugodjék s maga segítse elő a bötányos pásztorórát, melytől egész lelkében irtózott?

Az idealista, a nemesebben gondolkodó ember így szólalt meg benne: »Nem volnál-e hitványabb, mint a férje, ha ebben megnyugodnál? Ezt az édes teremtést, a kit imádsz, vezedhetnéd-e magad egy gyűlöletes férfi karjai közé? Megállanád-e örülés nélkül e huszonnégy órát, melynek bizonyosságai felől nem lehet a lelkedben kételkedés? Nem inkább az örökös boldogtalanságot-e, mint e gyalázatos megalkuvást? Hiszen már maga ez a habozás is méltatlanná tesz arra, hogy e nemes, komoly teremtés a tiéd legyen.«

De a másik, a hideg bölcselkedő, így beszélt: »Minő ostoba, szentimentális felfogás! Hát nem töltött-e ezzel az emberrel hétszáz napot együtt s változtat-e valamit a jövőn, ha még huszonnégy

óráig az övé lesz? Hétszázhusz vagy hétszázhuszon-egy, nem egészen mindegy-e? S megérdemelnéd-e, hogy valaha boldog napod legyen, ha ezt a paradicsomot huszonnégy órai pokolért el tudnád taszítani magadtól? Végre is, ha ez a huszonnégy óra a pokol valóságos extractuma lenne, nem-e kötelességed kiállani, csakhogy e csábító jövőt biztosítsd? Végy be morfiumot vagy klorálhidrátot, kábítsd el magad e huszonnégy órára, ne tudj semmiről s éld át öntudatlanul ezt a boldogtalan napot: de azután a tiéd lesz ő, egészen, örökre, kizárólagosan a tiéd.«

A *Park-pavillon* egy kis szobájában, a hol az irodalomtörténet fiatal professzora a fürdőbéli lakását tartotta, egész reggelig nem aludt ki a világgosság, csak akkor, midőn a fürdői zenekar a sétatéri indulót megzendítette, tünt el a homályos gyertyafény a hófehér függöny mögül. Álmosan, halaványan, mint valami korhelykedő pinczér, Nógrády már reggel hat óra felé ott bolyongott a kut körül, a hol csak néhány öreg asszonyság ült a padokon, s egy botos, szürke kapitány szürcsölte az ásványvizet.

Nyolcz vagy kilencz felé, mikor a napsugár piros fényben csillog meg a magas, emeleti ablakon, mikor mind e villák, szállók, fürdői odúk özönével bocsátják ki magukból a halvány leányok és asszonyok csoportját, a Stefánia-udvar kapujá-

ban végre megjelent a Margit kékvirágos ponyolája, mely puhán, tapadón folyta körül a fiatal asszony királynői termetét. Éjfekete hajában, mely most még csak sietősen volt feltűzve, egy harmatos rózsza virult a csipkés reggeli kalap alatt.

Nógrády, kinek a szive hangosan megdobbant, lepirulva ugrott föl helyéből, míg Margit frissen, jókedvűen rázta meg a kezét.

— Hogy aludt? kérdezte mosolyogva.

A professzor némi fanyarsággal válaszolt:

— Schogy. Egész éjjel nem hunytam be a szememet.

— S megtalálta a kivezető utat?

— Igen.

— Nos, halljuk hát! szólt Margit.

— Az én tanácsom, mondotta Nógrády egy kissé remegve, érett megfontolás után csak az lehet: fogadja el a férje ajánlatát s *menjen vissza hozzá huszonnégy órára*. Ez a mártiromság — mely nekem nem kevésbé az, mint önnek — még csekély ár lesz a jövőért. Én nem érzek arra erőt, hogy lemondjak, s ez egyetlen mód nélkül ön soha sem lehet az enyém.

Margit arczáról eltűnt a mosolygás s kissé hidegen kérdezte:

— Jól meggondolta?

— Estétől reggelig.

— Jó, válaszolt Margit, úgy fogok tenni.

Egész nap nem beszéltek többé e kérdésről. Délután nagy vitorlás kirándulás volt, mely csak az éjszakai órákban ért véget.

V.

Másnap reggel kilencz órakor a szállóbeli szolga a következő levélkét adta át Nógrádynak, a kit álmából kellett fölébreszteni.

»Kedves barátom! Isten hozzádot akartam önnek mondani e pillanatban, midőn már távol járok öntől; a kis gőzösön, mely a reggeli gyorsvonathoz fog elszállítani. Tíz órakor indul az express s esti hatkor már az osztrák fővárosban leszek. Azt hiszem, holnap már tovább megyek Páris felé, a honnan, az ön tanácsát követve, Deauvillebe utazom a férjemhez.

Isten önnel, barátom, álmunknak örökre vége van. Ugy cselekszem, ahogy ön kívánja; utazom. De nem huszonnégy órára, mint ahogy ön hiszi, hanem *örökre*. Ez ösvényre térve, mely a férjem házába vezet, *reám* nézve, higgye el, nem lehet többé visszatérés. Ez a huszonnégy óra eldöntötte sorsomat; élni fogok az ő oldalán, mint annyi sokan azok közül, a kiknek nem a boldogság jutott osztályrészül.

Ideálok nincsenek, látom. Ön sem az, talán senki. Itt vagy ott, önnél vagy nála, mindegy. Ön sem rosszabb, de nem is jobb, mint ő. Mindegy, teljesen mindegy.

Nem édes barátom, én soha sem leszek az öné. Boldogtalanul bár, de lemondok örökre a szerelemről, mely nekem elérhetetlennek látszik. Hittem, hogy ön ért, hogy ön szeret, hogy a lelkem egy az önével; tévedtem, ön soha sem tudna engem megérteni.

Borzasztó reám, hogy ön ilyesmit ajánlhatott s hogy képes volna megnyugodni e huszonnégy órában, mely engem irtózással tölt el. A jövő összes boldogsága, az egész mennyország sem lehetett elég ok arra, hogy ön ezt az érzéki ajánlatot elfogadhassa. Ha szeretne boldogtalan maradt volna inkább; de nem szeret, nem szeret, sohasem szeretett.

Ismer és tudja, mennyire hiába való volna minden kísérlet, hogy e véleményemtől eltérítsen. Nyugodjék hát meg s keresse igazabb utakon a boldogságot; én, azt hiszem, sohasem fogok ráakadni.

Isten önnel, édes barátom, felejtse el!»

*

Mikor Nógrády László felöltözve a partra rohant, messziről, mint valami gyenge felhőfoslány, a tulsó

part kopár síkjáról ide látszott az express vékony füstfellegje, a mint eltűnt, eloszlott lassanként a levegőég átlátszó derűjében. A professzor úgy képzelte, hogy még mindig látja a vonatot, mely már régen eltűnt a tó, a hegyek mögött, a tenger tükrének irányában.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Vendégszereplés.

I.

A történet.

Freywald ur a délutáni vonattal Bécsbe utazott a konverzió ügyében; három óra után a hordár a Freywaldné levelével csöngetett be Német dr. lakására. A doktor barátnője azt írta egy aranyos névjegyben, hogy öt óra után várja otthon, mert fontos mondanivalója van.

Német a gomblyukába fűzött egy fehér szegfűt s öt előtt megindult a Zrinyi-utca felé. A szép asszony busan ült a zongorája mellett.

— Csoda, hogy eljön, mondta, az ember akár meghalhatna maga miatt. Két és háromnegyed órája már, hogy a szalmaözvegység bilincseit hordozom.

Elfordította a széket a zongora mellől s a házi ruhája hosszú uszályát félreecsapta. Kissé félve nézett Német doktor szeméi közé s mint a gyermek, a ki veszedelmes kérést koczkáztat meg, így szólott:

— Hallja, van egy tervem. De csak úgy, ha nem lesz gyáva. Meg kell tennie, mert különben nem beszél velem hat hónapig.

— Mi az?

Freywaldné megsimogatta a doktor francziás szakállát.

— Vigyen el estére valami kis korcsmába vacsorázni!

Német egyik térdét a másikra vetette és rágyújtott egy cigarettre.

— Egyszerűbb volna, szolt, ha holnap délben karonfogva mennénk végig a váczi-utczán.

— Tehát fél, semmit sem mer koczkáztatni értem? Tegyük föl, hogy ez csak bolondos szeszély, de önnek nincs joga ahhoz, hogy ilyen gunyosan visszautasítsa. Vagy itthon kellek csak, a biztos négy fal között, ahol semmit sem riszkiroz?

Német türelmetlenül dobolt a czilinderjén.

— De az istenért, gondolkozzék higgadtan. Valaki megismeri, az utczán látják velem, a legnagyobb botrány lehet a tréfából.

Freywaldné felállott.

— Ha nem teszi meg, amire kérem, esküszöm, hogy hat hónapig nem beszélek önnel!

Német boszankodott is, nevetett is, — tudta, hogy ez ellen az elhatározás ellen nincsen többé fölebbezés. Vállat vonva szólott.

— Végre is, ha maga akarja...

— Megteszi?

Freywaldné körültánczolta a kis szalont, már előre érezve a pompás kaland pikantériáját. Kedveskedve babrált a Német kemény, fehér kezeivel.

— Hogy lehet annyira gyáva?... Bebujunk valami külvárosi fülkébe, ahova csupa mesterember és kishivatalnok jár s jó kis vacsorát rendelünk meg kettősben... Bizonyos lehet, hogy Kuno is kettősben vacsorál ma Bécsben... Én egészen egyszerű ruhát veszek és egy olcsó, imitált kalapot s mindenki a maga feleségének tart... Éjfél felé aztán a kapuig kísér komfortáblin...

— Baj lesz ebből! dörmögte a doktor, tréfás elkeseredéssel. Ugy lepuffant a férje, mint valami fajdkakast...

— Félti a kis életét?

— Fájdalom, csak ez egy fölött rendelkezem...

Gyorsan megbeszélték a többit. A szobaleány a mamához kíséri nyolcz után a nagyságos asszonyt, a ki a leányt a kapuból visszaküldi. Német az utca sarkán várni fogja egy kocsival, s aztán kimennek valahova a józsefvárosi gyarmatokba, a hol a city előkelő bankárnéit egy teremtet lélek sem ismeri, s együtt vacsorálnak meg valami apró korcsma fülkéjében, a Német egyik diákkori tanyáján. Talán kávéházba is benéznek, a hol női zenekar játszsza a bécsi keringőket...

Freywaldné pisze orra csak úgy remegett az izgatottságtól.

— Meglássá, jól mulat . . .

A doktor, mikor távozóban kezét csókolt, elszántan morogta, az ő éretlenkedő humorával:

— Karambolt játszom a fejemmel, de nem bánom most már . . .

Német szép fiu volt és orvos, s egy lipótvárosi barátja révén mindennapos vendéggé lett a főváros milliomos zsúrjain. Freywaldék álltak vagy öt-hat millióig, az asszony a dúsgazdag Gyurgyik, a híres háztulajdonos leánya volt, Freywald pedig uralkodott a börzén. A kissé megtermett, szőke bajszu fiu, a kinek mindig volt egy tréfája és vidám megjegyzése készletben, két hónap alatt teljesen a maga részére hódította a szép, ideges asszonyt s csodálatos, még a city gyakorlott őrszemei előtt is mindedig titokban maradt ez a nagy mérveket öltött szerelmi viszony . . .

A terv igen jól sikerült, a szobaleány gyanutlanul visszatért, Freywaldné rátalált a kocsira. Német kiszólt a kocsisnak:

— A *Kilencz rákhoz*, a tavaszmező-utczába . . .

Freywaldné alig birt megmaradni a helyén, oly izgatott volt, mint a gyerek, a kit először visznek a színházba. Szinte elfogyott lélekzettel suttopta:

— A *Kilencz rákhoz*, a tavaszmező-utczába? Maga édes, sokkal édesebb, mint hittem . . .

A sötét utczákon csillogtak a gázlámpák, az elegáns üzleteket zárták, a Lipótváros aranyos cég-táblái elmaradtak. A havas utcákat nem igen lehetett látni a jégvirágos kocsiablekon át, de a lámpák mintha megritkultak volna, itt-ott egy kis szatócs-üzlet petróleumlámpása csillant meg a szűkebb sikátorokban. Husz vagy huszonötpercznyi hajtás után a kocsi megállt, s a doktor kissé elfogultan szólt:

— Helyben vagyunk.

Az utcaajtó felől mentek be egy kicsiny vendéglőbe, egy vörös-abroszos nagy termen keresztül, a hol lerchenfeldi dialektusban beszélgettek, a kisebb, fehér szobába, melynek asztalai körül néhány kopott kabátos fiatal ember vacsorázott, s egy kékruhás, fehérkötényes kisasszony forgott nagy otthonossággal a vendégek körül.

A kis kékruhás elhelyezte őket valami sarokban, udvariasan segítve Freywaldnének, a ki mosolyogva nézett rá:

— Adja csak a kalapot naccsága, majd föl-akasztom én...

A vendégek közül egy-kettő fesztelenül nézte végig a kipirult fiatal asszonyt, egy szakállas ur, ki sarkig érő gérokkot viselt s a kit a többi kedélyesen *Doktorkám*-nak szólított, egy pillanatra abba hagyta a beszédet... De csakhamar lecsillapult a szenzáció, s Német kezébe vehette a rossz ortografijáju étlapot.

A kékruhás fontoskodva sugta meg:

— Turós-csusza is van, tejföllel és tepertővel ...

— Tejföllel és tepertővel! lelkesedett Freywaldné.

Abból mindenesetre tegyen el két adagot.

Maga is végigbetűzte az étlapot s könnyedén szólott Németnek a kékruhás előtt:

— Akarod, hogy együtt vacsoráljunk?

A doktor szemrehányásokat tett később:

— De az Istenért, vigyázzon, még baj lesz ...

— Hát talán azt akarja, hogy ne a feleségének nézzenek?

A paprikás-csirke kitűnő volt, a turós-csusza egyszerűen bámulatos. Freywaldné boldogan szólott:

— Sohasem vacsoráztam ilyen jól ...

Német szivarra gyújtott, közelebb hajoltak egymáshoz, az óra már tíz felé járt ... A másik asztalnál a Doktorka valami pomológiai előadást tartott, a kis kékruhás sűrűve szaladt ki- és be, egyszer maga a zömök, piros vendéglős is benézett, s tisztelettel hajolt meg az asztaluk előtt. Nagyszerűen érezték magukat, a veszedelem elszállt a levegőből, mikor egyszerre ...

Nem a férj lépett be, mint a banálisabb olvasók hiszik, hanem egy alacsony, sanda fiatal ember, tollas stájer kalapban, rövid loden-zekében, szájában egy szarvasfejből kinyuló brittanikával. És a Német doktor széles mellét, fekete csokrát megpillantván, a mátrai vadász oly szinpadi kiáltással rohant a

magányos párhoz, hogy a doktorka egyszerre abba hagyta a nemesebb ringlot-fajok osztályozását.

— Géza, te itt?

Német elsápadt:

— Csakugyan, ha nem tévedek Vas Laczi vagy, hazulról ugy-e?

Freywaldné zavar nélkül vágott közbe:

— Talán földid ez az ur?

Vas Laczi meghajolt.

— Igen, nagysád... Csak nem a felesége ennek a rossz fiunak?

Német szertartásosan felállt:

— Vas Laczi, szólt, a legjobb czimborám és iskolatársam. — Engedd meg barátom, hogy a feleségemnek bemutassalak...

Vas Laczi hatalmasan megszorította a Freywaldné kicsiny, puha kezét.

— Oh, te rossz ember, dörmögte, nem is tudtad velém, hogy megnősülsz... Ha véletlenül ide nem tévedek a házigazdámért, a kinél a fővárosban lakom...

Nagy megindulással vetette le a loden-kabátot, mely alól egy másik, kisebb arányu loden-kabát tűnt elő s ragyogó szemekkel foglalt helyet a Németék asztala mellett. A doktor aggódalmasan bámult a levegőbe, Freywaldné szemében ezer ördög csillogott...

— Ha tudná Nagysád, micsoda czimborák voltunk!.. Reggeltől-estig együtt téptük a ruhánkat, mig Bandi az egyetemre nem került... Belőlem szegény falusi földturó lett, a mig ő itt éli a világát... Tudod-e, mikor a kis Edinger Miczinek fensztereztél, ugyan gondoltad-e akkor, hogy mással leszel boldog? Hej, fiu, ezt nem vártam tőled, hogy még a lakodalmadra sem hívsz meg...

Német merészen szólott:

— Pedig küldtem meghívót a czimedre.

— Akkor elsikkasztotta a postamester...

Felállt és szépen kiczirkalmazott beszédben éltette a legjobb barátja feleségét. Freywaldné pajkosan koczintott vele.

— Mikor is volt a lakodalom?

— Oh, már két esztendeje...

— És nincs kicsiny a házban?

Német bánatosan sóhajtott:

— Még eddig nem áldott meg bennünket az Isten.

Vas Laczi újra poharat emelt.

— A leendő apró Bandira...

Lassanként elvonultak az izgalom sötét felhői. Vas Laczi elmesélte, hogy ő is házasodni készül a jövő farsangon. Az asszony jólelküleg biztatta:

— Tegyen ugy, mint mi... Kövesse a mi példánkat...

Éjfél felé Német az órájára nézett, de a felesége megbotránkozva szólott:

— Talán csak nem vagy álmos?... Remélem benézünk még valamelyik kávéházba?

— Egy Schlaftrunkot minden becsületes hazafi megiszik, mondotta Vas Laczi meggyőződéssel.

Előzékenyen segítette föl az asszony bundáját, a szomszéd asztalbeliek udvariasan köszöntek. A kis kékruhás kivilágított az udvarra a petroleum-lámpással.

Künn voltak, a világ háta mögött, de a szomszéd utczában szerencsésen találtak egy kávéházat. A női zenekar tagjai azonban már nem ültek fenn a büszke emelvényen, hanem leereszkedőleg vegyültek a nép közé...

Vas Laczi a botjával kopogtatott a márványasztalon:

— Ernő, három knikebájnt!

Német ijedten tiltakozott:

— De bocsáss meg, a feleségem csak nem ihatik ilyesmit...

Freywaldné megnyugtatólag intett:

— Oh, csak hozzák ide.

Egy óra után Vas Laczi, jó vidéki szokás szerint, azt proponálta, hogy az asztaltól a kaszszáig vezető szabad utat rakassák ki pikkolókapuczinerekkel... Az asszony talán ebbe is bele egyezett volna, de Német leakasztotta a télikabátját.

— Menjünk...

Az ajtóban bucsuzni akart Vas Laczitól, de a jó czimbora élénken tiltakozott amaz inszINUÁCIÓ ellen, hogy ily galádul elhagyja őket.

— Talán csak megengeded, hogy hazakisérjelek benneteket?

— De kérlek, az háromnegyed órányira van innen és mi kocsin megyünk.

— Ne félts engem, én megülök a kocsis mellett. Akár ha Ó-Budáig is kellene gyalogolnom...

Hallgatva baktattak a legközelebbi bérkocsi-állomásig. Német a pokolba kívánta az összes gyerekkori czimborákat. Freywaldné titokban a karját csipte, mintha a legjobb csinyről lenne szó...

A kocsinál még egyszer megpróbálta, hogy lerázza a nyakáról.

— Menj haza, nem engedhetem...

De Vas Laczi szó nélkül kapaszkodott föl a kocsis mellé s erővel önmaga akart hajtani a homályos utczákon. A kocsis kezét szeliden tuszkolta el:

— Hagyd Miska, jobban értek én ahhoz...

A komfortáblí végigdöcögött a Kerepesi-uton, a Károly-körut széles utczáján át az ismerős lipótvárosi házak közé. A Zrinyi-utczánál Német sipolt a kocsi belsejében s udvariasan segítette ki a feleségét.

Vas Laczi bucsuzni kezdett, de a doktor odafordult az asszonyhoz:

— Ha megengeded, még egy félóraig együtt maradok a czimborámmal... Oly régen nem láttuk egymást, annyi beszélni valónk van. Két óra előtt biztosan otthon leszek.

Freywaldné boszankodva rázta a fejét:

— Mily korhelyek mindannyian... De jó, nem tartoztatlak a barátódtól. Hanem kettőkor itthon légy, mert nagy haddelhadd lesz máskép.

Mindketten kezet csókoltak az asszonynak, és csöndesen indultak meg a kávéház felé. Német nagyot sóhajtott, mikor az utczasarkon befordultak.

II.

Vas Laczi meséje otthon, a kaszinóban.

... Szóval gyönyörű volt. Titokban megsugatom, hogy az asztal alatt kétszer is megszorította a kezemet, s a szemeivel akként intett, mintha így szólt volna: »Tetszel nekem!« Hej fiuk, ha nem néztem volna, hogy a legjobb barátom felesége!..

Másnap már kora délután elvégeztem a dolgomat, este nem igen tudtam, mit tegyek? Egy utczasarkon megpillantottam a *Lassalle* plakátját, hét táján befordultam a vigadóba. A nagy márványos terem zsufolva volt, az ezerkaru csillár égett, a szép asszonyok illatszere kóválygott a levegőben...

A koncert után megálltam a szönyeges lépcsőházban s egy perczig szemlét tartottam a kijövők

felett. Egyszerre mit látok, ki fordul kifelé a nagy üvegajtó mögül? Egy hosszú, bolyhos belépőben, fején aranytól csillogó selyemkendővel a Bandi szép felesége, egy idegen, lapátszakállu ur karján. Örömmel szaladok oda a kitolakodó embertömegén át, nyájasan üdvözlöm, de az édes asszony büszkén bocsátja le szempilláit s e szavakkal fordul a kísérő ur felé:

— Que me veut-il, cet homme la?

Hogy ez az ember mit akar? Megütődve szólok:

— De nagysád, nem emlékszik az estére?

Hidegen, méltóságteljesen végignéz, mint egy uralkodó hercegnő... A lapátszakállu ur is bámulva tekint rám, s a szép asszony így folytatja:

— Allons, je vous prie, il fait froid.

Szó nélkül ott hagytak, mint egy bolondot. Mi volt ez, álmodtam? Utánuk siettem, még egyszer szembeálltam velük a lépcsőház alján... Hej, fiam, micsoda hasonlatosság!... Az idegen asszony szakasztottan olyan volt, mint az én régi pajtásom felesége és csak az utolsó, a legutolsó percben vettem észre, hogy az *orra* mégis más szabásu, mint amazé... A Bandi feleségéé piszebb, pajkosabb egy kevéssé...

Lámpafény.

Ha valaki Bódé Aurélt, a műépítőt, a mult hó egyik estéjén megfigyelte volna, bizonyára különös fogalmakat szerez e kiváló fiatal ember felől, a ki a magyar főváros középületeit oly sok kitűnő alkotással gazdagította.

A belváros egyik ódon palotája előtt ugyanis, valahol a görög templom körül, legalább kétszázszor türelmetlenül rohant fel meg alá, s olykor-olykor mozdulatlanul húzódott meg a szemközti ház kapujában, kíváncsi pillantásokkal méregetvén az öreg épületet, melynek alacsony, kopottas erkélyét megörnyedt szoborasszonyságok támogatták.

A palota, legalább architektoniai tekintetben, igazán nem volt érdemes arra a feltűnő érdeklődésre, a melyet az új vaudville színház genialis tervezője a késő éjjeli órákban tanusított iránta. Az idő ugyanis közel járt már éjfélhez, s az elhagyott vidéken, a hol hónapos szobákat is csak ritkán adnak ki, ugyszólván egyetlen lélek sem volt látható az utczákon.

Ezt az ideges modern fiatal embert, biztosítom önöket, nem is az építészeti tanulmányok csábították. Az éjféli körüli órákban ugyanis két dolog indokolja csupán az ilyen türelmetlen sétákat: a szívbeli ügyek és a váltólejáratok legutolsó pillanatai.

Aurélnál, a kinek anyagi körülményei tökéletesen rendezettek voltak, ez utóbbira még csak gondolni sem lehetett. Bevégezvén külföldi tanulmányutját, a lobbanékony fiatal ember egyszerre birtokába jutott annak a tekintélyes örökségnek, amely atyjáról, az öreg kuriai bíróról, reája maradt. Tervei, vállalkozásai meg csak szaporították a gazdag ősi vagyont. Már a legutolsó hónapokban pompás házasságokkal kínálták meg, de Aurél, aki már némileg blazirtnak érezte magát, minden ajánlatot visszautasított.

Pedig mennyire távol van attól, hogy igazán blazirt legyen! Egyszerűen a modern kor türelmetlen vére folyt az ereiben, amelyet gyors életmódja még inkább megrontott; a hangulatok, a szeszélyek embere volt, korunk ama finom példányainak egyike, akiknek gondolkodását, kedélyét egy szó, egy helytelen irányu képzelődés, vagy akár a felhős égbolt is pillanatonként megváltoztatja; egy nervozus, lobbanékony ur, aki az egyik perczen az egész világot megveti, de már a másikon érdeklődve tekint a legelső tollaskalap után, mely a kávéház tükörüvegje előtt feltűnik.

Az asszonyoknál, a kik idegessége felől tréfás történeteket mesélgettek egymásnak, határozott szerencséje volt mindeddig. Affektálatlan őszintesége, gunyos, sokszor cinikus modora, ideges ötletei tették-e, annyi bizonyos, Aurél nem fogyott ki az illatos szerelmi vallomásokból és a titkos légyottokból. De a szive talán még egyszer sem volt annyira érdekelve, mint e pillanatban, mikor ezt az éjjeli homályba burkolt, antik palotát szemlélgette.

Augusztus közepén ugyanis, az Építész-Egylet kárpáti kirándulásán, személyesen is megismerkedett a főváros egyik leghíresebb orvosával, dr. Szentimrey Jenővel, a kit a párbajozók és a hírlapi riporterek révén, az ország minden részében emlegetnek. A híres párbajorvos nejét is magával vitte a kirándulásra s Aurél, pár napot együtt töltvén ezzel az elragadó asszonnyal, csakhamar érezni kezdte, hogy blazirtságát, életuntságát más, melegebb indulatok váltják fel szívében. Az olajbarna asszony különben is régóta ismerőse volt; az opera színpadjáról, a melyet két év előtt hagyott el, mikor a fiatal Szentimrey oltárhoz vezette. A főváros minden igazi műértője fájó szívvel olvasta akkoriban a hírlapok ez érdekes ujdonságát, titokban irigykedve a szerencsés orvosra, aki e bájos görög istennőt a saját oltárához lánczolja. A romantikus operák fényes, szingazdag jelmezeiben, e tünemény-szerű althang, s e ragyogó fekete szemek birtokában,

öntudatlanul is hány epedő szívet hódított meg ez a fenséges termetű *Carmen*, a kit a legörültebb ajánlatokkal kínáltak meg mindenfelől. De a derék leány megvető mosolylyal fogadta ezeket az ajánlatokat, fényesen, imponálva emelkedvén ki e piszkos társaságból; szinte naivan egy kissé ebben a romlott légkörben, mely őt teljesen érintetlenül hagyta.

Nyolcz, vagy kilencz hónap alatt, miközben sűrűen megfordult náluk, Aurél tökéletes bizonyossággal konstatalta magán, hogy a gyönyörű asszonyba halálosan szerelmes. A rendes csütörtöki vacsorákon, melyekre őt állandóan meghívták, az idegeseknek szinte tulzott elragadtatásával szemlélte, a hogy a fiatal asszony a vele született ügyességgel szeleteli fel a sültet, vagy pajzán szelességgel vágja ketté a dinnye aranysárga husát. Néhány hónap mulva már bizonyos meglepetéssel vette észre, hogy bármi kellemetlenség éri, mindig megvigasztalja a tudat, hogy ma, vagy holnap, a Szentimreyék szalonjában, vagy az ebédlő asztala mellett, ismét együtt lehet a doktornéval, aki barátságosan, majdcsaknem férfias pajtáskodással rázta meg a kezét, ha a lakásukba betoppant.

— Nos, ma senkit sem ölt meg?

Gunyolta, boszantotta az idegességével, amely ilyen teoritikus vérengzésekben nyilvánult, noha mindenki tudta, hogy ez a zord és szeretetreméltó kannibál, a világ legjobb embereinek egyike. Szent-

imreyné, a ki megvult győződve, hogy Aurélból kitünő férj válnék, sokszor pajzánkodva szólott:

— Jöjjön, jöjjön csak, most éppen jókor. Végre felfedeztem a kit maga boldogtalanná tehetne. Ebben az évben okvetetlenül meg akarom házasítani.

De Aurél sötéten válaszolt:

— Hiába minden fáradság. Sohasem fogok megnősülni.

S csakugyan úgy érezte, hogy sohasem nősül meg. Ideges rohamaiban, mikor a barátnője iránti szenvedély mindent elnyomott benne, sokszor azt hitte, hogy Szentimreyt okvetetlen megöli ávagy magát lövi agyon, ha az állapotában mihamarabb változás nem áll be. De végre is mi változhatott volna? Gizella szerette a férjét s botorság lett volna azt hinni, hogy a baráti érzést valaha szerelem válthatja fel szívében. De Aurél, a ki ideges rohamaiban nem a logika és a józan ész törvényei szerint gondolkodott, mégis folyton remélte ezt a változást, s ha olykor, egy bizalmas vacsora után, — az elhagyott utczákon bolyongva — eszébe jutott, hogy a fiatal házaspár ezalatt egyedül maradt otthon: vad gyűlölet fogta el és agyában sötéten ébredt fel egy gondolat, amelyet néhány perc múlva maga sem vett komolyan:

— Meg fogom ölni mind a kettőt.

A mai estén, mikor a kaszinóból hazafelé ballagott, éjjeli tizenkettőfél óra táján még szüksége

érezte annak, hogy a vén belvárosi ház előtt elsétáljon, mintegy szándékosan keserítvén magát ezekkel az izgató gondolatokkal, s eleven fantáziával színeztvén ki, micsoda édes szerelmi jelenetek játszódhatnak le az emelet világos függönyei mögött. Tehetetlen dühében, melyet a lámpa átszűrődő fénye még jobban megnövelt, egy pillanatra megállt a szemközti ház falusias zöld kapuja mögött, de a következő perczben ismét vadul rohant föl meg alá, mint az oroslán, a ki a kalit vasrácsát szeretné széttörni a lábaival.

— Oh, milyen gyalázat!

S valóban azt hitte, hogy a fiatal házaspár együttléte a legvilágosabb botrány s hogy őt megcsalják, kijátszszák odafenn. Most úgy tűnt fel előtte, hogy a vacsorák, a meghitt beszélgetések, az asszony bizalmas barátsága mind csupa keserves kínzás reá nézve, a melynek az a vége, hogy este — ha udvariasabb formában is — egyszerűen ajtót mutatnak neki. Az a gondolat, hogy ezt a szügies arcú, karcsu istennőt egy idegen férfi szoríthatja magához, most minden vért a fejébe kergetett s olyan ideges izgalom fogta el, hogy azt hitte, a nyílt utcán összeroskad. A csendes, nyugalmas lámpafény, mely a vén épület rejtett szobájából kisugárzott, olybá tűnt fel előtte, mint az ő szerelmi ősjogainak kijátszása. A fogai szinte összeverődtek arra a gondolatra, hogy a fülek és orrok e prózai varró-

mestere ilyen édes kiváltságokban részesülhet, ama pár chablonos, deák szó révén, melyet az eskető pap a lakodalmuk alkalmával elhadart.

Érezte, hogy valamit tennie kell, mert különben azonnal rosszul lesz. Az idegesek romantikus, lehetetlen észjárásával egy pillanatig arra gondolt, hogy az egész házat felgyújtja; ám ez mégis kissé merésznek, kivihetetlennek tetszett előtte. Hogyan és mi módon akadályozza hát meg a boldog pásztorórát?

Egy negyedóraig megállapodott abban a tervben, hogy Szentimreyért kocsit küld és azzal a kifogással, hogy beteghez hivatják eltávolítja hazulról. Ha aztán Gizella egyedül lesz — bár élete forog koczkán — azonnal belopózik hozzá és még az éjjel beszélni fog vele. Érezte, hogy szívesen meghalna egy ilyen félóraért s lelkesedve indult meg az egyik bérkocsi állomás felé, de utközben megállt... Az eszme mégis gyerekes, éretlen volt és a legközelebbi világos pillanatban elkeseredve látta be, hogy mindez lehetetlen. Pedig a szíve hangosan dobogott s az áttetsző fehér függöny mindha gunyosan megszólalt volna:

— Te csak lovagolj dühösen fel meg alá, de én azért tudom, a mit tudok!

Szemközt, a szomszéd utca sarkán, kísértetiesen meredtek eléje a nagy Packer-ház körvonalai, a hatalmas építő állványok s a téglák homályába vesző rakásai. Aurél azt hitte, hogy azonnal meg-

fojtja a féltékenység s érezte, hogy nem bírja tovább.

Az egyik kőrakásban megbotlott és magához tért. De rögtön szemébe tünt ismét a meleg, aranyos lámpafény, a hófehér ablak, mely a maga nyugalmával oly hidegen nézte az ő dühöngéseit, s gunyosan, érthetően szólalt meg:

— Csak lovagolj, vágts föl meg alá te szegény, kijátszott szerelmes vitéz. A te eszeveszett vágatásod nem gátolja meg őket abban, hogy boldogok legyenek egymással!

Keze, mely a kőrakáson pihent, mintegy önkénytelenül megragadta az egyik téglát s lóbálva kapta föl a levegőbe. S az ablak, mely még mindig világos volt, e pillanatban hangosan csörrent meg a csöndes éjszakában, s az üvegtábla tört darabjai ijesztő zajjal zuhantak le a hepehupás kövezetre.

De két percz múlva, mikor az emeleti ablak kinyilott s a Lipót-utczai rendőr gyors léptekkel közeledett, hogy az éjjeli csendzavarót megcsipje, Bódé Aurél, a főváros nagy tehetségű műépítész, a vaudville színház tervezője, szégyenkezve sompolygott végig a belváros legszűkebb utcáin, mint valami garázda asztalos inas, aki attól fél, hogy a kegyetlen policzáj irgalom nélkül bekiséri.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Tartozik — követel.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Waldast ur penzióban.

Reggel hét órakor ijedten ébredt fel álmából az öreg Waldast Ágost.

— Hopp, elkéstem, mondotta magában meghökkenve.

De egyszerre elmosolyodott. Eszébe jutott, hogy tegnap este óta, a mikor a *Meynert Fülöp és fiai* nagy gyári raktárát éjszakára bezárták, a hogy a nehéz vasredő csikorogva lefordult, ő véglegesen letette a tollat, melyet a világhírű ház irodájában negyvenkét év óta kezelt; azzal az erős szándékkal, hogy élete hátralevő napjait komoly nyugalomban fogja tölteni.

Huszonhét éves volt, a mikor a szabadságharcz kitörése előtt egy esztendővel a »Philipp Meynert« dunaparti vászonraktárába mint könyvvivő és levelező beállott. Az öreg Meynert, a ki Morvaországból vándorolt be, alápingálta ugyan a nevét a száraz üzleti leveleknek, de az írás rengeteg tudományából, e primitív névalíráson kívül, mást nem tudott elsajátítani. Ám a feje eléggé a helyén volt e

szótalan, pislogató morvának s az üzlet, az évek hosszú során át, mind nagyobb mértékben gyarapodott. A hatvanas évek végén Morvaországban nagy vászongyárat állítottak fel s az egész budapesti házat, mely időközben a Meynert tulajdonába ment át, az üzlet céljaira fordították. A hatalmas bolthelyiség, a raktárak, a pinczék csupa vászonnal, kanavászszal, oxford szövetekkel voltak teljes tele s hátul, a homályos udvarban, szakadatlanul szögezték a ládákat, melyek az ország minden szögletében elszéledtek. Nyolcz repülő ügynök járt szerteszét a monarchia minden részében s a Balkán-félsziget jelentősebb városaiban is a Meynert-féle kitünő vásznak terjesztették a civilizációt.

Az iroda sárga gázlámpái alatt, ugyanazon a párnázott bőrszéken, negyvenkét évig egyfolytában ült a szorgalmas Waldast Ágost, vezetve a főkönyvet, a strazzát s a betűsoros registert; vagy számlákat, könyvkivonatokat készítve a vidéki vevők számára, a kik e nagy, könnyed betűk láttára egytől-egyig az öreg Waldastra gondoltak. E szótalan morvával, a ki a fölösleges beszédet gyűlölte, kitünően értették egymást; s egy jel, egy artikulálatlan hang elég volt, hogy a főnök minden kívánsága teljesüljön. Időközben sok megváltozott; a Meynert két fia czégtárssá lett, a leveleket az apa távollétében a komoly Frigyes s a dandyskedő Oszkár is aláírták néha; de a változások a legkevésbé sem érintették azt az intim

viszonyt, mely a könyvvivő és e tekintélyes ház közt évek hosszú során át fennállott.

Nyolczvanegyben, mikor a könnyelmű Oszkár, a ki ez időben sok pénzt elvert, az orféum híres énekesnőjét, házassági célból, megszöktette, az öreg Meynert egyenesen a könyvvivőjét kereste fel, a ki szorgalmasan dolgozott az irodában.

— Hallotta mi történt? kérdezte tőle lakonice.

— Igen.

— Nos mit tanácsol: kitagadjam, vagy a nyakát tekerjem ki?

— Nevetséges. Majd én visszahozom a ficzkót.

S Drezdában, a hol a szerelmes galambokat feltalálta, egyszerűen ajtót mutatott a frivol kis pacsírtának, míg az urfit a gallérijánál fogva hozta vissza Budapestre, a mama ölelő karjai közé.

De ama nyolcz esztendő alatt, mely a jelentős szolgálat megtétele óta lefolyt, a derék Waldast nagyon is megérezte az öregség súlyos terhét, s egy nap, engedve a kéréseknek, a melyekkel családja évek óta elhalmazta, végre is elhatározta, hogy nyugalomba vonul. A negyven éves takarékoság révén csinos vagyona tett szert, s Viktor, az egyetlen fia, mint vasuti főmérnök pompás házasság által növelte a tekintélyt, melyet tudománya minden körben kivívott. De az öreg Waldast, a ki e rovátkolt, vörös vonalas főkönyvek között öregedett meg, mégis rettegett a naptól, a melyen örökre

bucsut mond az üzletnek. Meynerttel, a ki idejét még szakadatlanul az üzleti helyiségekben töltötte, egy nap zavartan tudatta, hogy legközelebb megválnak az irodától.

— Hm, már nem bírja tovább? szolt az öreg morva pislogtatva.

— Oh, a mi az illeti, még eléggé birnám. De a családom kényszerit, hogy nyugalomba menjek.

— Pedig kár lesz Waldast, mert maga nem él meg munka nélkül.

A válasz nagy napja mégis elérkezett egyszer. Oszkár úr, a fiatal princzipális nádor-utczai lakásában, a fényesen megvilágított asztal körül az egész család egybegyülekezett utoljára: az öreg Meynert, a ki ez alkalommal harmadszor öltötte fel életében a fekete kabátját, a kis Frigyes, a hitelezői védőegyesület alelnöke, Waldast Viktor ragyogó szépségű nejevel, s maga az ünnepelelt, a ki meghatva szemléltette ezt a fényes kört, mely az ő kedvéért összejött. A pezsgónél, melyet önmaga vásárolt, az öreg princzipális hirtelen felállott a helyéből, s hadarva, — mert két szót nem tudott folyékonyan egymáshoz fűzni — így szólott:

— Az ön egészségére kedves barátom, a kinek mindenünket köszönhetjük! Sajnálom, hogy elhagy, de remélem ezentúl is jó barátok maradunk. Most pedig igyatok gyerekek ezért a becsületes, öreg emberért!

A pezsgős poharakat összekocintották, de Waldast, a ki ilyen nagy, ünnepies szónoklatot soha sem hallott a főnökétől, csendesen könyezni kezdett. Reszketve — hogy mindannyian meghatva meredtek a tányérjukra — elváltozott hangon válaszolt:

— Én, én köszönhetek önnek mindent, Meynert úr!

Éjfél felé, a hogy eltávoztak, mikor a pompás emléktárgyakat átadták neki, Frigyes melegen rázta meg a távozó irodafőnök kezét.

— Sokáig, boldogan éljen kedves Waldast!

— Ti is édes fiaim.

Tegezte őket még mindig, mint gyermekkorukban, mikor vasárnaponként kézenfogva vezette őket a panorámákba és az állatseregletekbe.

Mikor hét órakor, a rendes felkelés ideje után egy órával, a szemeit felnyitotta: néhány pillanatig mintegy álomnak tünt fel előtte az egész bucsuzási lakoma; a könyek, az öreg princípális elhadart toasztja, a gavallér ifju főnök forró kézszorítása, s a kis Frigyesnek, a ki mindig kedvencze volt, meleg szívből jövő üdvözlete. De egy pillantást vetve a pompás kronométerre, a melylyel az öreg Meynert kitüntette, s a selymes, aranyhimzésű szivartartóra, melyet az Oszkár előkelő neje a saját bársonyos kezeivel készített: egyszerre tudatára jött annak, hogy mától fogva azt teheti az idejével, a mit saját maga jónak lát.

Megreggelizett az ágyban s aztán lassan öltözködni kezdett. Nem a sűrke irodai kabátba, a mit tizenhat év óta viselt, hanem a hosszú sötétkék saccoba, melyet ünnepies alkalmakkor öltött magára, mikor az üzlet, az irodák zárva voltak. Elefántcsont botjával, mely egy vigyorgó szerecsent ábrázolt, komolyan indult meg a Lipótváros felé, azzal az erős elhatározással, hogy a délelőtt egy részét üditő sétával fogja eltölteni.

A séta a derült, mosolygó őszi napon eleintén kitünően izlett. A hogy a Sas-utcán, a nagykereskedők e csendes kolóniája közepette elhaladt, innen is, onnan is bámulva tekintettek utána. A császárszakállas Sternwart, a *König és Sternwart* czégtől, csodálkozva szólította meg, a hogy az üzlet előtt elhaladt.

— Nini, csakugyan ön az Waldast úr? Hova sétál ilyen nyugodtan erre felé?

— Penzióba küldtek, Sternwart úr! Mától fogva akár egész nap sétálhatok!

Köszönt és tovább ment. Künn, az akadémián tul, a hol az uj országházat építik, pompás szellő lengett. E nagy szabad térségen, melyet a Duna széles medre metsz ketté, üdebb, szabadabb volt a levegő, mint odabenn a városban, s a késő ősz e ragyogó derüje ugyanolyan bájos mosolygó színbe vont mindent, mint száz és száz mértföldnyire innen, valami elhagyott romantikus erdőszélen.

Bolyongva a munkások közt, Waldast ur kíváncsian szemlélgette a hatalmas épület csiráit, mely valaha disze, büszkesége lesz a fővárosnak.

Kérdősködött, beszélgetett itt-ott, de csakhamar egyedül maradt a folyam mellett, az összefutó vassinek közepette. A városból zsongó, zavaros moraj hangzott idáig s távolról a gyárak piszkos, eloszló kőszénfüstje látszott. A munka ez elmosódó zsidongása közepette az öreg könyvvivő valami furcsa, szokatlan érzéssel gondolt azokra, a kik odabenn a magas házak közt, az irodákban, a műhelyekben s az üzletek hatalmas állványai alatt dolgoznak, szorgalmasan járva a kenyér után, melyet családjuk számára keresnek. S bár őt, negyven éves becsületes törekvése után, mi szemrehányás sem érhetne, egy kissé mégis lealázva érezte magát e könnyelmű séta miatt, a melylyel ezt a pompás délelőttöt eltöltötte. Szakasztottan úgy tűnt fel maga előtt, mint valami lusta diák, a ki csavargással, kószalással tölti az idejét, míg kollegái szorgalmasan hallgatják az előadást.

Diadallal fogadták otthon délben, de ő hallgatva s keveset evett a nagy séta daczára, a mely egészen kimerítette. A rendes kávéházában, a hol az ebédutáni feketéjét inni szokta, a gömbölyü asztal mellől üdvözlő, nagy kezek nyultak feléje; szorgalmas törekvő kezek, melyek az egész napon át kopott tollakat szorongatnak, s gyorsan, sűrűve szaladnak

végig a főkönyvek hatalmas rovatain. A kis Schramm, a »Leop. Bien & Comp« prokuristája, már messziről vidáman kiáltott feléje a kiterített »Pester Lloyd«-on át:

— Nos, hogy izlík a nyugalom?

S míg a prémés télkabátját levetette s a rendes karosszékében helyet foglalt, élénken tárgyalták a szenzációs esetet: bámulva, irigykedve a derék Waldast szerencséjén, a ki most már nyugalomban, gondok nélkül töltheti el a napjait. Egy kis gyakor-nok, a fiatal Farkas, a ki két hónap előtt került ki az akadémiából, sóhajtva szólalt meg:

— Oh bár én is ott tarthatnék már!

Mosolyogva és vidáman trécselve, az öreg Waldastnak mégis nagyon elszorult a szíve, mikor ezt a fiatal, dologbíró generációt maga körül látta. S két óra felé, a midőn a télkabátok egyenkint leakasztódtak a szögekről s a nyársasztal hívei sorjában megindultak a különböző irodák felé: éppen, de éppen úgy érezte magát, mint valaha ötven évvel ezelőtt, mikor fiatal suhancz korában pénz nélkül huzódott meg a pesti német színház kapujában, mely egyenkint elnyelte ama boldogokat, a kik a belépőjegy árát megfizethették. Ő csak kívülről, a kapu mellől nézhetett be ebbe a ragyogó világba, a hova nem volt még tehetsége bejutni.

— Egy partie sakkot, Waldast ur!

A kopott Grün tette ezt az ajánlatot, a gabonaügynök, a ki egész nap a kávéházakban tanyázott, a hol a preferánsz partiek pointjeit irogatta a billiardasztal mellett. Máskor derogált volna neki, hogy ezzel az obligát kávéházi butorral szóba álljon, de most szívesen fogadta az ajánlatot, mivel jobbat ugy sem tudott volna cselekedni.

— A táblát Samu!

S partiet, partie után megjátszottak, miközben Grün ur rituális dallamokat énekelt, rabul ejtven egy-egy bástyát, futót, a mit a szórakozott Waldast nem védelmezett meg eléggé. De négy óra felé ez a multság is unalmassá vált, s az öreg könyvvivő kábult fejjel hagyta el a kávéházat.

Egy kissé felszaladt a fiához, a hol a Viktor neje kitörő örömmel fogadta. De egy félóra mulva — miután egy csésze kávé szokása ellenére megivott — itt sem volt maradása többé és a bájos asszony minden marasztalása daczára sem várta meg, míg a fia megérkezik a hivatalból.

Az utczákon, a hol czéltalanul bolyongni kezdett, már néhol felgyujtották a gázlámpákat, s a kirakatok millió apróságát vakító világosság árasztotta el. Itt is, ott is megállt a különböző csecsebecsék mellett, a sarki olasz czukorárussal eleven szóbeszédbe bocsátkozott, de végre habozva indult meg a dunaparti korzóra, a »Meynert Fülöp és Fiai« nagy kézmű raktára felé, a szokott uton,

a melyet reggel és ebédutánonként pontosan járt végig negyven esztendőn keresztül. Bár megfogadta, hogy az üzletet pár hétig nem keresi fel — hiszen az első napokban az elválasztott csecsemő sem láthatja a dajkáját — most mégis meg volt győződve, hogy a szemét sem hunyhatná be, ha az irodájába még ezen az estén be nem nézne. A fürdő-utca sarkán tétovázva állt meg egy pillanatig, de aztán sietve, nehogy az elhatározását megbánhassa, szinte futó léptekkel indult meg az üzlet felé, melynek kopott, aranyos czégtáblája már kétszáz lépésnyiről a szemébe tünt.

Az üvegyári részvénytársaság boltja előtt a szíve hangosan dobogni kezdett. De mitsem törődve ezzel a szokatlan izgalommal, sietve haladt végig a kis közön, a melyre az üzlet oldalsó ajtai nyílnak, s gyorsan lépett be a hatalmas helyiségbe, a hol a segédek, pakkolók sűrögtek, s Meynert, az öreg princzipális, a kezében egy számlával, az expedíálendő portékákat vizsgálgatta.

— Ah, maga az Waldast?

Egy vevő, a tizza-almási Kleinmann Ignác, örvendő szaladt eléje az üzlet másik végéből, a hol hosszú pamutos vásznakat válogatott.

— Csakhogy megjött, Waldast ur, már busultam, hogy nem találkozunk.

Boldog mosolylyal felelt most az öreg, penzionált Waldast Ágost;

— Itt vagyok, ellátogattam egy kissé...

A kalmukok, házi vásznak, kanavászok ez átható illata közepette, a míg a segédek — sőt Gyuri, a háziszolga is — barátságosan köszöntöttek, úgy érezte boldog megint, hogy itt lehet, a hol élete kétharmadát töltötte.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kis és Entzenthal.

I.

Az új czég.

Egy nagyon szomorú őszi estén; mikor az eső patakokban ömlött az utczákon, Kis ur és Entzenthal ur elhagyatva üldögéltek egy kicsiny vidéki fogadóban. Még nem volt kilencz óra, de a kis városban már mindenki aludt s a pinczér, a tűzlegény, a kávé-szomoruan bóbiskoltak egy-egy sarokban. Kis ur és Entzenthal ur befejezték a tizenkét partie tartlit s holott az utolsó partiek kétszeres pénzbe mentek, Entzenthal ur alig nyert egy kerek forintot. Melankholikusan tette tárczájába a gyűrődött bankót, rágyujtott egy szivarra és unatkozva dőlt hátra a kávéházi karosszékben.

Entzenthal ur a *Heller és Rosé* czég utazója volt, Kis ur az *Arlberg Fivérek*-et képviselte. Tizenöt év óta ismerték egymást, gyakran egy utat jártak, néha közös kocsit használtak, hogy a kiadásaikban megtakarítsanak valamit. Mindegyiknek

ezerkétszáz forint fizetése volt és tíz forint napi költségátalánya, mind a kettő teljhatalommal volt felruházva a hitelezés, az összeg nagysága és az inkasszo tekintetében. Ugy Kis ur, mint Entzenthal ur bizonyos névvel bírtak a commis voyageurök körében s bármelyiknek szívesen többet fizettek volna, ha a konkurrens firmához szegődik.

Az eső csurgott oda künn, a kávéház piszkos ablakain végig ömlött a Niagara, oda künn egy homályos petróleum lámpa csillogott a nedves párák közepette. Oly szomorú, oly kietlen volt minden! Entzenthal ur, a ki még nem érzett kedvet a lefekvéshez, unatkozva szívta a szivarját. Kis ur önmagában gusztálta a kártyákat, majd monogramokat és özönviz előtti állatokat rajzolt a kicsiny táblára. Szórakozott volt, Budapestre gondolt, a hol a fiúk most lelkesedve tapsolnak az Orfeumban, az Andrassy-uti kávéházra, a hol most a Fanchon-t játszsák a cigányok, Bizonyos érzéssel dudolta magában:

Én leszek a kis papája,
Te leszel a kis mamája,
És ez az álom oly szép vala.

E közben öntudatlanul ezt írta a táblára:

Kis és Entzenthal.

Entzenthal, a ki véletlenül odanézett, csudálkozva kérdezte:

— Miket ír?

Kis ur maga is bámulva nézte a saját írását.

— Semmi, szólt, csupa szórakozottságból firka-
lok itt mindenféle bolondot.

De Entzenthal letette a szivarját s gondolkodva hallgatta a bibliai özönviz zuhogását.

— Hallja Kis, mondta egy kis idő múlva, maga nem is irt olyan bolondot, mint gondolja.

— Hogy-hogy?

— Ez egészen tisztességes idea. Én sem vagyok tökkelütött fő és maga sem esett a feje lágyára. Azt hiszem, elég jól megértenők egymást.

És meggyújtva elaludt szivarját, erélyesen folytatta:

— Végre is elég tizenöt év, hogy az ember a más szolgája legyen.

Kisnek szöget ütött fejébe a dolog és csöngött egy négykrajczárossal. A kávé, a tüzlegény, a pinczér ijedten ébredtek föl, az utóbbi szenderegve hozott egy forró grogot.

— Mennyi az ön megtakarított pénze? kérdezte Entzenthal.

— Van hétezer forintom a takarékpénztárban és ezerötyszáz forint áru papírjaim.

— Nekem is van vagy tizezer forintom. Huszezer forint aktiv vagyonnal egész tisztességgel kezdhetünk valamit.

Kis áthivta Entzenthalt a saját szobájába s maga a kanapén aludt. A gyertyát reggelig nem oltották el. Hajnali négy óra felé megegyeztek, hogy közös rövidáru-nagykereskedést nyitnak a Lipótvárosban s reggel mindenik megírta a szabályszerű fölmondó levelet a budapesti háznak. Később kezet ráztak s Kis ur a *gyors*-sal Szombathelyre utazott, Entzenthalt a személyvonattal Székesfehérvárra. Kis annyira föl volt izgatva, hogy a nagy, vaspántos utiládákat majdnem a pályaudvaron felejtette.

II.

A vidéki vevők.

A Sas-utca belső részén találtak egy elfogadható bolthelyiséget, melylyel egy sötét magazin is együtt járt. Április elején megjelentek a boltban az asztalosok, a magazinban lerakták a gázcsöveket, az ácsok szorgalmasan dolgoztak a padlókon. A Sas-utca kereskedői közt szenzációval emlegették, hogy Kis és Entzenthalt önállósították magukat, a konkurrens szomszédok gunyosan nézték a berendezési munkálatokat.

— Ne legyenek tovább szegény ember, szólt a kis Zweigmann, mint a meddig az a fényes czég fennáll! . .

— A *Printemps* le van főzve, mondta a császárszakállas Glück, aki, mint valami óriási pók, egy

sötét zugból folyton szemmel tartotta az utca minden mozgalmát.

A kritika nem gátolta meg az új embereket, hogy üzletüket csinosan berendezzék. Entzenthal Bécsben járt, hogy az ottani gyárosokkal tárgyaljon; egy fürstenfeldi gyár nekik adta budapesti képviselőjét. Kis néhány bankkal megegyezett az escompte-hitel dolgában s az Arlberg-ektől magával hozott egy ügyes fiatal embert, ki a mintákkal Erdélyben utazzék. A vászon-firmát nemsokára felváltotta a nagy, definitív cégéta, az állványok megteltek csomagokkal, skatulyákkal, fehérneműekkel, a gázlángokat fölgyújtották, Kis és Entzenthal vidáman sűrögtek-forogtak a boltban, a polczokon, a magazinban, az üvegfallal elkerített irodában. A háziszolga reggeltől-estig nagy kosarakban czipelte a czirkulárekat, melyek autografikus másolatban mutatták be a Kis ur, valamint az Entzenthal ur cégjegyzését. És egy délelőtt, májusban volt, sikerült beinteni a boltba a vörös Kleinmann Fülöpöt, a tiszabádi kereskedőt, a ki szerencsésen összevásárolt vagy háromszáz forintnyi portékát . . .

Kleinmant nyomon követte a többi; a fiatal emberek, tizenöt éves utazgatásuk alatt rengeteg ismeret-ségre tettek szert, a vidéki kereskedők biztak bennük. És Zweigmann meg Glück, a konkurrens boltosok irigykedve látták később, hogy az új cég nem áll tétlenül s a háziszolga naphosszat kalapácsolja

a drótszögeket az elküldendő ládába. *Anton* ambícióval föstögette a ládákra a czég fekete czégbetűit:

K & E

4329.

A szállító-kocsik gyakorta ott vesztegeltek a bolt előtt, a kis kézi-kocsi naphosszat nem pihent. És míg Entzenthal szorgalmasan írta a fakturákat az írószoba asztalán, Kis karonfogva vezette a vidéki vevőket a bolton, a raktáron, a pinczehelyiségeken keresztül.

III.

Falter Katinka.

A Sas-utczának ugyanebben a házában, az első emelet bezárt folyosói mögött lakik Falter Frigyes, a Hitelezői Védőegyesület alelnöke, az óriás *Falter János* cég feje. Falter János még a mult században alapította a nagy jutta-czéget, mely ez idő szerint legnagyobb a monarkiában s a czégtábla, bár ő maga rég egy mohos sirban aluszsza örök álmát, még ma is az egykori alapító tekintélyes nevét viseli.

Falter Katinkát mindenki ismeri a májusi margitszigeti bazárból, ahol ő az arczképeket és billet-doux dobozokat árulta. Az öreg Falter egyetlen szót sem tud magyarul, de leányát gyakran ott lehet látni a Nemzeti Színházban, sőt olykor a

Népszínházban is, ha szolid operettet játszanak. Egy időben összeköttetésbe is hozták a nevét egy szegény, tönkrement báróéval, aki hír szerint hajlandó lett volna hétágu koronával ékesíteni a Katinka exotikus szépségét. De az öreg Falter sokkal okosabb ember, semhogy egy bárói czimért félmilliót adjon. Katinka leány maradt ezen a télen s a jószívű báró véglegesen eltűnt a Lipótváros szemköréből.

A mai olvasók, fájdalom, épp olyan ravaszok mint az írók s már az első fejezetben kitalálják a legváratlanabb pointeket. Én nem is tetszelgek hát fölösleges titkolózásokban, s minden pose nélkül elárulom, hogy Katinka gyakran ült az udvari ablaknál egy érdekes könyvvel a kezében, s hogy a *Kis és Entzenthal*-féle üzletből kitűnő kilátás nyílt a Falter Frigyesék lakására. Entzenthal néha félbehagyta a fakturák írását s egy lopott pillantást vetett az első emeleti ablakba, Kis olykor azon vette észre magát, hogy az inlet-ek hasadékain át a Falter Katinka halványkék ruháját kémleli. Elég baj, tisztelt olvasók, hogy a legpompásabban kifejlett üzleti szellem sem teszi immunissá az embert a szerelem támadásaival szemben. Entzenthal néha botrányos hibákat ejtett az összeadásban és Kis olykor csak a harmadszori megszólításra vette észre, hogy hozzá beszélnek.

Anton valamelyik délután egy harmatos maréchal-niel bokkrétával ballagott föl a hátulsó lépcsőn az

emeletre. Entzenthal épp akkor jött az udvar felől s szembe találkozott a házi szolgálival.

— Kinek viszi a virágokat? — kérdezte a szolgától.

— Kis ur küldi Falter kisasszonynak egy névjegygyel.

Entzenthal sápadtan ment be az üzletbe s pokoli gunnyal ütött a Kis ur vállára.

— Hallja, szólt, maga igazán azt hiszi?

— Mit?

— Hogy Falter kisasszony egy pár giz-gazért a nyakába borul?

Kis kipirult mint egy siheder leány.

— Annak küldök virágot, a kinek akarok és egyenesen megtiltom, hogy a privát ügyeimbe avatkozzék.

Anton másnap egy malomkereket cipelt föl a hátulsó lépcsőn, — ezt Entzenthal ur küldte. Katinka, a ki az utazó-kereskedők bálján egyszer cotillont tánczolt Entzenthal urral, azt üzente vissza, hogy köszöni a virágokat.

Kis izgatottan hallgatta az üzenetet egyik sarokból s este köszöntés nélkül távozott. Másnap Entzenthal irigykedve látta, hogy üzlettársa barátságosan beszélget a kapu alatt a kopasz Falter Frigyessel.

— Megkérte? — kérdezte tőle szemtelenül, mikor később bejött az irodába.

— Ha ugy tetszik, meg is fogom kérni, felelt szárazon Kis ur, de az bizonyos, hogy akkor sem Antont szólítom fel a közvetítésre.

Mikor aznap a póstát fölbontották, Kis egy rábca-szentmiklósi levelet tolt a könyvvezető elé.

— Gruber tul van terhelve, mondta, írja meg, hogy nem nyithatunk neki uj hitelt.

Entzenthal átfutotta a levelet.

— El fogják küldeni a megrendelést, szólt, én mondom, hogy elküldik, érte?

— És én azt mondom, hogy nem küldik, felelt dühösen Kis ur.

— Elmegy, punktum!

— Nem fog elmenni . . .

A szegény könyvvezető bambán tekintett a két főnökre, — Entzenthal a kalapjáért nyult és távozott.

A bécsi nagykereskedőnél Kis nem akart paplanokat rendelni, Entzenthal huszonöt ládával küldett. Később, mikor Entzenthal határozottan állást foglalt a berlini tricot-k ellen, Kis a magazin harmadrészét megtöltötte rőtbarna tricot-kkal.

Anton melankolikusán szögezte az udvaron a ládákat s mert régi s körültekintő szakember volt, így dörmögött magában:

— Jó lesz, ha mielőbb uj állás után nézek.

Entzenthal néha a vevők előtt eltorkolta Kis urat, a ki viszont olykor mind a két kasszakulcsot magával vitte esténként. Entzenthalnak ugy kellett harmincz forintot kölcsönkérni az első könyvvezetőtől.

A májusi *medio* alkalmával a pénztáros már alig tudta beváltani a bemutatott váltókat. Juniusban

pedig, mikor a banktól egy ötezer forintos elfogadványt hoztak, a pénztáros szégyenkezve kutatott a fiókjában s végre így szólott a bankszolgához:

— Sajnálom, nincs fedezetem . . .

Egy hét mulva Zweigmann, Glück s a többiek kíváncsian látták, hogy a végrehajtó, a ki Lipótvárosban ismert alak, kíséretével bevonult az üzletbe. Este becsukták a boltot és reggel nem nyitották föl. Harmadnap az esti lapok a fizetésképtelen czégek sorában közölték a *Kis és Entzenthall* nevét.

IV.

Egy partie tartli.

Az eső zuhogott, a kis vidéki város polgárai mélyen aludtak, pedig alig volt még este kilencz óra. A fogadó ajtajában egy gummiból készült esőköpeny jelent meg, melynek ránczai közül apró csermelyek folytak le a padlóra. A kávéházban ülő ur, aki egyedül szivarozott grogja mellett, kíváncsian ugrott föl a nedves esőköpeny láttára.

— Ni csak, mondta, ha nem csalódom Entzenthall ur, az én egykori üzlettársam . . .

— Hogyan, ön Kis ur volna?

— Persze, testestől-lelekestől.

Entzenthall levetette esőköpenyét és a nyakába ugrott Kis urnak.

— Nagyszerű, szólt, ha jól emlékszem ugyanitt találkoztunk két év előtt.

— Én is azt hiszem . . .

— És ön kinek utazik most?

— Az *Arlberg Fivérek*-nek. — És ön?

— *Heller és Rosé*-nek.

— Tehát mindketten a régi cégünkhöz tértünk vissza?

— Ugy van Entzenthal ur.

A jövevény is rendelt magának egy grogot, később fölkeltek a bóbiskoló pinczért és kártyát kértek. Tartli közben Entzenthal megkérdezte:

— Nem tudja, mi lett a kis Falter Katinkából?

— Hogyne, Katinka tavaly ment férjhez a bécsi Hypotheken-Bank cégvezetőjéhez.

Entzenthal ezután bemondott egy terczet, de nem írhatta föl. Kisnek ugyanis kezébe jött a makk alsó, mely e színben lévő két különböző terczet áthidalta. Az alsóval *szept*-je lett, — úgy nyerte meg a partiet, ahogy akarta.

A habverő mellől.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A kolostor szakácsa.

Valahol messze, a regényes Normandia egy hercegi kastélyában töltötte el Anzelm ur ifjuságának legszebb napjait; hófehér kabátban, hófehér kötényben és egy négyszögletes, ragyogó vászon-sipkában, melyet a tekintélyes főszakács, a ki kuktai minőségben maga mellé fogadta, igazi jóakarattal helyezett el az ifju legény fekete hajfürtjein.

A hosszú harmincz esztendő alatt, amely a szép normandiai napok mögött lefutott, talán egyetlen szála sem maradt meg e bozontos hajerdőnek, a melyben valaha nem egy puha, fehér kéz babralt szerelmesen. Anzelm ur, szakácscsá üttetvén, Párisba jutott, a honnan egy magyar gróf dus javadalmazással szerződtette. Innen került a boldogult püspök konyhájára, a ki valósággal kényeztette a derék mestert s egyáltalán képtelen volt arra, hogy valami kivánságát visszautasítsa.

Az alsó papság, a vidéki klerus vetélkedve igyekeztek a szakács kegyeit kiérdemelni s hir szerint néhány kanonoki székre is az ő jelöltjeit

hívták meg. De az öreg püspök egy nap örökre bucsut mondott az Anzelm ur pompás pástétomáinak s a konyhákat hosszú időkre bezárták. A szakács levetette a piké-zubbonyt s a vászon-sipkát, s feketében, gyászfátyolos czilinderrel kísért el a megboldogult főpapot a püspöki kriptáig.

De visszajövet, a hogy a krónika meséli, közvetlen a sirbolt vasajtaja mellett, már hárman is odacsatlakoztak az elárvult szakácshoz s hizelgő ajánlatokkal halmozták el; miközben sóvárögva gondoltak a tüneményes püspöki ebédek menüjére, melyeknek kilencz vármegyében hirök futott.

Az izraelita földesurnak, a ki herczegi feltételeket ajánlott, udvariasan nem-et mondva, két komoly versenyző maradt csupán: a főispán s a tiszteletreméltó ferenczrendi barátok kolostora.

— Méltóságod állandóan itt lakik? — kérdezte Anzelm ur a főispántól.

— Nem, tisztelt barátom, csak három hónapon át.

— S az év többi részében?

— Ön minden teendőtől föl van mentve.

— Ez hiba, mert a tétlenséget nem szeretem. Művészetem megkívánja, hogy mindig foglalkozzam. Egyébiránt, hogyan állunk méltóságod étvágyával?

— Köszönöm barátom, én csak megvolnék, hanem a feleségem szenved némelykor.

— Emésztési zavarok?

— Időnkint.

Ez döntött. Anzelm ur kijelentette, hogy a följánlott állást, legnagyobb sajnálatára, nem fogadhatja el.

Másnap, a délelőtti órákban, a refektoriumban, a hol az egész konvent összegyűlt, a tiszteletreméltó paterek formális vizsgálatnak voltak alávetve. A szakács, a kinek kebelét az igazi művészek hatalmas ambíciója dagasztotta, valóságos keresztkérdések alá fogta a derék atyákat s egy órai examen után tökéletesen meggyőződött a felől, hogy a kolostorban műértő publikumra fog találni. A gourmanderia nehéz művészetében a jó atyák mindegyike tökéletes otthonosságot fejtett ki.

Megszemlélvén a konyhát és a kolostor egyéb helyiségeit, Anzelm ur kijelentette, hogy hajlandó a szerződésre. Ám kikötötte, hogy a lakásában azonnal virágokat helyezzenek s a *Figaro*-t, mely nélkül egyetlen perczig sem tud meglenni, minden késedelem nélkül praenumerálják. A menu összeállításában a nagytehetségű férfiú tökéletesen szabad kezet kötött ki magának.

— Meglesz, monsieur, meglesz, szolt a gvardián megindulva.

S az atyák, gasztronomiai álmaikba elmerülve, sovárogyva csettentettek a nyelvükkel, mintha már is ott ülnének a fehérén megterített asztal mellett.

*

Oh minő pompás ebédek voltak azok, a melyeket ez időtől fogva a sötétbarna refektoriumban fel-
tálaltak! Minő ragyogó gyűjteményei a pecse-
nyéknek, a mártásoknak s a császárság tüneményes
crémejének! Lucullus ur, a ki a bankettek terén
már a ködös ókorban birt magának némi népszerű-
séget szerezni, határozottan elbujhatott volna a
kolostor új szakácsának föltaláló képessége mellett. A
szegény kanonokok, magányos palotáikban odahaza,
határozott szükölködésre voltak kárhoztatva, e derék
barátokhoz hasonlítva. Anzelm ur, ugy látszik,
szigoru fogadalmat tett, hogy a páterekkel már itt,
e siralmas földi létben megismerteti a para-
dicsomot.

De hogy meghiztak valamennyien! Minő válo-
gatott gyűjteménye halmozódott itt együvé a tokák
legpompásabb példányainak! Igen, ezek valódi papi
tokák voltak, kompaktak, tekintélykeltők s mégis
annyira kedélyesek! Egy-egy miséző atya, a szürke
templom oltárköve előtt állván, körülötte a fehér-
inges minisztrans gyerekekkel, a kik nagyranitott
szemekkel szívták magukba a tömjén átható illatát,
vasárnaponkint — Uram bocsáss! — a régi misés
könyvbe tekingetve pompás pecsenyéket látott lelki
szemei előtt, a saláták haragoszöld bokor erdejével
körülvéve. S ebédek előtt, felgyülekezve a dióbarna
ebédlőbe — a mig Ignác, a pinczemester, öreg
kosarakban czipelte fel a pincze legmohosabb palaczk-

jait — minő menynevei kedélylyel dörzsölgették össze kezüket s minő ragyogó jókedvvel tudakozódtak az egymás drága egészsége felől!

Ama kiválasztottjai a szerencsének, a kik vasárnaponkint, vagy valami ünnepélyes alkalomkor a kolostor ebédlőjébe meghívást kaptak, valóságos csodákat tudtak mesélni a gasztronómiai tudomány e hatalmas vívmányai felől. S Anzelm urat, a hogy gyászfátyolos czilinderjével némelykor az utczákon végig haladt, sokkal inkább megsüvegelték, mintha a főispán, vagy akár egy eleven miniszter ment volna el a boltok előtt.

*

Ám régi dolog, hogy a nagy művészek kilencz-tized része szeszélyes, czivakodó és összeférhetetlen természetű. Ignác, a pinczemester, a ki tizenkilencz év óta kezelte a kolostor aranyszínű borait, egy nap sötét arczczal jelent meg a gvárdián előtt s tudára adta, hogy a következő héten távozni fog a kolostorból.

A gvárdián, a ki békés, áldott természetű férfit volt, maga elé czitáltatta a gögös konyhai despotát s kísérleteket tett, hogy az ügyet békés uton intézze el. Ám Anzelm ur azonnal kijelentette, hogy ha a pinczemester marad, ő tüstént bucsut mond a kolostornak.

Végre is mit lehetett volna tenni? Pinczemester akad több is, de a szakácsnak hetedhét országon sem lehet párjára találni. S a becsületes Ignác, a ki majdnem egy ötödrész századot töltött a hordók és dongák közt, a ki a pinczebeli kincsekre féltékenyebb volt, mint maga a gvardián, egy nap szégyenszemmel vonult el a hátulsó ajtón, mint a legutolsó mosogató leány, a kinek habozás nélkül kitétték a köpönyegét.

De mindez még hagyján lett volna, ahhoz a szenzációs eseményhez képest, a mi egy havas decemberi éjszakán megtörtént. Anzelm ur hátulsó lakásában esténként rendes kártyapartiek folytak le, mivel a szakács nem tudott volna megnyugodni abban, hogy a rendes preferánsz játszómájáról lemondjon. Négy vagy öt vendégével, a kik alkonyatájt pontosan megjelentek, sokszor éjfélutánig is elmulattak ebben az otthonos kis fészekben, leereszkedő közönnyel üdvözölvén egy-egy szembejövő pátert, a ki a hatalmas férfiú e kegyenceit mély hajlongással fogadta.

Ám egy éjjel a jó páterek gyanusabb hangokra ébredtek fel. Hegedük, bőgők hangjai törtek át a kolostor csöndes folyosóin és mikor a gvardián éjjeli pongyolában kisietett, hogy a szokatlan lárma felől értesülést szerezzen, csodálatos látvány tünt a szemébe. Anzelm ur vendégei vig tánczra perdültek s a lakás kinyitott ablakain át dallamos polkák

hangjai suhantak ki a havas téli éjszakába. Egy egész társaság volt, mely hajnal felé vigan lakmározott, és hangos felköszöntőkkel üdvözölte a világ legszeretetre méltóbb háziurát.

A szakács később imponáló komolysággal mondta:

— A születésem napját ünnepeltem.

S midőn a gvárdián homályos célzásokat tett arra, hogy a dáridót előlegesen tudatni kellett volna, hidegen fordult meg:

— Nem tartottam szükségesnek. Egyébként ez többször is előfordulhat. Ha esetleg nem tetszik: minden pillanatban távozhatom.

Mit lehetett volna tenni? A jó páterek ezentul pamutot raktak a fülükbe s félénken huzódtak meg ágyukban, nehogy a vidám hangokból hozzájuk hallassék valami.

*

A portás egy este rémült arczczal szaladt föl a gvárdiánhoz.

— No fiam, mi történt? kérdezte a jó pap szeliden.

— Óh, tisztelendő atyám, milyen eset! A portánál mintegy harmincz percz előtt, gyöngé csengetést hallok. Kisietek s felnyitom, hát egy alacsony, sima arczu fiu áll előttem, a ki a szakács után tudakozódik. A jövevény egy kissé gyanusnak tetszik s azért vele megyek a folyosói följárás lámpájáig,

hát — szent atyám légy velem! — azonnal föl ismerem, hogy egy átöltözködött leány áll előttem. Egy leány a kolostorban! Megfogom a karját, hogy visszatartsam, de a debella kirántja magát a kezeim közül és szalad egyenesen az udvar felé, a hol a szakács pipázva tekintget ki az ablakon. Gyorsabban, mint a hogy itt elbeszélem, már el is tűnik az ajtónyílás mögött s Anzelm ur feje is rögtön visszahuzódik az ablakból. Kopogtatok, hogy nyissák föl, de erre a szakács mérgesen tárja ki az egyik ablakszárnyat s fenyegető kézmozdulattal kiáltja felém: »Rögtön elhordja ön magát az ablakom elől!« S én lélekzet nélkül szaladtam idáig tisztelendő atyám s most alázattal várom kegyes parancsát, hogy mit cselekedjem?

— Oh, édes fiam, micsoda borzasztó eset! Egyébiránt értesítsd a szakácsot, hogy azonnal látni kívánom.

A mig a megrémült portás odajárt, a jó gvardián izgatottan járt föl és alá, sötét gondolatokba merülve.

A refektorium asztalát komoly veszedelem fenyegette. Oh, oh, ez a könnyelmű Anzelm bizonynyal a poklokra fog kerülni!

A kopogtatásra a szegény atya minden lélekerejét összeszedte.

— Micsoda fehérszemély volt önnél, Anzelm ur?

— Az unokahugom, tisztelendő atyám.

— Férfiruhában?

— Mindig abban szokott járni tisztelendő atyám. Régi tradíció a családjunkban.

— Ej, ej, ön borzasztó férfiú Anzelm ur!

Néhányszor hevesen járta végig a kis szobát, de a következő pillanatban megállott. Minő rémületes dolog volna, ha az öreg helyettes püspök az eset felől értesülést nyerne valahogy! Egy leány, a ki éjszakánként férfiruhában lopózik a kolostorba! Nem, ezt már lehetetlen volt elviselni!

Szigoruan, hogy a portásnak még a fogai is összeverődtek, könyörtelenül állott meg a bűnös szakács előtt, a ki közönyösen várta az ítéletet.

— Még ebben az órában el fog távozni a kolostorból...

— Oh, a legnagyobb örömmel.

De a mikor, egy hosszú félóra múlva, a zárda-kapu nagy robajjal megnyílt s Anzelm ur alakját elnyelte a homályos éjszaka, a szegény gvardián sötét peszszimizmussal hajtotta le a fejét s még csak álom sem jött a szemére az egész hosszú éjszakán keresztül.

*

Oh, de másnap! A jó atyák nem dörzsölték össze a kezüket, hanem egyenként, komor arcczal léptek be az ebédlőbe, mintha mindnyájan a »memento mori«-t viselték volna az ábrázatjukon.

Hol volt a jókedv, a tréfálkozás, a pajzán anekdoták? A kedélyes refektorium egészen elvesztette jellegét és egy czinterem komorságával meredt a belépőre.

És az ebéd, a melyet az öreg szakácsné feltalalt! Hol voltak az Anzelm ur pompás levesei, ezek az aranyszínű, erőteljes folyadékok, melyeknek kanalazgatása közben a jó atyáknak kivétel nélkül megereedt a nyelvük és sűrű koczintgatások közt éltették a hazát, a kolostort, az egész világot? Hol a pikáns sance-ok, a saláták s a halak reszkető gelée-i? Hol a fáczán, mely ropogósan, étvágyingerlően emelkedett ki a hatalmas tálakból, a pompás bordeauxit tevén kívánatossá, melyből egy egész hordót őrizett a kolostor kincseket érő pinczéje? Hol a torták, a krémek, a puddingok, melyeknek ragyogó poéziséhez képest csak hitvány férczmű volt a szakácsné minden egyes alkotása?

Ah, ez rémületes nap volt! A kolostorban megszűnt a tréfa s a páterek szótlánul kopogtak végig a hosszú folyosókon, vagy sötéten zárkóztak el szobáikba. Még a mise is szinte komorabb volt a kis egyházban s bár kinevessenek, — maguk a szentképek is mintha szomorubban néztek volna maguk elé, mikor a jó atyák bánata felől értesültek! Ej, micsoda rémületes konsternácziót idézett elő ez a bünbe tévedt férfit, a ki oly közönyösen vált meg a kolostortól!

Titokban, még önmaga előtt is restelkédve, a gvardián már a negyedik napon engesztelődő gondolatokkal foglalkozott. »Ej, ej, ha úgy véletlenül betoppanna még egyszer!«

De Anzelm ur nem toppant be. Tétlenül bolyongva az utczákon, sokszor a kolostor előtt is elment, melynek ablakain belől sovároghva nézett utána egy-egy páter, a gvardián érthetetlen szigorát kárhoztatva. Pedig közeledtek a husvéti ünnepnapok is, a mikor a barátok éttermében szokott összegyülni a város minden notabilitása, ragyogó szemekkel élvezvén a pompás menut, a melyhez hetedhét vármegyében sem volt hasonló dusálkodás.

Husvét előtti hétfőn, körülnézve, hogy nem látja-e valaki, a gvardián magához intette a portást, a ki sietve szaladt föl a lépcsőkön.

— Tudod-e, mondta neki suttogva, hogy Anzelm ur hol lakik?

— Tudom tisztelendő atyám.

— Azonnal keresd fel, s mondd, hogy tüstént látogasson meg. Beszédem van a gonosz emberrel!

De milyen vakmerőség! A szakács azt üzente, hogy ha a gvardián urnak beszéde van vele, szivesen látja magánál, akár ma ebéd után is.

— Oh, oh, istentelen férfit!

A konvent tiszteletreméltó feje e napon minden ételt érintetlenül hagyott az ebédlőben.

Sötét kétségbeeséssel szemlélte, a hogy az atyák szóval merednek tányérjukra, itt-ott csipegetve, kapkodva valamit, mint akiknek az egész ebéd terhükre van. A kolostorban rémületes állapotok uralkodnak...

— Oh, édes Megváltóm, éhen haljunk-e hát?

Higyjék vagy nem, de a gvárdián, az ebédutáni órák csendjében, titokban kisurrant a kolostorból, s mindenféle rejtek-utczákon, közökön át bujdokolt a külváros felé, a hol a gonosz szakács a tanyáját felütötte. Mint ama nagy császár egykor, a ki szőr-csuhában zarándokolt Canossába, ő is födetlen fővel járult e borzalmas ember elé, föláldozván önmagát, hogy a kolostort megmenthesse.

— De az unokahugom, tisztelendő atyám?

— Ha megint eljönne, mondta sóhajtva, legalább a hátulsó kapun bocsásd be, édes fiam...

Ragyogó napfény aranyozta meg a kolostor szürke falait, mikor Anzelm ur diadalmasan visszatért a konyhájába.

Nickelsdorf rudacskái.

A terjedelmes főherczegi konyhákban nagy az izgatottság. A csöndes utcza járókelői, kik az üvegportálás palota előtt bizonyos félelemmel nézik a két őrtálló katonát, távolról sem sejthetik, milyen lázongó tépelődéseket folytat odabenn egy meghasonlott talentum.

A délelőtti napsugár vidáman tűz be a konyhák magas ablakán s aranyos sávot von a nagy vörösréz kondérokra, melyekben erőteljes burgundi leves fő, a hosszú koppasztó asztalokra, hol a fáczánok sárga bőre megcsillan a kukták keze alatt, a rákokra, melyek még élnek a kosárban, a könnyü, hófehér habra, melyet sárga réztálakban vernek. A sipkás, zubbonyos szakácsok buzgólkodva járnak ide-oda, a kukták ritmussal vágják apróra a zellert és a ludmájás hachét. A külső konyhában csinos cselédleányok készítik kéz alá a nyers anyagot, a szomszédos czukrászatban lázasan dolgoznak a kis főherczegnők kedvencz tortáján, a főkulcsár aggódalmasan motoz az éléskamrák raktáraiban. A gourman-

deria e világos műtermében mindenki érzi, hogy kiváló dologgal van elfoglalva.

Tizenegy óra van, a villásreggeli ideje. A kis főhercegnők ez időben abbahagyják a kényszer-munkát és boldogan kelnek föl a zongora mellől. Mindkettő éhes, mint valami fiatal párducz. Egy komornyik a tálaló asztalra készíti az aranyos felhordó tálokat, a főszakács műértő pillantást vet a véres husszeletekre, (a kis Theodora Annunciata vérszegény), a fázván piros czombjára, a kedvencz torta vékony szeletkéire. Minden rendben van, a főhercegnők kielégíthetik étvágyukat. A komornyik sietve távozik a belső termek felé, a függő üveges folyosón keresztül.

Nagy, katonai ebéd lévén, a munka lázasan folyik. A főherceg tegnap jött vissza háromhetes főfelügyelői szemléről. Ma az egész vezérkar itt lesz jóformán és a generális urak értenek a gourmanderiához. A szakácstudomány ez előkelő művészei teljesen tisztában vannak azzal, hogy ma műértő publikumra találnak.

De mindez a mozgalom, sürgés-forgás egyszerre elhal a legbelső konyha ajtaja előtt, melynek üveges kalitkáján belül az öreg Nickelsdorf Antal dolgozik kora reggel óta. Mint a bibliai főpapot, ki a szentek szentélyébe lépett, hogy az isten színe elé boruljon, őt sem zavarta senki ezekben a nagyfontosságú pillanatokban. Ünnepies magány, csendes

áhitat közepette várta a szeszélyes muzsát, mely barázdás homlokát megcsókolja.

Egy-egy kuktát, komornyikot, aki véletlenül arrafelé tévedt, ijedten kergettek vissza:

— Pszt, csöndesség, az öreg Nickelsdorf dolgozik!...

Pedig a dinasztia e legvénebb szolgája tétlenül ült a székben, homlokát sóhajtva fektette tenyerére s idegesen toppantott lábával. A szakácstudomány molett muzsája, mely eddig mindenha hűséges volt hozzá, most makacsul vonakodott, hogy megjelenjék előtte.

*

A főherczegasszony, ki egy kissé ideges volt, az utóbbi időben, reggel bosszankodva itta meg theáját.

Az angol rudacskák, melyeket a theába mártogatott, az utóbbi napokban határozottan nem ízlettek neki. Olyan közönséges, olyan individualitás nélkül való volt mindez, hogy a fenséges asszony éhesen kelt föl a reggeliző asztal mellől.

A főkonyhamestert már reggel nyolczkor elhivatták a főherczegi palotába.

A fenséges asszony mosolyogva fogadta:

— Kedves gróf, — mondotta, — önök azt akarják, hogy éhen haljak....

— Miért fenség?

— Ezekben a thearudakban nincs semmi kiemelkedő. Olyan jellem nélkül valók, olyan közönségesek, mint egy csütörtök délután. Valami pikánsat, különöset óhajtanék.

A gróf izgatottan rohant le a konyhába.

— Nickelsdorf, szólt, mi dolog, a fenséges asszonynak nem ízlik a theasütemény.

Az öreg szakács megrémülve ugrott föl helyéből.

— Kegyelmes ur! sóhajtotta megtörten.

— Valami pikáns, valami különös kellene. Egy még eddig nem létezett iz, melynek feltalálása önre vár. Vonuljon vissza s az estéli theához már, remélem, az ön új találmányát adhatjuk föl.

Czilinderjét fejére csapva, a gróf csakhamar eltűnt a kis főhercegnők lakosztályában.

Országos Széchenyi Könyvtár

A főhercegi kápolnában tizenkét órát harangoztak.

Baur, a kormánytanácsos, kíváncsian kukkantott be a konyhába.

— Nos?

— Semmi, még mindig semmi, intett a főszakács elhalóan.

A komornyik, ki a Nickelsdorf ajtaja előtt őrt állt, aggodalmasan mesélte a többieknek:

— Az öreg, ugy látszik, elaludt. Mozdulatlanul ül a karosszékekben, fejét a kezére támasztva.

A szakácsok szóltanul jártak-keltek, a kukták titkolózva dugták össze a fejüket. A pástétomvagdoló cselédleányok félelemmel suttogták:

— Semmi, még mindig semmi.

A kastély platánjai szomorúan zugtak odakünn, a szélkakas elkeseredve forgott. Az udvari titkárok mintha lemondólag integettek volna egymásnak, a főudvarmester mintha lehorgasztott fővel járt volna a palota lépcsőzetén. Sőt künn, a kapu előtt, a tálapzatos oroszlánok szomszédjában is elborultan jártak föl-alá az őrtálló katonák s keserűen ismételték:

— Semmi, még mindig semmi!...

*

Országos Széchényi Könyvtár

Félegy táján megkopogtatták az öreg Nickelsdorf ajtaját.

A főkonyhamester volt, ki sápadtan állt meg a szegény szakács szobájában.

— Nos?

— Semmi, kegyelmes ur. Be fogom adni lemondásomat, mert a tehetség örökre bucsut vett tőlem. Nincs egy ideám, nincs egy ihletett pillanatom. Csupa közönséges chablonok hullámzanak a lelkemben.

A gróf szánalmat érzett a vén szolga iránt.

— Még nincs minden elveszve, szólt, adok egy újabb órát. Félkettőig talán jön egy használható ideája. Bátorság!

Otthagyta a szegény szakácsot, az alkotás lázas vágyával szívében.

*

Egy óra felé az őrtálló komornyik nagy képpel ujságolta:

— Az öreg akként jár fel-alá, mint egy kiéheztetett oroszlán!

Tíz vagy tizenöt percz mulva lázasan nyílt föl az ajtó.

— Hol a kulcsár? szólt a vén Nickelsdorf izgatottan.

A kulcsok idegesen csörömpöltek, az éléskamra ajtaja sietve föltárult, a kukták lélekzet nélkül hordták ki a szükséges anyagokat. Pár pillanat mulva a Nickelsdorf asztala felől keverés, munka zaja hallatszott el a konyha minden egyes részébe.

A konyhabeli személyzet respektussal suttopta egymás közt:

— Nézzétek, micsoda glória van a homloka körül!

Az volt, igazi glória. A nagy poéták lelkesedése töltötte be a Nickelsdorf egész lényét, s ugyanaz a fényesség ragyogott a halántékán, mely a Dantéén,

Miltonén, Tassóén valaha, mikor örökbecsű műveiket megalkották. Az ifjuság, az erő, az ambíció utolsó föllobbanása volt az, amely a halhatatlan theasüteményben megnyilatkozott.

*

A gróf az első kész példányt műértőleg vette az ajkai közé.

De harapás közben egyszerre megállott.

Szemeit egy gourmand hamisítatlan élvezetével zárta le, nyelvével kéjelegve csettintett.

Micsoda theasütemény volt ez! Egy kissé sós, egy kissé parmezános, itt-ott kiérett valami a vaj átsuhanó hangulatából. Analizálni lehetetlen lett volna mindezt, mert a csodálatos rudacskák egyenesen a szivhez szóltak. Micsoda jellem, micsoda kifejezett individualitás! A vén Nickelsdorf a legszébb hattyudalt alkotta meg ezuttal mindazok közt, melyekről a poézis története megemlékezik.

A főkonyhamester szinte öntudatlanul szólott:

— Felséges!...

És a napsugarak, melyek vidáman tánczoltak a konyha asztalain, tüzhelyein, elragadtatva ismételték:

— Felséges!

A szakácsok, a kukták, a cselédleányok, sőt talán a ceremóniás főudvarmester, a finom udvari

titkárok, az őrtálló katonák is azt mondták magukban:

— Milyen felséges találmány!

Mert Guttenberg, Schwartz Berthold, Stephenson, sőt Edison is egyszerű kontárok voltak e pillanatban az öreg Nickelsdorffhoz és az ő halhatatlan theasüteményéhez hasonlítva.

*

Este, lefekvés előtt, a komornyik meghajolva jelentette:

— A thea, fenség!

A Balzac híres regényét eldobva, a főherczegnő unatkozva szólott:

— Idebenn fogom meginni!

A kis divánasztalt a pamlag elé huzták s a főherczegasszony felemelkedett fekvéséből. A forró, barnavörös thea átsötétlett a porcellán finom aranyvirágain.

A rudak, a Nickelsdorf halhatatlan rudacskái, hivogatólag szembe mosolyogtak vele. Szinte hallhatólag mondták:

— Itt vagyunk, itt vagyunk végre. A művész hattyudala vagyunk, a legnagyobb mű, amelyet életében megalkotott!

De a felséges asszony nem hallotta ezt. Ügyet sem vetve a Nickelsdorf szegény alkotására, kényes-

kedve ivott meg néhány kanál forró theát s idegesen tolta félre a csészét. Szép, fehér ujjával a csöngető gombjához közeledett.

S míg az öreg szakács szivdobogva, izgatottan, a művész remegő félelmével várta a szürkülő hajnalt, a főhercegnő álmosan szólott a besiető komornának:

— Vetköztessen. Lefekszem ...

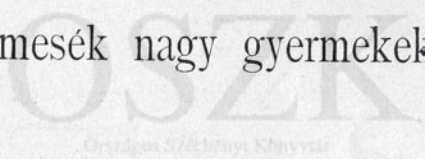
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Apró mesék nagy gyermekeknek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A familia szemefénye.

Egy ismerős rendőrtisztviselő a minap valami levelet hozott magával a kávéházba. Egy Kruzsinszky nevű fiatal ember zsebében találták, aki négyezer forintot sikkasztott a bankja pénztárából, s mikor a gaztettét fölfedezték, a Dunába ugrott.

A levél, melyet az öngyilkos jól záródó börtarczájában találtak, úgy látszik, csak az utolsó napokban érkezhettek Budapestre, egy hatvannégy esztendőes öreg kisasszonytól, a ki Kereki-Monostorban lakott, az ősi kuriában, s ezt a jól sikerült fiatal embert is fölnevelte. Az öreg hölgy, nagynénje a szóban forgó urnak, nagy gömbölyö betüket vetett; s én, egy pillantást vetve a goromba, szijas diósgyőri papirosra, önkénytelenül is a ludtoll patriarkhális perczegését hallottam, mivel ilyen levelet, modern, aczélból készült tollal szinte lehetetlen volna megfogalmazni. Olvasván e naiv lélek affektálatlan beszélgetését, eszembe jutott egy pillanatra egy másik régi otthon, a fehérre meszelt, terjedelmes falusi kastély, meg a nagy diófás kertek, a kanyargós

patak, meg a vén Ulrik takács, a majorság, a nehéz batárok, a kakasok barátságos kukrikuja, meg az összeaszott jóizü téli körték, a miket a kályhán melegitettek ozsonnára.

Ime, az öreg kisasszony zamatos levele, konvertálva nyomtatott betűkre, ama bordázott kékes papiros hátáról, amely a keltezés helyének minden illatát megőrizte:

»Ejnye te rossz, lusta, Istenről megfeledkezett fiu, hát illik az, a te öreg, hűséges tántidat ennyire elfelejteni? Hát te már soha sem fogsz ráérni arra, hogy nekem néhány sornyi levelet irj? Ezért neveltelek, ezért fáradoztam veled, mikor csak ákkora voltál, mint az öklöm, hogy most, a mint jól megy a sorod, egészen kiverj a fejedből? No várj csak te rossz fiu, majd megczibálom én azt a te fürtös, hosszú hajadat, csak egyszer jusson megint az eszedbe, hogy haza látogass!

»De igazán, édes fiam, miért szomorítasz bennünket ennyire? Ha egyszer úgy láthatatlanul megjelenhetnél közöttünk s egy hosszú őszi estén át itt lehetnél a mi nagy ebédlőnkben (vajjon emlékszel-e még arra az öreg, fekete bőrdiványra, melyet anynyira összerongáltál?) s hallhatnád, mennyiszor főlemlitünk, a míg végül álomra hajtjuk fejünket, tudom, nem gyötörnél oly soká, míg egy levélírássra elszánod magad. Ha látnád, hányszor olvassuk minden egyes sorodat, mennyi kombinációt, magya-

rázatot füzünk minden egyes mondatodhoz, mint töprengünk, okoskodunk a fölött, mi lenne neked jó odafenn Budapesten: akkor biztos vagyok benne, egészen biztos, hogy egyetlen nap sem múlna el a nélkül, hogy a te hosszú, részletes leveledet olvashatnók.

»Hát te, édes fiam, gondolsz-e mi ránk annyit, a mennyit mi töprenkedünk fölötted? Eszedbe jutunk-e némelykor? Lásd én ugy képelem, hogy esténkint, a mikor fárasztó napi munkád után édes nyugalomra hajtod a fejed, a sötétben, a mi körülvesz, minden régi emléked felujul: a megboldogult apád régi dolgozószozája, a mi tágas nappalink, a kékvirágos porcellán-tányérok, a bozontos, nagy Czirus kutya, az öreg Árkoss szomszéd, a ki mindig fur-farag, a bodzás kert vége, a hol játszani szoktál, szóval minden, a mi ebben a szegény kis faluban ittt maradt utánad. Bár az Isten bölcs kegyelme olyan szépen fölvitte a dolgodat, én mégis azt hiszem, hogy a hosszú téli estéken, a mikor a szobádban theát főzesz magadnak a kis otthoni gépecskén, olykor csak fölveted a szeméidet a könyvből, a melyből olvasgatni szoktál, s álmodozva gondolod magadban: »Ugyan mit csinálhat most odahaza az én jó öreg tantim?« S aztán élénken elképezed, a hogy az ismerős fekete bőrszékeken üldögélünk, a nagy óra bizalmasan ketyeg a fejünk fölött, s mig odakünn sűrűen hull a hó, mi kötjük-

kötjük számodra a meleg téli harisnyákat, a mik soha sem szakadnak el.

»De ha én, mormogós öreg nagynéni, nem is volnék felőled ilyen jó véleménynyel, Milike, a kis hugod, ugyancsak megvédelmezne előttem. »Óh, tantikám, higgye el, sokat gondol mi ránk ez a rossz, lusta Gyurkó. De az irás a rossz fiunak sohasem volt a kenyere. Aztán meg bizonyosan sok dolga van szegénynek.« S bizony csak előszedegeti az albumból azt a halvány, régi képet, a hol szegény szüleitekkel együtt vagytok levéve, s úgy összevisszacsókolja a képmásodat, hogy még a századrészt sem érdemlend meg — te rossz, buksi, ellustult Gyurkó te!

»Hidd el, bámulnál édes fiam, ha ezt a kis leányt meglátnád! Fogadást tennék, hogy nem ismernéd meg, ha úgy váratlanul szembe jönne veled. Ez a tizenhat éves leány nagyobb, mint a minő én huszónkét éves koromban voltam, s hogy milyen, afelől ne engem, elbizakodott, öreg tantit kérdezz, hanem azt a sok szomszédbeli léhütőt, a kik sohasem voltak annyira szerelmesek *belém*, mint a mióta az a kis leány fölnevelkedett. Most táncziskolába jár a Pap Sámuelék kuriájába, a hol egy vén francia Parlevu (tudja a jó Isten, mi a becsületes neve?) tanitgatja tánczolni az egész környék minden fölcseperedett kisasszonyát. Nem dicsekvésből mondom, hidd el, de valamennyi közt

a te Milike hugod a legislegszebb, s ha látnád, milyen gráciával járja a walzert s milyen herczig pukkerliket csinál, ha egy-egy l h t t ott hagy: megad is beleszeretn l ebbe a gyerekbe.

»Aztán mics da pompás gazdasszony ez a kis leány! Hiszen — talán még emlékszel r , édes fiam — magam is eléggé meg tudom adni az izét minden ételnek, a mi az asztalra kerül s a k nyh nknek m g szegény sz l id életében, olyan hire volt a v rme gyében, hogy a váradi püspök sem restelk dett volna, ha az asztalunkhoz kerül. De ez a leány m g, hidd el, tultesz rajtam. Nem kell ám ennek a kokbuk meg a konyharecept, a mivel a mai leányok czifr lkodnak; megf z, megs t ez a saját feje után mindent s a kina  császár is megnyalna utána a sz j t, ha a főztjét megk stoln . De különben magad is meg fogod látni, édes fiam; Milike s  n már hetek óta tanácskozunk, mi mindent pakoljunk abba a ládába, a mi karácsonyra f lme gy utánad s a mennyire lehet, azon is leszünk, hogy minden kedves  teledet megtal ljad.

»Nem, te nem is sejt d azt, mennyire szerelmes beléd ez a kis leány! Valósággal rajong a b tyj ert. Társaságban, mindenütt, csakugy ragyognak a szeme , ha a beszélgetést te reád viheti  t s az   szemeiben, az egész föld kerekse gén nincs t k le-tesebb férfiu, mint a minő te vagy. M g a napló-j ban is (jaj, az istenért, el ne  rulj, hogy ebben

is lapozgattam) ott vagy minden egyes lapon s ama pajkos megjegyzések közt, melyeket egy-egy idevaló kamasz felől leír, mindig ott van az a mondás is: »Oh, egyik sincs olyan, mint az én aranyos, szép Gyurkó bátyám, a kit legjobban szeretek a világon!«

»A pört, mint tudod édes gyerekem, elvesztettük. Szegény apád, ki a rokonaihoz olyan jó volt, nem is sejtette, hogy a saját gyermekeit rövidítette meg jóságával. A lekötött birtokok most már végleg elvesztek, s a szép pusztákba valami mérges porosz gazdatiszt telepedett le, a ki nem is érintkezik a szomszédjaival. Így hát nekünk most nem maradt más, mint ez az ősi föld, a mely a fejünk fölött van, a kert s egy csekély földbirtok, a mi az életre is szűken ad. Pedig ez a kis leány innen-onnan abba a korba jó, hogy férjhez kell adni — s akkor? Légyen hála az istennek, édes fiam, azért, hogy neked olyan jó szívet, erős akaratot adott; mert mi szentül meg vagyunk győződve a felől, hogy te mindazt vissza fogod szerezni munkáddal, a mit most a kegyetlen sors elvett tőlünk. Milike, ha néha — elcsüggedve — elhagyatottságunk fölött panaszkodom, gyöngéden csókolja meg a homlokomat s bizalommal mondja: »Hát az én Gyurkó bátyám, az te előtted semmit sem számít, tántikám?« Oh, igen, igen, nagyon sokat, kis leányom, — s én áldom a jó istent azért, hogy te itt vagy, a mienk vagy, gyermekem!

»Mindnyájan tökéletesen bizunk benned édes fiam, s Árkoss bácsi a ki esténkint most is átjő hozzánk, mint akkor, mikor még téged az ölében hordott, szünetlenül azt ismételteti: »Nem kell busulni! A gyerek tizszeresen visszahozza mindazt, a mi elpusztult!« S ilyenkor elábrándozgatunk a te jövő sorsodon, képzeletünkben kiházásitunk s visszahozunk ide miközibénk, — mintha sohasem távoztál volna el. Oh, ha szegény jó anyád ezt megérhette volna!

»Megboldogult, jó Ágnes hugom, a te édes anyád s szerető jó apád, a napokban szinte fölelevenedtek előttünk, a mennyiben a sirkövet, melyet nyugvóhelyük megjelölésére készítettünk, a napokban állítottuk a kriptá fölé, melyben örökös álmukat aluszszák. Valóságos ünnep volt ez a nap, de milyen szomoru ünnep! Mindenki ott volt, a ki áldott szüleiteket szerette s mindenki részvevő szemekkel tekintett a te kicsiny hugodra, a ki zokogva borult a vállamra. A kis leány egyre azt ismételteti: »Oh ha Gyurkó itt volna, az én egyetlen szeretett Gyurkóm!« De hát téged, édes fiam, nem bocsájtott ide az a sok munka, melyet főlebbvalóid rád biznak s így csak lelkileg lehettél jelen ezen a fölöttébb szomoru szertartáson. Nekem eszembe jutott az a sok kényeztetés, dédelgető szó, a melylyel téged szegény, jó anyád elhalmozott s az a szerető, gondos pillantás, amelyet reád vetett,

mikor a kertben, a fű között, játszadozni szoktál. Megboldogult hujom mindig evvel a gyöngéd mosolyal ajkán jelenik meg előttem s talán ez az oka annak a nagy, határtalan szeretetnek is, a melylyel te irántad viseltetem, te hálátlan, rossz lurkó te! Gondolj mindig szeretettel anyádra, édes fiam, mert az ő szívével senki, senki sem fog többé szeretni az egész világon!

»A kertben, a ház körül semmi ujság sincs. A vén Mihály kocsis, aki még apádat is szolgálta, alig lát már a szemeivel, de azért minden héten kalaplevéve állít be hozzám s melegen kérdezősködik ar iránt, hogy a fiatal urnak hogyan, mint megy a sorsa a messzeségben? Árkos bácsi is sokat beszél rólad, méltányolva, dicsérve a tehetségedet; most egy pompás csutorát készített, azt, ugymond, neked szánta, ha egyszer hazlátogatsz. Ugyan, te rossz fiu, mikor is lesz már az egyszer?

»Sokat, nagyon sokat szeretnék még kérdezősködni tőled; legelőbb is azokat a pajkos kérdéseket, a miket az a rossz lány sugdoz olykor a füleimbe: hogy vajjon tekintgetsz-e már sokat valakinek a szemébe s hogy vajjon tetszik-e már valaki fel-tűnően, a hogy az, a te korodban természetes volna? Nem is hiszed, hogy ez a kis leány mennyire érdeklődik az ilyesmi iránt!

»Azt mondom, vigyázz magadra édes fiam, esténkint, ha a hivatalból hazamégy, azt a meleg

posztókendőt tekergesd a nyakad köré, a mit még elutazásodkor veled adtam, s otthon igyál egy csésze meleg teát, mielőtt az ágyba fekszel. Tudod, mi sem könnyebb ebben a ködös, őszi időben, mint hogy az ember meghüljön, s nekem nem kellene egyéb, mint hogy beteggé légy! Ezt bizonyára nem élném tul.

»Az isten áldjon meg szeretett, jó gyermekem! Irj, ha lehet forduló postával, sokat, mindent, a mi csak te rólad szól. Gondolj a te öreg nénédre (a kinek rajtatok kívül senkije sincs a világon) ugyanolyan nagy szeretettel, a hogy ő gondol rád, itt a messze otthonban is. Csókollak ezerszer édes fiam! Szerető, öreg tántid: — Katalin.«

»Én is, így röpülőben, millió csókot küldök számodra, de azt mondom, azonnal irj, mert különben eltagadom, hogy a hugod vagyok. Látnád csak mint busulunk én és a tanti! Azt mondom, Gyurkó, ne tedd tovább próbára a türelmünket, mert megbánod!

»Jőjj csak haza, tudom istenem, agyonölellek!

»Isten veled aranyos Gyuriczám! — Igaz hugod: Mili.«

*

Oh, bár sohase érne el hozzátok, szegény, jó, öreg tanti s kis Milikém ott a kerekmonostori hegyek között, ez a szomorú levél,

melyben rideg betűkkel vagyon megírva, hogy büszkeségtek, egyetlen reményetek a Duna piszkos hullámaiban keresett menedéket, s hogy becstelenül, jel nélkül nyugszik abban a közös sírban, a hova a halottas ház szomorú zöld kocsiján kikisérték. Szerető, jó, hűséges lelkek ott a távolban: álmodhattátok-e valaha, hogy a gyerekek, a ki szemetek fénye volt, ez lesz a vége?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Topolyi diadala.

Mikor a »Hó« nagy sikerének legelső hullámai elcsendesültek, Topolyi Jenőt egy reggel hirtelen erős vágy kapta meg, hogy hazautazzék a hegyek mögötti kis városba, s otthon, földije között is kivegye részét a diadalból.

A »Hó« valóban szokatlan sikert aratott. A könyvek bőséges özönéből, melyek nálunk évente megjelennek, szokatlanul kivált ez a zseniális munka, melylyel egész Budapest tele volt négy vagy öt hét óta. A lapok lelkesült cikkeiben ismertették, három nevezetes képes ujság közölte az új csillag arczképét s a két leghíresebb irodalmi társulat azonnal tagjául választotta. Mindez fölöttébb csodálatos, sőt az utóbbi időben egészen szokatlan jelenség volt. Topolyi, ki pár hónap előtt még ismeretlen emberekkel billiárdozott a külvárosi kávéházakban, egy csapással felemelkedett a hírneves emberek sorába.

Ő maga alig értette ezt a diadalt. E munkáját gyorsan, szinte hevenyészve írta meg a múlt nyáron, unalamból főképp, valami eldugott erdélyi fürdő-

helyen. Annyi kudarcza után most már remélni sem merte, hogy barátain kívül más is tudomást vegyen könyve felől; és ime, épp ez a regény volt az, mely egyszerre felvitte a népszerűség legmagasabb ormára.

Lecsillapulván a legelső izgalmak, a gratuláló levelek nagy halmaza közepette, a fiatal embert esténkint a boldogságnak valami villámszerű sejtelve futotta végig és elégültten, lelkesedve gondolta:

— Megvagy hát... Megcsiptelek te czéda, bujkáló Hirnév... Itt vagy és el sem is bocsátlak többé!...

Erőssé tette a siker, az anyagi gondok hirtelen megszűnése, a becsülés, a tisztelet, melylyel most mindenünnen kitüntették. Egy fiatal mágnás kisaszszony, a kinek bemutatták, meglepetve szólott:

— Ah, ön az, a *Hó* szerzője!... Nagyon örülök, hogy megismertem...

Néhány kiváló személyiség tegezni kezdte s régibb barátai bizonyos respektussal hallgatták, ha megszólalt. Apró, kényelmi eszközei egyre-másra szaporodtak, esténkint pompás szamovárbán főzte otthon a theát, havannákat, cognacot szerzett, nagyszerű hintaszéket vásárolt. Kiadója már a harmadik kiadás árát is kínálta neki, de ő még egyelőre nem fogadta el a tekintélyes pénzüsszeget...

És e páratlan diadal közben, a hogy éjszakánkint az ágyba feküdt, most egyszerre eszébe jutott a

két év előtti korszak minden keserves órája, a mellőzés, a kétségbeesés, mely a vidéki városkában elfogta némelykor. Odahaza, a régi római városban (a bástyákat még Hadrianus korában rakták le) bizony egy batkányira sem becsülték. Czikkeit elolvasta egy-egy műveltebb fűszeres, de a nagyfejúek nem vettek arról tudomást, hogy ő is a világon van. Körülbelül annyinak tartották, mint a telekkönyvvezető fiát, a ki a falusi segédjegyzőségből kicseppent. Olykor, egy-egy vidámabb multság közben, valami jólelkű nyárspolgár barátságosan ütögetett a vállára.

— Mi felől töpreng Topolyi bácsi!... Megint költ, költ ugyebár?...

De legjobban az a nevetséges kosár bántotta, melylyel a csinos Balajthy Idáék az utját kiadták akkoriban, jóformán semmivel sem okolva meg ezt a sértő visszautasítást. Balajthy urnak okvetetlen gyapjukereskedő kellett, s a bájos szőke Ida minden nagyobb lelki fölindulás nélkül nőül ment egy husos fiatal emberhez, a ki ötezer pengőt keresett meg évenként.

A kupé ablakából visszanézve, a hogy a tornyok, a kis erdő, a zeg-zugos domboldalak eltűntek a szemei elől, Topolyi, mint egy modern Coriolanus, keserű szívvvel fenyegette meg ezt a gyalázatos fészket.

Óh, milyen kétségbeesett szívvvel távozott el innen! Szerette azt a leányt és majdnem sirt, mikor

elhagyta. Tizenöt évet engedett volna az életéből, ha e haszontalan embereket a lába alá tiporhatja, ha kényszerítheti őket, hogy nagyságát, lelkének kiválóságát elismerjék. Sokszor, egy-egy éjjeli kávéház magányos asztalánál ülve, míg valami czinczegő cigánybanda álmosan muzsikált az egyik homályos sarokban, gyerekesen kifestette maga előtt azt a boldog időt, midőn szülővárosa üdvözlő deputációt küld színe elé, a polgármester szónokolni fog s ő leereszkedőleg kezét szorit a küldöttség minden egyes tagjával. Biztosra vette, hogy Ida sápadtan nyújtja majd eléje fehér kezét, s lelkében zokogva gondol vissza arra az időre, midőn e nagy férfit visszautasította. Kaczagni szeretett volna, midőn magát evvel a nevetséges gyapjukalmárral összehasonlította. De visszatérvén józansága, a hogy utolsó gyürődött forintját a fizető pinczérnek átadta, megszegyenülten gondolta:

— Bolondság!... Sohasem érem meg, hogy ebből az álomból valóság legyen!

És mégis valóság lett. Most, a hogy végre a szándékot tett követte, s a reggeli gyorsvonat első osztályában helyet foglalt, boldogan dőlt hátra a bársonyszéken, s szivarozva, édes elégedettséggel dörmögte:

— Óh, végre!... Fenéig fogom kiélvezni a diadalt.

A vasuti állomásnál még mi sem történt. A

főnök, valaha távoli ismerőse, alig billentette meg a kalapját. Az öreg omnibuszkocsis előzékenyen tárta fel a rozoga bárka ajtaját:

— Tessék beszállni ifjur!...

Topolyi nevetett a vén kocsis hallatlan naivságán. Szinte jól esett neki, hogy ez a vén ember mit sem tud az ő tüneményes emelkedése felől, s bizonyos jóakarattal ütött az öreg beesett vállaira:

— Fiakkert rendeljen ide Samu bácsi!... Nem megyünk ma omnibuszon!...

Egyedül ebédelt a szállodában, délutánra tartogatván meg a legfőbb hatást, a mikor a kaszinó zöld asztalánál megjelenik.

A kaszinó kapujában majd csaknem összeütközött Maywald urral, az ügyvéddel, ki a bikás tarokkpartiek legyőzhetlen tekintélyeképp szerepelt a hazai évkönyvekben.

— Ni, csak, maga az barátom! szólt a prokátor meglepetve.

Végig nézett a fiatal emberen, de a csodálkozás láthatólag inkább a tüneményes téli kabátnak szólt, semmint a jövevény személyének.

— Meddig marad? kérdezte aztán közönyösen. De a feleletre nem ügyelve, szórakozottan maradt hátra valami kereskedelmi utazóval, a ki egy szenzációs bukás ügyében jött meg a délelőtti vonattal.

A kaszinó tele volt emberekkel, a füstfellegben néhány gazdag kereskedő ütötte a kalabriászt, itt-ott tartlitztak, piketiroztak, az egyik sarokban csatogtak a dominó kövek. Manó ur, az öreg Manó, a kaszinó könyvtárosa, a kávéssal cziflizett a délutáni kapucziner tárgyában. Egy szürke kabátos, sanda pinczér hadarva kiabálta a tüzlegénynek:

— Pic Cap!... Licht Cap!... Feketét!...

A kaosz Topolyi beléptére nem csendesült le, egy rövidáru kereskedő, bár a hirneves férfiu éppen szembe jött vele, minden fenakadás nélkül bement a tuletroát, a másik hallgatva nyujtotta feléje a bal kezét, de rögtön géne nélkül kijátszotta a zöldkirályt. Az általános szenzáció nem következett be s a »Hó« kitünő szerzője egy pillanatig szinte egyedül állt, az általános mozgalom közepette.

Manó ur, a könyvtáros, azonközben szerencsésen kihuzta a fejes gyujtót, s most jólelküleg közeledett a város nevezetes fia felé.

— Szervusz Jani! — kiáltott messziről, mikor jöttél?

— Ma! felelt Topoly megütődve.

— S hogy megy sorsod?

Topolyi nagyot nézett.

— Köszönöm, válaszolta hidegen, megvagyok.

Leültek az egyik asztal mellé és beszélgetni kezdtek. Lassankint megnépesült a környék egy

néhány érkező jóbaráttal, a régi czimborák köréje gyülekeztek, s egy fiatal fiskális érdeklődve kérdezte:

— Hallom könyvet irt? ... Elkelt-e már belőle sok példány?

Topolyit mondhatlan düh fogta el. Bár szülővárosa felől sohasem volt valami kitünő véleménynyel, ez a cinikus együgyűség, mégis minden vérét fölkorbácsolta. Hogyan, hát ezek az emberek mitsem tudnak a felől, hogy ő milyen nagy, hírneves férfiuvá lett? Czigarettére gyujtott, és lassan mesélni kezdett egyet-mást budapesti diadalai felől, dicsekedve kevervén beszédébe egyik-másik országos kapacitás nevét, ki tegezve szólította meg, vagy karonfogva ment vele végig a főváros utczáin.

— Tegnapelőtt volt, hogy az államtitkár felszaladt hozzám egy pillanatra ...

De a beszédközben észrevette, hogy Manó mosolyogva néz a fiatal fiskális felé s szórakozottan csörgeti a kulcsait. Az ügyvéd jóakaratulag ásitott, s a vizes poháron csöngetett a gyűrűjével:

— Fizetek! ...

A jó fiukat láthatólag zavarba hozta ez a szélhámoskodó tóditás, a minőnek ők a Topolyi beszédét tartották.

A »Hó« szerzője maga is kifizette a kávéját, s visszafojtott haraggal sietett le a rozzant fagrádcsonkon, ki a piaczi sétátérre, a hol csevegve hullámzott föl-alá a vasárnapi publikum. A patika

előtt gyanakodva nézte végig a polgármester, a ki a vörössapkás gyógyszerészszel beszélgetett. A városi hajduk peczkesen lépdeltek el mellette, a nélkül, hogy köszöntöttek volna. Egy kicsapott tanító, a kivel valaha együtt mulatott a kávéházban, harsogva kiáltott át hozzá:

— Szervusz!

A főtrafik előtt egy karcsu, fekete mantillos asszony jött szembe vele, akit egy hatalmas, vörösbóbitás dajka követett a szunnyadó babával. Topolyi szivdobogva ismerte fel Idát, aki maga is elpirult, a mikor meglátta.

Zavartan nyujtotta feléje keskeny vöröskeztyüsz kezét.

— Szép, hogy eljött, mondotta, meddig marad?

Hátraszólt a dajkának, ki egy pöfékelő honvéddal beszélgetett:

— Jőjön csak idébb Julcsa! — Nézze meg Topolyi ur a babánkat! . . .

A baba határozottan rút volt, a gyapjúkereskedő széles szája, kiálló fülei új kiadásokban jelentek meg benne a világ előtt. Topolyi ironikusan válaszolt:

— Szép gyerek . . . Egészen az édesapja!

— Csak olyan derék is legyen!

Dicsekedni kezdett a férjével, a kinek látóköre a vasuti raktár és a gyapjumagazinok közt húzódott meg, egyetlen-egy szóval sem emlékezőn meg

a »Hó« országgraszoló sikere felől. Topolyi keserűen győződött meg, hogy az édes, poétikus leányból közönséges, prózai asszony lett. Nem értették meg egymást többé, teljesen idegenek voltak.

A kávéház előtt a híres ember megbillentette a kalapját:

— Isten áldja, mondotta, távoznom kell!

Kifizette számláját és kocsira ült. A kupéból még egyszer visszanézett.

— Canaille! — dörmögte és fázosan huzódott meg az egyik sarokban.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Katicza uton.

Törökné, Mariska és Pápay doktor, negyedfél héttel a kítüzött lakodalom előtt, fölutaztak Budapestre. Együtt vásárolták meg a butorokat, Mariska számára megrendelték a menyasszonyi ruhát s esténként végig járták a színházakat. Mariska alig volt még idefenn egyszer-kétszer, minden csupa ujság, élvezet volt neki. Pápay megmutatta a jogászkori életének színhelyeit; egyébként maga előtt is be kellett valania, hogy egyetemi korszaka alatt nem sokat ismert meg Budapestből. A hónapos szoba, a szegényes diákkori korcsma, egy külvárosi kávéház, ahol meleg ételeket is lehetett kapni, jóformán ezek voltak ama a helyek, ahol budapesti éveit végigélte.

Biz ez nem volt valami fényes korszak, de Pápay mégis idejében letette a szigorlatait, s ügyvédi irodája, egy kisebb vidéki városban, várakozáson fölül beütött. Most már volt egy kis vagyona, völegénye lett az árvaszéki elnök leányának, jövedelmét nem cserélte volna el az alispánéval. Törökék rátarti familia voltak, s bár Mariska nem kapott

hozományt, a városnak ugyszólván első pártijául tekintették. Pápay együtt játszott vele valami műkedvelői előadáson, ő volt a gróf, Mariska — mint az odavaló ujság írta — »a grófné szerepének bámulatos kidomborításával aratott frenetikus tapsokat.« Egy öt perczig tartó dialog alatt az ügyvéd megszerette Mariskát, aki uszályos, fraise színü ruhájában, aranynyilas frizurájával más volt, szebb volt, mint rendesen. Egy félévig oldala mellett koptatta a piac járóját, vele tánczolta a második négyeseket, s a farsang végén Törökné, ki a megyebálokon a csillagkeresztes dáma szerepét játszotta, már a mások jelenlétében is egyszerűen Lászlónak nevezte. Kis ábrándjait, hogy Mariska egy főispán vagy talán miniszter felesége lesz, szomoruan temetvén el, az elnökné kegyesen mondta ki az igent, mikor Pápay a leánya kezét megkérte.

A nemzeti színházból, hol Mariska egy kissé megkönyezte az Egér nagy kitörését (mily aranyos volt a kis Moisand Mártha!) egy dunaparti fogadóba mentek vacsorálni. A szép étteremben, a villamos lámpák alatt, zsufolva voltak az asztalok, a frakkok bizalmasan hajoltak a világos selyem-blouseok szomszédságába, a déli növények sötétzöld csoportja visszaverődött a tükrökből. Törökék számára egy ügyes pinczér kerített valahonnan egy asztalt, s Pápay, míg mennyasszonya a keztyűjét kigombolta, gyönyörűséggel nézte a kipirult leányt, aki itt, ebben

a környezetben, még vonzóbbnak, bájosabbnak tetszett előtte. Törökné lorgnonnal nézte a terem többi részét, mosolyogva bölintott a kerületbeli képviselőjüknek, aki meglepetve köszönt az asztaluk felé.

A desszertet csipkedték éppen, mikor egy utiköpenyes, oldaltáskás fiatal asszony jelent meg az étterem ajtajában, akit Derblay Fülöp ur követett; egy fekete szakállu, zömök urí ember, az Ohnet regényhősének maszkjában. Derblayné körülnézett, merre volna valami üres hely, de hirtelen észrevette Pápay doktort és gyöngé sikoltással rohant a Törökök asztala felé.

— Laczi, kiáltotta, jó isten, Laczi!

— Te vagy, szólt kissé zavartan, csakugyan te.... A régi Katicza, a ki villámként terem itt, vagy ott....

Menyasszonya és Törökné felé fordult, akiket egy kissé kellemetlenül érintett itt a széles, falusias viszontlátás.

— A hugom, Ticza hugom... Menyasszonyom és az édes anyja, Törökné ő nagysága...

Az elnökné hideg mosolylyal nyujtotta a kezét, Mariska kissé meghajolt, de ekkor mindnyájan észrevették Derblay urat, aki hidegen várta az asztal sarkán, míg a családi jelenet véget ér. Katicza is észrevette és nevetve hívta közelebb a mutató ujjával.

— Ligurovics ur, mondta, engedjék meg a höl-

gyek, hogy Ligurovics urat bemutaíssam. Kedves Laczikám, Ligurovics Arzén ur, titkár a párisi szerb követségnél.

Pápay doktor egy kissé csodálkozva nézett Ligurovics urra, aki kelletlenül nyujtotta a kezét. A hölgyek habozva babráltak a papiros mandulák közt, de Katicza vigan csevegett tovább, mint egy értelmetlen kis nádi veréb.

— Ligurovics ur jó barátom, együtt jöttünk Páristól kezdve az Orient-expresszen. Ő Belgrádba megy, én is be akarom utazni Szerbiát. A minisztérium rendelte haza, vagy a kormány, vagy tudom is én kicsoda? Ugyan Arzén, mondja csak meg, ki is dirigálta el magát így egyszerre Párisból?...

Ligurovics ur fáradt mosolylyal mondott pár francia szót, de látszott, hogy az ismerkedésnek nem örül szerfölkött. Katicza azonban nem volt lélekbuvár; csevegve ült le a Törökék asztala mellé, folyton ezt a rejtelmes barátját dicsérve, aki pár udvarias szó után maga is odatelepedett a társasághoz.

— Oh, Laczikám, milyen művelt ember ez!... Beszél mindenféle nyelven, még a magyar szót is megtanulta tőlem valahogy... Párisban roppant ur, csupa herczeg a társasága... Látnád csak, milyen gyönyörű uniformisban rukkol ki, ha valami nyilvános ünnepély van... Az atyja valami miniszter odahaza, vagy talán annál is több...

És dicsekedve tette hozzá:

— Jó barátom, kipróbált és őszinte barátom. Nem tegnaptól ismerem, majdnem másfél éves a barátságunk...

Mosolyogva nézett a bátyjára, de Pápay halál-sápadtan dobolt a villájával. Egyszerre tisztán állt előtte minden, az egész mult, amióta Katicza a szülői házból elszakadt... Nem mert a hölgyekre nézni, a plafond mintha forgott volna, a poharak, az üvegek tánczoltak az asztalon... Csöngetett a pinczérnek, hogy a Katicza nyelvecskéjét megállítsa; de nem volt ám könnyü föladat, hogy az ember ezeket az apró ajkakát elhallgattassa.

— A menyasszonyod, szolt, igazán nem is tudtam, hogy vőlegény vagy. Milyen bájos a kicsike, de hiszen mindig jó volt az izlésed. Egész kis francia arcz, becsületesre, francia típus... Majd egyszer meglátja, mert egyszer kell, hogy eljőjön hozzám Párisba... Persze, ha a Laczi felesége lett... Csodálkozni fog, hogy mikép vagyok berendezve, nincs az a herczegné, akivel ki nem állom az összehasonlítást... Liguovics ur megmondhatja, csak kérdezzék meg tőle... Negyvenezer frankomba került, mert odakünn ebben a pénznemben megy ám minden...

Kedveskedően simogatta meg a Mariska hosszukás kezét, folyton beszélve, csevegve, akár egy haszon-talan kis tengelicz, amelynek életszükség az örökös csicsérgés.

— Együtt fogunk csavarogni *ma petite belle-soeur*, mert francziául így nevezik a sógorasszonyt... Micsoda kalapokat, micsoda kosztümöket fog látni a boulevardokon . . . Van egy gyöngyszinü jelmezem, melyben magam hajtok a ligetbe, hozzávaló Talbot-kalappal, igazi strucztollakkal . . . Ha látná a két apró ponymat, melyekkel Ligurovics ur lepett meg a nevem napján . . . Két éjfekete lovacska, egész Páris ismeri . . .

Mariska, akinek az a hirtelen ideröppent, előkelő sógorasszony roppantul megnyerte a tetszését, bámulva kérdezte:

— És mindig maga hajtja a lovakat?

— Hát persze, csakhogy François is a kocsin ül, a komornyikom. Olykor Ligurovics ur is velünk jön, de ő rendszerint nagyon el van foglalva.

A párisi szerb követség titkára ezalatt közönyösen falta a maga rózsaszinü steak-jét, akár egy vasuti pályaház éttermében ülne, csupa idegen utas közt. Törökné hideg arczczal huzta föl az óráját, majd lorgnonjával megint végignézett az egész tágas étkező termen... Csak Pápay doktor szivta halálos izgatottsággal a szivarját, s mialatt Katicza és menyasszonya rohamosan barátkoztak egymással, az ő térdei remegni kezdtek az asztal előtt.

Katicza egy futó mozdulattal megigazitotta a haját a szemközti tükörből, s azután egy kokett pillantást vetett a szomszéd asztalnál ülő huszártisztek felé.

— Garçon, kiáltotta chickesen a pinczérnek, micsoda pezsgőt tartanak?

— Heidsieck, Roederer, Monopol, Mumm . . .

— Egy Mummot, de hideg legyen ám . . .

Pápay doktor halkán közbeszólt:

— Ugyan kérlek, mire való az? Hiszen a hölgyek nem isznak champagneit és magam sem szoktam élni vele . . .

Katicza jókedvűen kaczagott:

— Oh, van is abban valami! . . . Egy korty pezsgő, nagy dolog . . . Ne félj, nem csipünk ám be ettől a néhány csepptől . . . Már hiszen, ami engem illet, az egész üveget is megbírnám . . .

Az ezüstös, vizpárás hűtőt Törökné mellé állították egy üres székre, — a Mariska anyja gyorsan odább huzta a maga székét. Figyelmére sem méltatva a gyöngyöző italt, állhatatosan elnézett az asztal fölött; de Mariska kissé borzongva mártotta meg benne rózsás nyelvét, míg Katicza egy hajtásra kiitta az egész pohár tartalmát.

— Egészségedre, légy boldog szép sógor-asszony! . . .

Ligurovics ur is odaütötte a maga poharát, a vacsora jókedvű, elégedett kifejezéssel öntötte el a követségi titkár ur vontatott arczvonásait . . . Leereszkedőleg, mintha egy kis gazdatiszt leányt tüntetne ki e jóakarásával, könnyedén hajolt meg Mariska előtt:

— A votre santé, Mademoiselle!

Törökné leböcsátotta a szempilláit.

— Ne igyál, tedd le a poharat...

Kis erszényét Pápay doktornak adta, aki néhány pillanatig zavartan kotorászott benne, míg valahol két tizforintost fölfedezett. Előbb néhány ruhaszámlával akarta kifizetni a főpinczért.

Katicza sajnálkozva szólott:

— Már lefeküsznek, igazán sajnálom... Ámbár, őszintén megvallva, magam is kissé megvagyok törve az utazástól... De holnap mindenesetre látjuk egymást, mert csak délután kettőkor utazunk tovább a gyorsvonattal...

Ligurovics ur is rendbe hozta a számlát, — Törökné jól látta, hogy mindkettőjük vacsoráját ő fizette ki. A Gizella-tér sarkáig együtt mentek mind az öten, a Haas-palota előtt Törökék bekanyarodtak a Dorottya-utca felé. Mariska odatartotta az arcát Katiczának, hogy megcsókolja, Törökné szó nélkül nyujtotta a kezét, de Ligurovics urat nem vette tudomásul. A szerb követség titkára kissé előresietett, Pápay maga is csak öt lépésnyi távolságról bucsuzott el tőle...

A czukrászda elől még Katicza visszakiáltott:

— Hallod-e Laczi, mi még betérünk egy csésze feketére a *Kairó*-kávéházba... Ha a hölgyeket haza kísérted, utánunk jöhetnél egy negyedóra...

Törökné az egész uton nem szólt, Mariska, a Pápay karján, egyizben elragadtatással jegyezte meg:

— Elegáns asszony a huga... Mennyire ért mindenhez, milyen kedves...

Ahogy később, válás után, az Andrassy-ut elején végigment, Pápay doktor a csipős hideg daczára levette fejről a kalapját. A hátgerinczén is valami hidegség lopózott végig, mert egyszerre megsejtette, hogy Mariska elveszett számára... Hangosan szólott magában:

— Oh, ez a gyalázatos.... Tönkretette az életemet!...

Kétszer is elment a Kairó-kávéház előtt, de mindig türtöztette magát, hogy be ne menjen. Érezte, hogy talán megfojtaná Katiczát, aki még csak tudni sem látszott arról, hogy becstelen dolgot cselekszik. A morál, a társadalom konvencziói egyszerűen lesiklottak erről a szép, haszontalan női fejről és Pápayt a hideg futotta végig, mikor Liguovics urra gondolt, aki egy viveur leereszkedésével ivott a *barátnője* pereputtyának egészségére...

Reggel korán kelt és egy darabig az Ujépület körül bolygott; de hétre ott volt megint a hotelben. A portás, kit Törökék felől megkérdezett, az utca végére mutatott:

— Most utaztak el, alig két-három percze. Talán még látni is a kocsit, ni csak amott, most

robog el a butorkereskedés előtt... Az a zárt kocsi, nézzen csak arra a nagyságos ur...

— Semmit sem hagytak itt számomra?

— Semmit...

Pápay szó nélkül állt a kapu előtt. Nem gondolt, nem látott semmit, csak egy aranyos czégtáblát, melyen ez a név állott: *Silberthal*. Ezek a betűk tánczoltak előtte a levegőben...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Párbaj a fehér asztal mellett.

A fürdői vacsorázó terráson magyar nótákat huztak a cigányok. A park sötét bokrain át idáig látszott a tó, egy-egy csillagszerű lámpafény, a hajó zöld jelzőtüze. Délután esett az eső és most csodálatosan édes illat szállt ide a nedves falombok felől. A terrász egészen tele volt vendégekkel, az egész fürdő minden szépasszonya idegyült, porcellán-csörgés, kaczagás hangzott mindenünnen.

A színészek asztalánál nagy volt a lárma, boros üvegek borították az asztalokat, az égő vörös és haragos-zöld stanniol színesen csillant meg az üvegburás lámpa körül. A primadonna, egy molett, szőke asszony, lelkesen emelte föl a poharát.

— A maga egészségére, Bossányi!

A direktor egy inkvizitor komolyságával ivott; egy koromfekete haju, sasorrú bonvivant színész a becsipett Bossányit ölegette. A szép, szőke asszony kipirult arczzal metszett ketté egy jéghideg görög-dinnyét.

Bossányi egy hét óta volt itt, de az egész idő alatt jóformán a színészek társaságát bujta. Ugy

látszik, komolyan maga elé tűzte, hogy a viruló énekesnőt meghódítja és esténként karonfogva járt vele a sötét tóparton. Egy gazdag játékgyáros fia lévén, annyira sem becsülte a pénzt, mint egy lehullott vadgesztenyét. Az atyja kétségbe volt esve léhasága miatt, de ez abszolúte nem akadályozta meg őt abban, hogy az életet ostoba kényszernek ne nézze, melyet csak az együgyűek vehetnek komolyan. Ő neki misem imponált ebből az egész komédiából; legfeljebb egy csinos nyakkendő, vagy egy hófehér jáczintcsokor.

A direktorral megitták a pertupoharat és a vendégek őszinte megbotránkozására, össze is csókolóztak hamarosan, miközben a szép asszony kedvteléssel csapta össze a kezeit.

— Helyes, csacsogta, ez a fesztelenség tetszik nekem!

Bossányi fölállott és a bonvivant színész viharos lelkesedése mellett valami rejtelmes célzatu felköszöntőbe fogott, amelyben meggyőződéssel konstataulta, hogy az évszakok és a jó modor közt szoros kapcsolatok találhatók; de hirtelen abba hagyta a mondatot és sápadtan nézett a terrász egyik oldalsó asztala felé.

Mindannyian odapillantottak, a primadonna szeméhez emelte a lorgnont és kutatva pillantott a gömbákác alá. Hárman ültek az asztal körül: egy csinos, negyvenéves asszony, egy tavaszi kabátos,

bájos leány, ki szemmel láthatólag rövidlátó volt kissé és egy magas, némileg kamaszos huszártiszt. A huszártiszt egy csekélylyel intimebben hajolt a leány felé, mintsem éppen szükséges lett volna.

A bonvivant fölemelte a poharát.

— Az ősznél tartasz, szólt, mely zamatos gyümölcsöket érlel

— Ej, válaszolt Bossányi, az ősz nevetséges ostobaság. Arról van szó, hogy azt a portopés egypuput megöljem! . . .

— Meg akarja ölni, kaczagott a szőke asszony, és miért, ha tudni szabad? . . .

Bossányi felhajtotta a poharát. Soha még drámai hős nem nézett vésztojáslóbban a levegőbe, mint ez a játékgyáros-princz.

A direktor bizalmasan közelébb huzódott hozzá.

— Mi bajod fiacskám, szólt, öntsöd ki a szivedet: egy-kettő!

— Becsületszavadra megfogadod, hogy kettőnk titka marad?

— A sirig!

Bossányi az asztalra könyökölt.

— Azt a leányt — mondotta hangosan, hogy az egész asztal meghallotta — félév előtt megkértem és kosarat adott. Ugyszólván semmibe se vettek ezek a szatócsok, míg ezt a konstáblert szívesen fogadták, mivel kardot visel. Májusban

eljegyezte Ilonát és szeptember elején az oltárhoz is vezetné, ha még addig életben volna.

— És nem lesz életben?

— Megölöm negyvennyolcz óra alatt! dörögte Bossányi sötéten.

A bonvivant helyeslőleg bólogatott:

— Ez korrekt, szólt, minden gentleman így tenne!...

Megittak még néhány pohár bort s tizenegy óra táján Bossányi azt a szándékát fejezte ki, hogy a negyvennyolcz óra nevetségesen sok. Az utolsó üveg badacsonyinál már gyürkőzni kezdett.

— Belekötök azonnal, ez lesz a legjobb.

A szép asszony ijedten fogta meg a kezét.

— Ne bolondozzon, legyen egy kis esze. Csak nem csinál botrányt itt a világ előtt. Ha már mindenáron kezdeni akar vele, előbb kíséjének haza. Ha egyedül lesz, azt teheti, ami magának tetszik.

— Áll, felelt Bossányi, kíséjük haza.

Fölsegítették a kabátját, a szép asszony finom csipkekendőbe burkolta hamvasszőke haját, thearózsáit a derekára tűzte. Mosolyogva hajlongott ide-oda és egy kíváncsi pillantást vetett az inkriminált asztal felé.

— Csinos a kicsike, szólt, igazán bájos gyerek!

Karonfogva ment Bossányival a Margit-nyaralóig, a nedves fák alatt, hol egy-egy padon vihogó leányok, bóbiskoló urak üdögéltek. A hotel előtt

csinos szobaleányok küzködtek egy-egy tolakodó udvarlóval, a tópart felől meglocscsant a sötét víz, a matrózok hallgatva könyököltek végig a hajóhid karfáján. Odakünn, a fürdőhely külső részén, ezer és ezer tücsök csiripelt altatólag a gyönyörű nyári éjszakában.

A nyaraló vaskapuja előtt a primadonna nyájasan ütött a Bossányi vállára.

— Ha gyilkossági szándékát prolongálni tudná, behivnám magukat egy csésze feketére.

— Ugy tehát éljen még a nyomorult másfél órát! indítványozta szeliden a bonvivant.

Kiültek a verandára, a primadonna hamarosan magára kapott egy rövid ujjas kreton-blouse-ot. A reménybeli gyilkos behunyt szemekkel csókolta végig a szép asszony karját.

Feketéztek, szivarra gyujtottak, a direktor részleteket énekelt a Fegyverkovácsból és Bossányi lelkesedve tapsolt:

— Nagy ember ez a Verdi, mondotta, és a Faust igazán gyönyörű!

Éjfél felé a háziasszony álmosodni kezdett:

— Kotródjanak, szólt, tiz percz mulva aludni akarok.

— Igaz, dörmögte Bossányi, a tettek ideje elérkezett!

Nagynehezen elbucsuztak, a primadonna meg-

lobogtatta utánok a csipkekendőjét. A bonvivant
érzéssel szavalt a Romeóból:

»Az éj palástja elföd engemet,
S ha nem szeretsz: hadd lássanak meg ők!
Végezze inkább éltemet dühök,
Mintsem szerelmed nélkül élni még.«

A fürdöhelyen csönd volt már, a hajólámpa
kialudt, a hotel feketén ásitott a lombok közül.
Csak a kávéházból hallatszott ki a karambolgolyók
csattogása, s a fürdői hajdu baktatott tova a villák
felé. A terrászon alig égett már néhány lámpa.

A hotel-kapunál elbucsuzott tőlük a direktor.

— Szervusz fiacskám, szólt, nehogy tulságosan
megöld!

Szótlanul haladtak fölfelé a terrász lépcsőin,
Bossányi idegesen rágt a szivarját.

— Tán meg is szökött eddig a gyáva.

Alig volt odafenn valaki, a pinchérek fáradtan
huzódtak a sarokba, csak egy-két asztalnál pohar-
raztak még. Bossányi izgatottan nézett körül.

— Topp — mondta — ott ül!

Az asszonyok hazamentek már, de a huszár
ott ült a régi helyén, egyedül, a czimbalmos czin-
czogását hallgatva.

— Milyen nyugodt, jegyezte meg a bonvi-
vant elmerengve, nem is sejti, mennyire közel
van a tulsó parthoz!

Merészen közelitettek a tiszt felé, ki keresztbe-

vetett lábakkal cigarettázott a gömbölyű ákácok alatt. A lámpa üvegburája körül virgonc szunyogok keringéltek, halkán sipolva, mintha egy vékony hur pattant volna el valahol.

A prezumtiv gyilkos mereven állt meg az asztal mellett.

— Bossányi Pál a nevem, szólt baljóslatulag, itt pedig barátom, bonvivant színész!

A huszár komoly arcát jókedvű mosolygás ragyogta be. Felállt a helyéből és katonásan összeütötte a sarkantyúit.

— Sylvers Kuno, az Esterházy huszároktól.

És barátságosan folytatta:

— Különb en uraságod régi ismerősöm. Budapesten mindennap láttam a kioszkban, sőt ha jól emlékszem, egyszer egy banketten is együtt voltunk. A Margitszigeten volt, mikor az öreg Balló ötvenéves jubileumát ünnepeltük.

— Igen, mondta rekedten Bossányi Pál, ott voltam.

A leendő áldozat derülten mutatott helyet a vendégeknek.

— Tessék, szólt, foglaljanak helyet az urak!

Bossányi kérdőleg nézett a bonvivantra.

— Ha nem vagyunk alkalmatlanok, folytatta a színész, ide telepedhetünk pár percre.

Komolyan helyet foglaltak, Kuno csöngetett a pinczéréknek.

— Poharakat, kiáltotta, még két poharat az uraknak.

A huszár lekötelezőleg öntött egy félpohár mőzelit. Kocintottak s a tiszt előszedte valamelyik zsebéből a cigarettás tárczáját.

— Tessék, szólt, pár darab hamisítatlan egyiptomi. Tegnapelőtt jöttek, egyenesen a pyramisok szomszédságából.

Rágyújtottak, a tiszt kedélyesen fordult Bossányi felé.

— Mikor hallott hirt a kis Malajthyné felől?

— Honnan tudja, hogy ismerem? szólt a gyilkos-jelölt csodálkozva.

— Oh, mindent tudok. Azon a májusi hajnalon, mikor önök a palotai csárdában reggeliztek, magam is ott ültem a verandán.

— Hogyan, ön ott volt?

— Akaratlanul is tanuja voltam a tète-a-tète-nek. Bossányi Pálnak megcsillogtak a szemei.

— Pompás reggel volt, mondotta kaczagva, nem felejttem el egyhamar.

— Oh, hiszen a kegyed dolgait ország-világ beszéli. Valóságos Boccaccio, legalább úgy mondják.

— Az bizonyos, szólt Bossányi elégedetten, hogy próbáltam az életben egyet-mást.

Koczcintottak, csevegtek, hangosan kaczagtak egy-egy visszaemlékezésen. A színész bolondos deklamációkat mondott el, amit jókedvűen megtapsoltak.

A bor kissé a fejükbe szállt, egyszerre szükségét érezték annak, hogy énekeljenek valamit. A huszár hamarosan fölébresztette a cigányprimást.

— Hé Károly, kiáltotta, ne szundits, mikor mulató emberek vannak az orrod körül.

A cigányok muzsikálni kezdtek, a bonvivant veszettül énekelt. A tiszt csöngetett a pinczérnek.

— Egy üveg pommeryt, de gyorsabban mozogjon a lábad!

Még jobban becsiptek a pezsgőtől, minden rózsaszinné vált körülöttük. Bossányit lelkesülési rohamok fogták el, mint rendesen, ha többet ivott a kelleténél.

Homlokon csókolta a cigányprimást s egy idegennek, ki a szomszéd asztalnál ült, erőszakkal fölajánlott egy pohár pommeryt. Egy kövéres kis doktorral, ki a hotelier-vel csevegett az üvegfal mellett, erőszakosan azt akarta elhíttetni, hogy Bonaparte Napoleonhoz hasonlít.

A bonvivant szenvedélyesen bemutatkozott minden idegennek, és a fizető pinczér előtt is komolyan póse-ba vágta magát:

— Maróti Árpád, jellemszínész.

— Oh, válaszolt a kotelettes ur barátságosan, ismerem a nagyságos urat!

A huszár türelmetlenül dobolt az asztalon:

— Ülünk le urak, ülünk le. Ne oszoljunk el a világ valamennyi tája felé.

Ismét az asztal köré telepedtek, s most Bossányi hozatott egy újabb üveg pommeryt.

— Pompás kölyök ez az egygupu, sugta a bonvivant fülébe, szavamra, tetszik nekem!

A tisztnek támadt most egy ideája.

— Ha nem vagyok alkalmatlan, azt ajánlom, dobjuk a sutba az *ur* czimet. Ti sem vagytok különb legények, mint jó magam.

— Éljen! dörögte a színész lelkesedve.

Megitták a testvérpoharat, csokolóztak. Bossányi megölelte a huszárt.

— Micsoda is a keresztneved?

— Kuno.

— No nem tesz semmit, azért becsületes ember maradsz.

A parkon túl, a tó felett, gyöngén világosodni kezdett az égboltozat, hűvös levegő suhant meg, sikongató madarak röpködtek a magasba a parti sziklák oduiból. A vitzükröt borzolni kezdte a hajnali szellő, az uszóház fölött himbálózott a trikolór. Az áttetsző fák közt, a virágágyak mentén, feltűnt már egynehány kertészlegény, a hotel ablakai vörös fényben égtek. Nagy csendesség volt köröskörül még az egész fürdő mély álomba volt merülve. A park széle felé kivillant a zöld lombok közül egy-egy nyaraló karcsu tornya, az erkély, az emeleti terrász. A szürkés kék vizen éledni kezdtek a

yachtok s fehér vitorlájuk lomhán libbent meg, mint egy ébredő galamb.

Bossányi elérzékenyülten szorongatta a huszár kemény kezét.

— Nézd csak fiam, szólt, mit mondanál, ha egy szerenádot adnánk a menyasszonyodnak?

Kuno hálásan nézett a szeme közé.

— Fényes eszme, szólt, nagyszerű ember vagy!

A cigányok összecsomagolták a hangszerüket, s czinczogva indultak meg a park homokos útjain a hotel tóra néző ablakai felé. A hófehér függöny diszkrétül borult az ablak fölé, amelyen belül a szép leány hajnali álmát aludta. Az üveg valósággal csillogott az ébredő nap sugaraiban.

A hegedű, a klarinét, a kis bőgő lágyan olvadtak össze, egy csendes keringő csendült meg a földszintes ablakok alatt. A három jó barát elérzékenyülten támaszkodott az ezüstös üveggömböknek, melyek a pázsitos virágágyakat díszítették.

Az egyik pauza alatt a bonvivant ravaszul fordult a dudolható Bossányi felé.

— Hé, sugta, itt van az idő, hogy végezz vele!

— Kivel?

— Az egygypuval. Ugy emlékszem, mintha szó lett volna arról, hogy megöled.

— Csacsi, válaszolt megvetéssel, csak nem ölöm meg a legjobb barátomat!

Mese a sellőről.

Önök így olvasták :

»Imrey Gyulának, a *Kiviteli Bank Részvénytársaság* egyik czégvezetőjének neje, a főváros előkelő társaságának bájos és kedvelt tagja, akinek Tizian-szinü haja szinte hozzátartozott a Stefánia-ut szépségeihez, ma, hajnalban, a vasuti összekötő-hidról a Dunába ugrott. Ugyancsak a hid egyik karfáján a rendőr egy gazdátlan kalapra és felöltőre bukkant, amelyekről utólag kiderült, hogy dr. Raben Jenő, a lengyel származásu budapesti orvos tulajdonai voltak. Minthogy Raben már hosszabb idő óta intim barátságban állt Imreynével, nagyon valószínű, hogy együtt és közös akaratall követték el az öngyilkosságot.«

Ez, mint önök láthatják, egy banális és közönséges szerelmi történet volna, ha úgy állana a dolog, a hogy az ujságok megírták. De nem úgy áll. Imreyné története egy különös és csodaszerű sellőtörténet, melyet érdemes leírni és meghallgatni.

Imrey Gyula valaha verseket irt és koplalt. Még akkor koplaltak néha a költők s oly komolyan vették a Muzsa csókját, akár a mai, józanabb poéta-nemzedék a salgótarjáni vagy a rimamurányi részvények kuponjait. Imrey huszonöt forintért dolgozott egy hetilapnál s borzas haja volt és kissé megkopott kabátja. Künn lakott egy ferenczvárosi tejáruló asszonytól, de a háromforintos szobáskában herczegkisasszonyokról és tündérekről irt ötfelvonásos tragédiákat.

Egy este kissé több bort ivott a kelleténél s mámorosan bolyongott a Duna partján, valahol a Csepel-sziget környékén. Holdvilágos éjjel volt, a folyam csöndesen mosta a mocsaras partokat, messziről, a Gellérthegy mögött, már sejtelmesen pirult az ég alja. Az Imrey lázas feje úgy látta, mintha a fák kiterjesztenék feléje karjukat és szürke, penészes törpék dugnák ki rubintos orrukat a bokrok közül. A nedves parton egy nagy kő hevert a piszkos víz között; Imrey fáradtan leült rá és a kékes sötétséget bámulta. Kezére hajtotta fejét és füttyörészett, — mikor egyszerre egy csodálatos női hang ütődött a fülébe, s mikor föltekintett, egy fehervállu, vöröshaju asszony nézett vele farkaszemet a habok közül. Égő, vörös palástja vállára omlott, fekete szemei mosolyogva nézték az ábrándozó poétát, fehér teste megvillant a holdsugarban. Imreynek elfogódott a szive, — egyszerre tisztában volt azzal, hogy magával a sellővel találkozott.

A beszélgetés úgy kezdődött, mint a mesékben, a sellő csábitóan nézett a szöghaju költő szemébe, s így szólt egy dallam édes hangján:

— Jöjj velem alá, hűvös vizalatti palotámba, csókkal és szeretkezéssel fogjuk eltölteni az életet...

De a költő modern ember volt és alaposan tudta a népmesékből, hogy a víz alatt moszatos, zöld halál várja a szerencsétlent, aki a sellő szavára hallgat. Őt tehát nem vesztegette meg a vízi asszony dallamos hangja, hanem így szólt:

— A víz hideg és tekintettel gyöngye idegeimre, az orvos megtiltotta a fürdőt tizenhatsz fokon alul. De ha szeretsz szépséges asszony, jöjj el velem kicsiny ferenczvárosi szobámba, ahol be is fűthetünk, ha hideg szél fujna a kilenczedik kerületben. Nem ígérek sokat, mert huszonöt forintból végre is nem telik sokra, de becsülettel eltartalak, azt fogadom.

A sellő sokáig nézett a fiatal ember sötét szemébe és ki tudja, mit gondolt magában? A sellők is megváltoztak a hosszú századévek alatt, s a tizenkilenczedik század végén már velük is lehet váltani egy józan és okos szót. Lágy, vörös haját, melyből villamos szikrák pattantak ki (Imrey Gyula úgy érezte) a költő térdére fektette, s egy földi asszony vágyával nézett a sóvárgó poétára. Nem szóval, egy futó lehelettel sugta inkább:

— Veled megyek....

De szomoruan, bájos szeméremmel tette hozzá:
— Ámde nincs ruhám, amelyben elkisérnélek.

Imrey Gyula körülnézett; messziről egy kis vasuti őrház ablakából sugárzott ki valami árva gyertyavilág. Gyorsan elfutott a sinek mentén s utolsó forintjáért szerzett egy zöld kreton ágyteritőt. A sellő magára vette a puha kelmét, de karcsu, fehér alakja olykor kivillant alóla a holdvilágban. Aztán beaggatta karját a poéta kopott kabátja alá s lassan megindultak az éjszakában. A ferenczvárosi ház hátulsó udvarán Imrey bizonyos grandezzaival mutatott egy fehér, fenyőfa ajtóra s így szólt az ő különös pátozával:

— Ime, királynőm, jövendő lakosztályod bejárása...

A sellő besuhant, kissé fázva huzta össze vörös haján a zöld kreton ágyteritőt s bágyadtan hajtotta le fejét a kanapéra, melyből itt-ott kikandikált egy aczélrugó s egy szál kíváncsi tengeri fű...

*

Az öreg Imreynek, aki valahol a Tisza mentén gazdálkodott, ezt írta a fia egy őszi napon:

— Hát jó, nem fogok többé verset írni, de küldj azonnal négyszáz forintot, hogy a szigorlatokkal végezhessenek. Leteszem a doktorátusokat és hazamegyek gyakorlatra a vármegyéhez.

Az apa elküldte a kívánt pénzt és a költő cserfalombokból koszorut font a pénzeslevélhordó

feje köré. Aztán így szólt a szegény, ruhátlan sellőhöz:

— A kreton ágyterítő is szép viselet, ha a te fehér testedet övezi, de zöld kreton terítőben mégis bajos volna elmenni a színházba vagy a Dunaparra. Mondd meg hát, istennőm, a derekad számát, hogy vállfüzőről és utcai toletteről gondoskodjam.

A háziasszonytól kölcsönkérték egy centimétert és megmérték a sellő karcsu tailleját. Imrey vett egy halcsont fűzőt, amelyet kék selyem szalagok díszítettek s a Koronaherczeg-utcában rendelt egy sötétzöld kimenő ruhát. Később czipőkről is gondoskodott s egy kicsiny, rózsaszínű csipkekalapról. A friseurkisasszony mikor babrálni kezdett a lágy, vörös fürtökben, elragadtatva csókolta meg a sellő kezét, s így beszélt az igazak őszinte meggyőződésével:

— Ez a haj épp úgy föl fogja forgatni a Belvárost, mint az Andrássy-ut villáit és a Múzeum mögötti palotákat...

A költő büszkeséggel hallgatta ezt a jóslatot és így szólt:

— Margitnak foglak hívni, mert Margitról énekeltem a verseimben...

Egy este karonfogva suhantak ki a gázvilágos utcára és lóvasuton mentek el a Népszínházig. Mikor a földszinti körszékeken helyet foglaltak s a

szép asszony levette a kalapját, csodálatos moraj futott végig a parketten és a páholyokon. Akik a sellő Tizián-hajcsomóit látták, bágyadtan szóltak a szomszédaikhoz:

— Észbontó ez a vörös haj... Milyen válla lehet ennek a gyönyörű asszonynak...

Nem nézték az előadást, csak őt nézték. Akik szemébe pillantottak, hirtelen megéreztek, hogy ezek nem földi szemek, ezek a csábító, gyilkos sellő szemei... A buffetben sohasem adtak el annyi limonadot, mint ezen a forró őszi estén.

Mikor hazamentek, Margit diadalmasan vetette le sötétzöld ruháját s kaczerul nézett boldog költője szemébe.

— Légy nyugodt, mondta, nem sokáig fogunk mi élni havi huszonöt forintból...

*

Reggel azt kérdezte tőle:

— Értesz-e valamit a könyvvitelhez?

— Akár az indiai brahminok, mondta kaczagva a költő.

— Mindegy, ma látogatást fogok tenni a Kiviteli Bank-Részvénytársaság igazgatójánál...

A direktor svájci ember volt és nem szerette az asszonyokat. De mikor Margit mellette ült a piros jutta-pamlagon és egyszerre ráfordította moszatszerű, zöld szemét (ha akarta, zöld volt a

szeme) az igazgató, mintegy könyörögve, azt mondta neki:

— Ki van nevezve a kedves férje a könyvviteli osztályba . . .

Egy vén könyvkiadó, aki mindeddig csak dilettáns uralkodók és hercegek műveit bocsátotta a könyvpiacra, rögtön megkötötte a szerződést az Imrey összes verseire, mikor Margit meglátogatta az irodájában. Tízezer forintot adott értük és nagy kvartalokban bocsátotta ki őket, hollandi meritett papíron.

A költő levetette a kopott, szürke kabátot és fekete zsaketet rendelt egy előkelő lipótvárosi szabónál. Honnan került, honnan nem, egyszer csak flakkeren jártak a Stefánia-uton és páholyt béreltek az Operában. A habituék, meglátva az Imreyné vörös haját, fogvaczogva dörmögtek olykor:

— Ah, milyen istenien vörös!

Egy diák öngyilkos lett érte, egy bankár csődöt mondott, egy gróf elvált miatta a feleségétől. A mikor a kioszk egyik szélső asztalánál behunytt szemmel szopogatta a hideg fagylaltszeleteket, a korzón megállottak az emberek. Mikor a Redutban kibontott hajjal tánczolta a szupé-csárdást, a párbaj-orvosok inspekciót tartottak az előcsarnokban. Mikor a lóversenyen szeméhez emelte az emailos gukkert, a jockeyk rajta felejtették a szemüket és mindannyian harmadiknak érkeztek be. Mikor dél-

ben végigsétált a Váci-utcán, a szegény aszfalt-betyárok sápadtan fogózkodtak meg a kirakatok vasában. És a költő, aki ekkor már cégvezetője lett a Kiviteli Banknak, kárörvendve nézte az általános bomlást és ezt gondolta magában:

— Ha mindezek tudnák, hogy sötétzöld szeméből nem földi asszony tekint rájuk, hogy a habos, lehelletszerű napernyőt a sellő tartja vérvörös hajfonata fölé . . .

*

Dr. Raben Jenő a költő iskolatársa volt és gyerekkori barátja. Mikor Margit egy délben migrén felől panaszkodott, Imrey elhívatta a lengyel orvost. Raben később egyedül is benézett délelőttönkint, amíg a költő a prokurákat jegyezte a Kiviteli Bank íróasztalánál . . .

A doktor egy délelőtt térdre esett a renaissance-stilű hálószobában, ahol rózsaszínű függönyök takarták el irigyen az ágy faragott amourettejeit. Margit pongyolában volt, vállfüző nélkül, de így is karcsuan bontakozott ki széles válla, szoborszerű csipője a nyers francia selyemből. Érzéki és bájos volt, mint egy földi asszony . . .

A doktor talán sohasem vallott még szerelmet, de e pillanatban öntudatlanul esett térdre. És a mig Margit érzelmesen emelte rá rejtelmes jaspis-szeméit, halkan mondta, mint egy iskolás gyermek:

— Szeretlek, szeretlek

Gyulladnak-e a sellők földi szerelemre, átjárja-e vérüket földi vágyódások láza, hogyan tudjam én? Imreyné lágyan simította végig finom ujjával a doktor szőke hajfürteit és szemében fölgyuladt a láng, amelyért feneketlen ingoványokba rohannak a gyöngé földi emberek.

A vöröshaju asszony egy nap elvonult a világ elől és hat héttel később egy tarkarokolyás dunántuli dajka ült a mély fogat átellenes ülésén. A kicsiny Margit örökölte anyja veszedelmes sellő-szemeit, és négyéves korában a szomszédék hatesztendős fia letaszította érette az öcscsét a harmadik emeletről, mert a kis Margit azzal osztotta meg a dél-előtti vajjas kenyerét.

A páholy hátulsó ülésén később ott látták a lengyel doktort, a farsangon ő kísérte föl Imreynét a lépcsőházak bolyhos szőnyegén. És utóbb frivol pletykákat meséltek a molett, csodaszép vörös asszonyról, aki mellett állandóan ott világított az orvos aranyszőke Krisztus-arcza.

Imrey, aki most már nevetve mesélte el, hogy valaha verseket írt, mindig félénken rezzent össze, mikor a gyermek babrálni kezdett a szakállával. A kis leány zöldes szemébe nézve, mely néha aranyos fényben csillogott, így szólt az egykor poéta:

— Nem vagy gyermek, rossz tündér vagy, mert nem földi asszonytól származtál.

Imreyné és Raben doktor egy este messze kísértáltak a Duna partján. Senkisé tudhatja, miről beszéltek, de az éj hirtelen följük borult. Távol, Kelenföld táján, csillogott a hold és a habok ezüstös fényben siklottak tova a mocsaras partok közt. A vashidon mellettük suhant el két óriás vörös szem, aztán félelmes csönd borult a gyarak fölé, melyekből nem áramlott ki a kémények otthonias füstje. Oly hideg volt minden, oly kísérteties és Raben doktor egyszer így szólt, mintha álmodt volna:

— Meghálnék érted, ha úgy kívánnád.

Margit megrázkódott, kezével végigdörzsölte szemét, fényes vörös palástja vállára omlott. Mintha elfeledett volna mindent, a renaissance-hálószoját, a színházak plüssét, a kioszkot, a fogatokat — így szólt egyszerre, egy dallam édes hangján:

— Nem vagyok földi asszony, hazugság minden, amit rajtam látsz. A sellő vagyok, a vizek királynője és ime ez itt az én birodalmam. Jőjj velem, szeretlek, a tied vagyok...

És ledobta magáról a ruhát, a füzőt, a kalapot, a cipőt, és a doktor előtt ott állt a sellő, fényes, vörös hajköpenyében. Zöldes szemei csillogtak a holdvilágban és a mikor a következő pillanatban eltűnt a habok között, a vörös hajfonat végig terült az ezüstös folyam fölött.

A doktor ledobta kalapját, felöltőjét, mert hal-

lotta, amint a sellő kacagva szól a víz hullámos gyűrűjéből:

— Jőjj, várlak.

A kacagást félelmesen verték vissza a holdvilágos hegyek és a doktor kiterjesztett karokkal vetette át magát a hid magas korlátján.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Willy Sauters.

Willy Sauters, aki karácsony hetében a nizzai hangversenyterem összes vendégeit elbűvölte hegedűjátékával, visszafelé átutazott a sondersbergi nagyherczegségen s egy napra megállapodott a rezidenciában. A moszkvai császári opera egyremásra küldte utána a táviratokat, mivel február közepén okvetetlenül elő akarták adni a Wagner nagy tetralogiáját. Sauters az *Arany Griff*-ben szállt meg éjjelre s vacsora előtt bejárta a tiszta kis rezidencia előkelőbb utcáit, megnézte a márványos szökőkutakat, a híres Goethe emléket és I. Albert Henrik nagyherczeg gyönyörű lovassobrát. Tíz órakor megvacsorázott az étteremben, s tizenegy felé, mikor az alabárdos éjjeli őr a piacztéri szökőkutnál énekelni kezdett, nyugodtan a fal felé fordult és elaludt.

Reggel hét óra sem volt még, mikor a szobapinczér gyöngéden költögetni kezdte. Mig Sauters álmosan hunyorgatott, a pinczér így szólt hozzá:

— Méltóztassék fölkelni, egy lakáj van itt a nagyherczegi palotából.

— Mit akar?

— Egy levelet hozott nagyságod számára.

Sauters dühösen morgott.

— Szentelenség éjnek idején fölverni az embert. Szeretném látni, mit szólna az az ur, ha én küldözgetnék neki ilyenkor leveleket.

S fenhéjazón tette hozzá:

— Küldje hát be . . .

Egy halványsárga libériás lakáj csakhamar mély bókot vágott a hálóinges nagy ember előtt.

— Egy levél, mondta, Crailsthal gróftól, a főudvarmestertől.

Sauters felszakította a czimeres boritékot, s míg a lakáj a hófehér függönyt szolgálatkészen felhuzta, gyorsan elolvasta a levelet, amelyben a főudvarmester hízog bókok kíséretében hívta meg a nagyhercegi palotába. A fenséges ur ugyanis, VII. Albert Henrik, aki egyizben már hallotta a híres művészt, örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a nagy Sauters Willy egy napot a rezidenciában tölt, s ebéd előtt, három órakor, egy kis rögtönzött hangversenyt óhajtana bemutatni Adél és Sophie nagyhercegnőknek, akik a maguk részéről is szenvedélyes imádói a zenének. A hangversenyt a nagyhercegi palota disztermében tartanak meg, a fenséges ur és a nagyhercegi udvar jelenlétében.

Sauters visszatette a levelet a boritékba.

— Jelentsę a gróf urnak, mondta, hogy pontban három órakor ott leszek.

Mikor a lakáj betette maga után az ajtót, Sauters ezt dörmögte a vánkosába:

— Tudja az ördög ér-e valamit a *Kék keselyű*-és a *Zöld hollórend*, vagy a jó ég tudja, hogyan hívják ennek a kis operette-fejedelemnek a rendjelecskéit, de egy rozettával több, az bizonyos . . .

VII. Albert Henrik nem érdemelte meg, hogy ilyen hangon beszéljenek róla, mert a kis Sondersberg nagyhercege, ősi hagyományai értelmében, lelkesen pártfogolta a zenét, az irodalmat és minden néven nevezendő művészetet. A sondersbergi nagyhercegi színházban pompás előadásokat tartottak, s az ibolyakék udvari páholyból estéröl-estére figyelmesen hajolt a szinpad felé egy barna körszakáll s néhány aranyos szőke hajfürt. Az első a nagyherceg rózsás arcát árnyékolta be, a hajfürtök az Adél és Sophie nagyhercegnők gyönyörű coiffurejéből szabadultak ki olykor, az *Egmont* vagy a *Torquato Tasso* előadása közben . . .

Sauters Willyt nem hívták mindig Sauters Willynek; ifju éveiben mint Rothmann Vilmos tanította zenére a budapesti Lipótváros csodagyermékeit. De a szerenese és tagadhatatlanul nagy tehetsége gyorsan fölemelték a hirnév magaslatára, koncertjein minden fővárosban tomboltak, és a vérvörös plakátok, melyek farsang táján öles betűkkel hirdették SAUTERS WILLY, a moszkvai udvari hangversenymester egyetlen föllépését, örvendetes

szenzációt keltettek a Volgától a Póig. Sauters csakhamar vagyont szerzett és gyorsan megszilárdult felőle az a szédítő vélemény, hogy ezidőszerint első hegedüse Európának. Fájdalom, ez a szőke, hosszuhaju fiatal ember maga is el volt ragadtatva a saját nagyságától s mélységes megvetéssel nézett az embereknek alatta hullámzó millióra. Mikor egy-egy újabb sikere után valami fejedelmi személyiségnek bemutatták, Sauters, aki rozettás frakkjában jeges arroganciával tekintett körül, szeretetreméltó leereszkedéssel nyujtotta kezét az uralkodóknak és a főherczegeknek s köteles adóként fogadta az udvarias bókokat. Hazamenet pedig, mikor feltürt gallérral ült egy jól bezárt fogatba, így szólt néha az impresszáriójához:

— Értenek is valamit a zenéhez ezek a cretinek...

Három óra előtt öt perczzel Sauters a nagyherczegi palota elé hajtatott a hotel világoskék batárján. A kapubejárás szobrai mellett szalutáltak a pikkelfaubés sendersbergi katonák, a boltozat üvegajtaja mögül négy vagy öt lakáj szaladt a fogat elé, hogy ajtót nyisson. Az üvegajtón át Sauters egy magas, paradicsomvörös urat látott közeledni a virágágyak közül, aki egy kissé hadarva üdvözölte a fenséges ur palotájának küszöbén. Ez Crailsthal gróf volt, a főudvarmester, (a *Prinz Adalbert* című vig opera dilettans szerzője), aki a lépcsőházban kedveskedve karolt Sauters Willybe.

— Adél nagyhercegnő maga is gyönyörűen játszik & feszült érdeklődéssel várja az ön hangversenyét mester . . .

Willy hanyagul bólogatott.

— Zongorázik, mondta jóindulatu mosolylyal, hát kedveli a zenét a kis hercegnő . . . Na szép, hát majd játszunk neki valami jóra való darabot.

Az előcsarnokban, ahol a sondersbergi nagyhercegek ódon képei függtek aranyos rámaikban, Sauters feltette a csiptetőjét. Mikor Crailsthal a kardját kezében tartva melléje állt, a művész jókedvűen hunyorgatott.

— Az öregek kissé értelmetlenül bámulnak, szólott, nem valami fin de siécle-legények — mi?

A főudvarmester mitsem felelt, de a lakáj most feltárta a nagy szárnyasajtókat, melyeken belül a plafond aranyos diszítései szórtak derüt a termék fényes parkettjére. Az ötödik teremben egy rózsás arczu, fiatal ember állt föl közeledtükre az íróasztala mellől: — VII. Albert Henrik, a sondersbergi uralkodó nagyherceg.

Crailsthal bemutatta a művészt, a nagyherceg pedig barátságosan nyujtotta a kezét.

— Örülök, hogy itt láthatom, szólott, mert már egyszer hallottam, mikor felséges rokonomnál, a német császárnál játszott. Adél és Sophie nagyhercegnők, a hugaim, szintén türelmetlenül várják a hirneves művész hangversenyét.

Sauters meghajtotta a fejét.

— Helyes, mondta lekötelező jóindulattal, hát meg fognak hallani, ha úgy akarják . . .

Mikor később a szolgálattelvő kammerjunker jelentette, hogy a nagyhercegnők készen vannak, VII. Albert Henrik barátságosan intett a művésznek:

— Menjünk hát kedves Sauters, ne várassuk őket.

Adél és Sophie nagyhercegnők arczképét mindannyian láttuk már az illusztrált lapokban: Adélt, az idősebbet, kombinációba is hozták nemrégiben egy hatalmas trón örökösével. A két andersbergi prinszessz két bájos, fehér ruhás gyermekleány volt, s mikor Sauters a ruha szelid kivágására omló aranszőke fürtöket meglátta, halkan csettintett a nyelvével:

— Terringettét, mondta magában, micsoda édes két baba ez . . .

A nagyherceg bemutatta a hugainak, s egy öreg, fehérhajú dámának, aki mint a két nagyhercegnő udvarmesternője szerepelt sok év óta a andersbergi udvarnál. A vörös, aranydiszítésű fauteuilek között itt-ott állt néhány kamarás és katonatiszt, de Crailsthal gróf intésére mindannyian helyet foglaltak a karosszékekben, míg Sauters fellépett a rögtönzött, szőnyeges emelvényre.

Affektálva hangolta pár perczig drága koncerthegedűjét, gyémánt gyűrűje csillogott a napsugárban.

Majd az ő hires, álmatag pozában, mely minden asszony szívét feléje fordította, egyszerre csak rázendített a Bach csodaszép *Zacone*-jére, miközben hosszú, gesztenyeszinü haja selymes simaságban omlott le átszéllemült arcjáról. Mikor a lelkesült tapsok elhangzottak, szó nélkül magához intette Crailsthal grófot, s az ő ügyes zongorakiséréte mellett játszotta el ráadásul a Beethoven hegedű-hangversenyét.

A nagyhercegnők mámarosan tapsoltak, Adél, az idősebb, álmadozva dőlt hátra, VII. Albert Henrik pedig sajátkezüleg tűzte mellére a sondersbergi házirend elsőosztályu, gyémántos keresztjét. Sauters kegyesen bókolt:

— Köszönöm fenséges ur, köszönöm a szép kitüntetést.

Az ajtónál a fülébe sugta Crailsthal gróf:

— A nagyherceg szívesen látja ebédre.

Sauters a nadrágzsebébe dugta a kezét.

— Tudja, szólt bizalmasan, csak aztán ne kellessék valami nagyon soká várni arra az ebédre. Pokolian éhes vagyok, megvallom . . .

Míg a nagyhercegi család visszavonult, a főudvarmester megmutatta a művészek, a sondersbergi rezidenzia műkincseit, a drága metszeteket, ékszereket, néhány ritka eredeti szobrot, a Goethe tizenhat levelét, melyet a nagy költő III. Albert

Henrikhez intézett annak idején Weimarból. Sauters egy pillantást vetett a levelekbe, de utóbb türelmetlenül dobta le a megsárgult írásokat.

— Egy darab tisztességes filet-t többre becsülnék e perczben, mint az egész Goethe-muzeumot . . .

Végre csöngettek az ebédhez, — délután hat óra volt. Az ebédlőben föl voltak gyujtva a mesés Gruintz-gyűjteményből való aranykandeláberék, a jardiniére-ekben csillogott a narancs vörös héja, aranyoszöld szőlőfürtök bujtak ki a kövér levelek közül. A fal mellett feszesen állt hat felszolgáló lakáj a sondersbergi udvar halványsárga, meggy-szegélyes libériájában, a galéria mitológiai asszonyai teljes világosságukban ragyogtak a csillár odavetődő fényében. Sauters, aki sok fejedelmi udvarban megfordult, szinte elkábúlva állt meg ebben a csillogásban, de nem sok ideje maradt a csodálkozásra, mert pár percz múlva széttárult a szomszédos szárnyasajtó, s a következő pillanatban megjelent VII. Albert Henrik, a két szőke nagyhercegnőt vezetve karjain az ebédlőbe.

Összesen nyolczan vagy tizen voltak az ebéden és Sauters bizonyos önérzettel fogadta, mikor a kamarás Adél nagyhercegnő mellett jelölte ki helyét az asztalnál. Amíg a lakáj az osztrigákat felszolgálta, fesztelen mosolylyal fordult a szomszédnőjéhez :

— Fenséged csak most hallott első ízben?

— Csak most, legnagyobb sajnálatomra . . .

Később a nagyherceg magasztaló szavakkal emlékezett meg a berlini császári hangversenyről, ahol először volt alkalma gyönyörködni a Sauters Willy heg edüjében. Akkor Vieuxtempstól játszott valamit és a tizenöt-husz főből álló hallgatóság bizonyára még most sem felejtette el azt a páratlan élvezetet.

— Mindnyájan meg voltunk hatva, mondta a nagyherceg, de a császárné könyezett azon az estén . . .

Sauters kettétört egy zsemlyét.

— Csinos darab is, szólott a zsemlyét ropogtatva, de dicsekedés nélkül legyen mondva, ezidő szerint nincsen is más rajtam kívül, aki eljátszaná . . .

— Ismerte Vieuxtempst, mester? kérdezte Sophie nagyhercegnő.

— Oh persze, hiszen az öreg korhelylyel együtt kóboroltunk valaha Algirban. Nem egy jó délutánt töltöttünk el a *Hotel Mediterranea* erkélyén.

Beszélni kezdett néhány anekdotát a Vieuxtemps életéből, fesztelenül, kedélyesen, ezeknek a nagy művészeknek a kedves és szinte érthetetlen arroganciájával. Közben szorgalmasan üritgette a boros poharakat, melyekbe a lakáj sűrűen töltögette a Medocot, később négy, vagy öt pohár savanykás champagneit hajtott föl egymásután. Egyszerre csodálatos jó kedve támadt, a bor fejébe szállt, s meré-

szen, hosszasan tekintett az Adél nagyhercegnő gyermekes kék szemébe. Ilyenkor, midőn így szemtől-szemben állt a föld e szerencsés kiváltságosaival, mindig valami széditő mámor fogta el egész lényét, s a nélkül, hogy az ajkai mozogtak volna, így szólt magában.

— Abban a nyomorult harmademeleti szobában, ahol a gyerekeimeket eltöltöttem, ugyancsak nem gondoltam volna, hogy valaha királyokkal fogok szincerizálni De most itt vagyok és az én koronám is ér annyit, mint ezeké a báboké . . .

A keblét feszülni érezte, a szemei ragyogtak. És mert minden nagy tehetségben van egy szemernyi a kalandorok véréből, egyszerre úgy tűnt föl előtte, hogy a hercegnők is csak szerelmes asszonyok, akik szeliden, engedelmesen hajolnak meg az igazi férfiak akarata előtt. Maga sem tudta volna megmondani miért, de mámorában és művészi lelkesedésében hirtelen valami leküzdhetetlen szomjuság kapta meg ez aranszőke, fehér ruhás leány iránt, aki mosolyogva fordította feléje pisze orrát. Talán örült volt, vagy csak részeg, — s miközben a nagyherceg kissé elmerülve csevegett a fiatalabb hugával, ő óvatosan tépett le egy darabot az aranszegélyes menülapról, s az óralánczán csüggő aranyos czeruzával a következő szavakat írta rá:

»Megengedi-e hercegnő, hogy egész lelkemből imádjam?»

A hercegnő elolvasta a czédulát mosolyogva szakított le pár fürtöt a zöldessárga szőlőből, s maga is ivott egy gyüszünyit az előtte álló pezsgőből. Sauters félhangon sugta:

— Nem fog válaszolni?

A két nagyhercegnő utóbb egyetértő pillantást váltott, mire VII. Albert Henrik fölkel az asztaltól, s a többiek is követték példáját. A nagyherceg udvariasan köszönte meg a művész szivességét, Adél és Sophie hercegnők kedvesen hajtották meg kissé előtte a fejüket. Később mindannyian visszavonultak a termeikbe, de Adél nagyhercegnő előbb váltott néhány halk szót Crailsthal gróffal, a főudvarmesterrel.

Sauters ostobán állt egy perczig, de Crailsthal gróf most hízelve karolt bele:

— Nem sétálnánk egyet, mester?

A lakáj föladta a kabátjukat és karonfogva mentek le a nagy lépcsőházon át a kapuig. A griffeknél megint szalutáltak a pikkelhaubés katonák, odakünn lágyan csörgedezett a márványmedenczébe a szökőkút vize. A III. Albert Henrik lovasszobránál, mely közvetlen a rezidenczia előtt állt, Crailsthal váratlanul kivette karját a művészből, udvariasan megemelte a czilinderét, s anélkül, hogy a kezét nyujtotta volna, szó nélkül visszasietett a palotába. Sauters ijedten bámult utána és mert érezte, hogy csuful be van csipve, zavartan végig-

simitotta a homlokát. Ugy látszik kijózanodott kisé, mert így dörmögött:

— Bizony Isten kidobtak . . .

Fölhajtotta a télikabátja gallérját, visszament a vendéglőbe s egy félóra múlva elutazott Sondersbergből.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A nagyság.

Keresztury atyját még Klasic-nak hívták Kereszturon, ahol az öreg a kéményseprői jogot birta holta napjáig. Elekről, mikor még gimnazista volt, egy rövidlátó rajztanár lelkesedve konstataulta, hogy halála után Rafael mellé fogják helyezni a művészet pantheonjában. Elek tényleg ügyes fiu volt, s tizenkettedik esztendejében zseniális karrikaturákkal rajzolta tele az iskola falát. Mikor a művészeti akadémiát elvégezte, atyja Münchenbe és Düsseldorfba küldte néhány évre, s a jövőbeli Rafael hosszú idő-kig ebédelt a piktorokkal és szobrászokkal, akik a német művész-városokat előzőnlük. Hazajövele után, mikor atyját eltemették, kiderült, hogy az öreg Klasic ugy szólván semmit sem hagyott maga után, s ő ezentul aligha számíthat egyéb kereseti forrásra, mint a saját művészetére és tehetségére.

Az első föllépés kitünően sikerült. *A bálkirálynő* — egy öt éves fehérruhás baba, aki a gyermekbálon egy hét éves tábornokkal táncolja a kerin-gőt — feltünést keltett a műcsarnok kiállításán,

s a lapok biztató reményeket fűztek a fiatal piktor nevéhez. Egy híres képbíráló, akinek szavára sokat adtak a művészvilágban, ötven sort szentelt tárczájában a *Bálkirálynő*-nek, s ezzel fejezte be a kritikáját:

»Ez a kis vörös bunyevác, akárki meglássa, valaha sok dolgot ad még a művészet biográfusainak.«

A kis bunyevác eközben önérzetesen szivarozott a *Monte Carlo*-kávéházban, s mikor képeért kétezer forintot fizetett a főudvarmesteri hivatal, falun töltött egy egész nyarat, s ideiglenes műtermet rendezett be egy elhagyott vízi-malom padlásán.

A következő évben egy vidám genre-képet festett, ezzel a címmel: „*Kérek egy kis tüzet.*“ A kép csinos volt, de az elismerés kissé lanyha. A lapok főlemlítették a nevét, de jelentékenyebb megjegyzést nem igen fűztek hozzá. A híres képbíráló jóakarattal megjegyezte: »A bunyevác tartja magát.« De a bunyevác nem szivarozott többé oly békésen, s némileg meghasonlott kedélyvel költözött be a baranyamegyei malomba, június első napjaiban.

Hosszu zubbonyal és széles szalmakalappal kóborolt harmadfél hónapig, csacsin járt a hegyek közé és intim barátságba keveredett a parasztokkal, akik a malom környékét benépesítették. Szeptember ele-

jén négyökrös szekéren szállítottaki a *Szériüs kert*-et a vasuthoz, s mikor lesülve, mint egy zuáv-kapitány, egy este betoppant a *Monte-Carlo*-ba, elégedetten kavargatta a forró grogot, s titokzatosan szólt a fiukhoz:

— Ezt a nyarat nem adom ötezer forinton alul!...

A *Szériüs kert* csakugyan pompás kép volt, a julius szingazdagsága tarkállott e nagy darab vászon és a boglyák körül szinte érezte az ember a szénaillatot és a nyár rekkenő melegségét. Nehány szomjas arató zsiros kalapban ült egy rögtönzött leveles szinben, ahol Berger Ignác, a falu félbenmaradt bankárja, mérte a törkölyt és a sligoviczát

A képet a harmadik teremben helyezték el a plafond alatt, s Keresztury kijelentette a kávéházban, hogy az intéző körök közönséges templomrablók, akiket Uj-Kaledóniába kellene deportálni, hogy a becsületes emberiség megszabaduljon tőlük. A *Szériüs kert*-et csakugyan nem vették észre. A látogatók közönyösen haladtak el a kép mellett, az ujságok fanyarul beszéltek róla. A híres képkritikus, akinek gyomorbaja ezidőben krónikussá vált, egy epés tárczában kijelentette, hogy magyar képzőművészetről beszélni egyszerűen gyerekjáték. Miután az összes műveket alaposan tönkretette, a *Szériüs kert*-nek is szánt kegyesen néhány sort, s a maga különös stílusával egy-két bőven kipontozott, szép mondatban, a szegény bunye váczot

is kivégezte. »A bunyevácز hanyatlik, írta, ezt a csontosarczu, okos embert is inficziáltak a modern művészkedés bogarai«

A nagy képet vissza kellett vinni a műterembe, mert az angol (így hívják minden képvásárlót) nem jelentkezett. Keresztury anyagi zavarokba került és januárban már kissé megkopott bársony-melényben itta a pikkolokat a rózsaszínű márványasztal mellett. Később gyakran konferált a fizető pinczérrel és a billiárd mellől gyanus diskurzusok töredékét hallották a híres sarok-asztal törzsvendégei . . .

*

Stock ur, a *Monte-Carló* ügynöke, aki a képladásokat ép oly buzgalommal közvetítette, akár a váltó-óvatolások rendezését, egy este lélekszakadva állt meg a kávéház törzsasztala előtt:

— Hallották, szólt, Al-Mandsid oltárhoz vezet egy orosz herczegnőt

Kereszturyt Al-Mandsidnak nevezték a kolónián, mert a piktor rajongott az arab hangulatokért. Ha csak tőle függ, állandóan burnuszban sétál az Andrassy-uton és színes turbánt aggat a *Monte-Carló* új divatu fogasaira

— Mi történt? kérdezték Stock urat kíváncsian.

— Al-Mandsid gondolatokba mélyedve sétált a Práter fái között, mikor négy ezüstszablyás, orosz mén robogott el mellette, egy világoskék, a la

Daumont fogatot czipelve a fehér uton. A hintóban egy tüneményes orosz herczegnő ült, aki meglátva Al-Mandsidot, hirtelen megállította kocsiját és így szólott:

— Négy ezüsbányám van az Uralban, birto-
kaimon háromezer jobbágy dolgozik és Wiesba-
denben most építettem egy mesébe illő nyaralót.
De ez mind semmi, ha Ön, szépséges ifju, nem
lehet az enyém. Önt keresem kilencz év óta, hogy a
Szent-Bazilról nevezett kolostorból a világba léptem.
Adja nekem a kezét, ha kérnem szabad

— Al-Mandsid, folytatta Stock ur, fölszállt a
hintóba, s az orosz herczegnő egyenesen a pap
elé hajtattott, hogy jegyesével együtt kihirdettesse
magát. A Néva mellett levő családi kastélyban már
építik a diadalkapukat, amelyek alatt az uj házásokat
fogadják

— Stock ur, szólt egy szobrász, Ön oly roman-
tikussá kezd lenni, mint egy vénülő guvernánt.

Csakhamar kiderült, hogy a Keresztury völe-
génységéről szóló hir nem pusztá mese. A festő
csakugyan jegyet váltott, de nem a Stock ur orosz her-
czegnőjével, hanem egy bécsi telefonos kisasszony-
nyal, akinek nem volt ugyan háromezer jobbágya,
de volt harmincz forint havi fizetése és egy sötét-
zöld garniturája. A harmincz forint fizetésről le
kellett mondani, de a sötétzöld garniturat maguk-
kal hozták Budapestre, mikor a pap egy őszi napon
megáldotta őket

Kereszturyt egy darabig nem látták a *Monte-Carló*-ban, a fiatal festő naponként nászutat tett a hidegkúti völgybe, s délelőttöként szorgalmasan dolgozott. Egy kollégája találkozott vele később az Oktogon sarkán, amint karonfogva indult a villamos vasut felé egy fiatal asszonynyal. A festő úgy beszélt, hogy Al-Mandsidné kissé kopott fekete ruhát viselt, s egy kokett kis mantelot-t, melyre pár kinyílt rózsza volt tűzve

Az őszi kiállítás előtt hirtelen feltűnt a bunyevác csontos, vörös arcza, s vele egy négy méteres szenzációs vászon: *Kinizsi a kenyérmezei csata után*. Keresztury egész nap ott ténfergett a műcsarnokban, nehogy a kép megint rossz helyet kapjon, s szerencsésen kivitte, hogy Kinizsit a nagyteremben helyezték el. De ez a szerencse, fájdalom, nem sokat használt Kinizsinek, mert a győzhetetlen hőst a kritika egyszerűen agyonverte, a jury pedig, mely az Illésházy-díjjal ez esztendőben éppen történelmi képeket jutalmazott, abszolúte nem vette figyelembe a kenyérmezei ütközetet

A nagy kritikus, akinek gyomorbaja ez időtájt már a legpompásabban kifejlődött kórképek közé tartozott, egyszerűen megurazta Kereszturyt, ami nála a megvetés csalhatatlan jele volt. »Keresztury ur — írta — úgy látszik, azt hiszi, hogy a meszelés is egyike a művészi cselekedeteknek«

A *Szériüs kert*-nek társa akadt; *Kinizsi*-t is

visszaállították a műterembe. Keresztury háromezer forintot kínálta; de háromszázért is alig vette volna meg valaki. Pedig a háromszáz forint is többet ért volna a semminél, mert szegény Al-Mandsidéknál egyszerre csak beütött az inség, és a férjnek néha nem volt ötven krajczárja, hogy a feleségének konyhapénzt adhasson.

A volt telefonos kisasszony folyamodást adott be, hogy Budapesten hivatalt kapjon, de az irást nem intézték el kedvezően. Keresztury még októberben felöltő nélkül járt, s a kávéházból akkor távozott többnyire, mikor a fizető pinczér a tulsó sarkon csörgette az aprópénzt. Szerencsére akadt néhány fűszeres és gabonaügynök, aki az arczképét megrendelte, s a szerencsétlen kis Al-Mandsid naphosszat nem festett mást, mint vörös, megfagyott kezeket és vastag, karneolköves gyűrűket. Nem zuglódott, nem panaszkodott, de néha így sóhajtott magában:

— Oh, szent Rubens és Tintoretto, micsoda végzet: naphosszat a Moskovitz és Salzer urak kompakt vonásaival és széles aranylánczával bibelődni!...

*

Keresztury egy téli este ábrándos hangulatban tért haza és miután a forró levest fölkanalazta, ekként szólott a feleségéhez:

— Pompás volna, szívem, ha a nyáron levihet-

nélek a vidéki birtokomra A jószághormányzó (aki egyuttal kukoricza csösz) azt írja, hogy a malom födele veszedelmesen pusztul Le kéne menni a latifundiumra, de, fájdalom, nincs utikölt-ségem

— Hát ha festenél valamit? szolt az asszony.

— Ugy van, mondta Al-Mandsid kenetesen, homlokon fogom csókoltatni magam az égi asszonynyal.

Megvásárolta hitelbe a festékeket és hozzáfogott az alkotáshoz. Holt volt a régi láng, a régi lelkesedés? A szegény Al-Mandsid annyit sem adott többé a talentumára, mint egy pitykegomb. Ugy szólván nem is gondolkozott a téma fölött, hanem a legelső tárgyat, ami az eszébe ötlött, megcsipte. A képnek ez volt a címe: *A döntő pillanat*. Két versenyparipa állt ugrásra készen a versenypálya kőfala előtt, a jockey-k föléjük hajolva verték őket . . . Az volt a kérdés, melyik ugorja át előbb az utolsó akadályt, mert a célpont előtt okvetetlenül az fog elhaladni elsőbben.

Ugy szólván alig gondolt valamit az anatómiával, unottan, kedvetlenül mázolta a vásznat reggeltől estig, szinei bágyadtak, banálisak voltak, mint maga az egész téma. De Keresztury így szólott magában:

— Minek erőlködném tovább, ha ugyis hasztalan minden? Végre talán így is akad valami istállótulajdonos, aki nem sajnál érte harmadfél-száz forintot

A *döntő pillanat*-ot fölaggatják a plafond alá és a kiállítást megnyitották. A miniszter szép beszédet mondott és a tavaszi napsugár belopózott a nagy terem üvegfedelén. Mindenki boldog és elégedett volt, mert a *Firle Walter* szenzációs képe magas nivót adott a tavaszi műtárlatnak, melyet ezuttal a belgák és a francziák is sűrűen kerestek föl képeikkel

Ezekben a napokban történt, hogy *Góliáth*, a nagy és legyőzhetetlen *Góliáth*, aki tizenkilencszer jött be elsőnek a csodálatos *Cherman* alatt, egy tavaszi napon elbukott a vizes árokban és lábát törte. *Góliáthot* a versenytéren agyonlőtték, *Cherman*, a jockey, árván maradt. A kontinens összes sportlapjai kiadták a győzhetetlen paripa arczképét, a gróf pedig, *Góliáth* gazdája, életuntan kóborolt a fővárosban. Egy szobrász ambícióval faragta a *Góliáth* hasonmását, mely a sövényvölgyi park számára készült, *Sylbing* pedig, a trainer, gyászfátyolt hordott a czilindere körül.

A grófnak, mikor a kiállításon végig ment, szemet szurt valahogy a *Döntő pillanat* és hirtelen eszébe jutott *Góliáth*, aki tizenkilencszer vitte diadalra az istálló színeit. A grófnak melanholikus érzelmek lopóztak a szívébe és egy meleg könnyet törült ki a szeméből. A titkárához, aki az oldalán baktatott, így szólott:

— Szegény *Góliáth*, vajjon gondol-e most is reánk?

— Azt hiszem igen, rebegette a titkár.

— Ki festette ezt a képet?

A titkár végig lapozta a programot:

— 473. szolt, *A döntő pillanat*, festette *Keresztury Elek*.

A gróf kissé hátrább ment, hogy a képet jobban szemügyre vehesse.

— Kitünő, mondta, micsoda arányok, milyen bámulatos színezés. Nézze csak, az a sötét mén szakasztott a *Góliáth*

A nagy képbíráló, aki egy izben estélyen volt a grófnál, éppen feléjük közeledett. Piszkos volt, mint mindig és apró szemével bizalmasan integett a gróf felé.

— Hej, barátom! kiáltott a gróf lelkesedve, mit szól ehhez a darabhoz?

A nagy kritikus, aki kedvében akar járni a grófnak, ravaszul vállat vont.

— Ugyan, szolt, hiszen ez *egy Keresztury*

— Nos?

— Ezzel minden meg van mondva Öt év előtt megirtam, hogy a vörös bunyevácze a jövő

— Ugy-e! mondta a gróf diadalmasan.

Megbizást adott a titkárának, hogy a képet vegyék meg számára. Négy ezer forintig bátran föl lehet menni, sőt ötig is, ha a festő nem adná alább

A híres képbíráló vasárnapi tárczáját elejétől-végig a *Döntő pillanat*-nak szentelte. »Ime egy

kép, írta, mely duzzad az egészséges realizmustól. Csupa egészség, csupa szín, csupa élet. Keresztury mától fogva az elsők közt van. Ez a kis csontos ember végre elfoglalta azt a helyet, amely őt kezdettől fogva megilleti.«

A többi ujság még tovább ment a dicséretekben. A lovak rajza, irták, eléri a Rosa Bonheur színvonalát, s a jockeyk mintha élének. A *Döntő pillanat* megdobogtatja az ember szívét, mert szinte érzi a néző a turf izgalmas levegőjét....

Az illusztrált lapok mindannyian kiadták a *Döntő pillanat* reprodukcióját és a jury Kereszturynek ítélte a nyolczszáz forintos Werner-díjat. Egy műáros ajánlatot tett a kép sokszorosítása érdekében, s két hónap alatt a *Döntő pillanat* százezer példányban röpködött szét Európa minden részében. A *Szemle* ez alkalomból fölelevenítette a művész többi képét, s a *Szérius kert* Brüsszelben megnyerte az Exposition arany-érmét. Mikor *Kinizzit* a Salon-ban kiállították, Sedelmayer bemutatkozott a kis Al-Mandsidnak....

Al-Mandsid ez időben már hegyes szakállt és gyöngyszínű czilindert viselt. Vörös fejét látva, az emberek így szóltak:

— Csodálatos ez a fej, valóságos bronzszobor!...

Mikor augusztusban egy napra lementek a vízi malomba, Keresztury álmodozva szólt:

— Lásd, szívem, akkor voltam én igazi művész, mikor ezen a padláson háltam egész nyáron....

És szóba kerülvén a *Döntő pillanat*, Al-Mandsid szívére tette a kezét és egy szent ember meggyődésével ismételte:

— Becsületemre, sohasem festettek ennél kontrább képet, mióta az ecsetet és a festéket fölta-
lálták....

*

És harmincz év múlva, ha Al-Mandsid-mester egyszer fehér szakállal fog ülni az ő fiatal kollégái közt, alkalmasint így fog szólani, hangjában melan-
kholikus árnyalattal:

— Micsoda idők voltak, gyerekek, mikor én a *Döntő pillanat*-ot festettem!... Nem ettem, nem ittam, mert mindig ez a kép foglalta el a lelke-
met.... Hej, fiuk, ha még egyszer érezhetném azt a lelkesedést, amelylyel ezt a fiatalkori művet megalkottam!...

Éjféli látogatás.

I.

Éjfél felé járt az idő s az öreg Déghyné, Zoltán anyja, észrevehetőleg álmosodott kissé. Lőrintey fölkel az ebédlő fehér asztala mellől és bucsuzni kezdett. A fiatal asszony, Zoltán felesége, udvariasan marasztalta:

— De maradjon, hiszen nevetségesen korán van. Mama lefekszik és mi még elcsevegünk egy darabig.

Zoltán újra hozta a szivaros-skatulyát, de Lőrintey nem gyújtott rá többé.

— Nem, mára elég. Van harmincz nap, melyen amugy sem lesz egyéb dolgunk, mint hogy beszéljünk. Aztán meg fáradt is vagyok, kezdem érezni az utazást.

Déghy tréfásan bólogatott.

— Vénülsz, öreg fiu, vénülsz. Bezzeg nyolcz esztendő előtt nem álmosodtál el éjféلكor. Emlékszel-e a Tavaszmező-utczára, meg a *Kilencz rákhoz* címzett vendéglőre, a hol a vörös Róza szolgált

ki bennünket? Akkor, kujon, nem igen vetted ilyen szigoruan a zárórákat.

Lőrintey mosolyogva intett a kezeivel:

— Hja, nyolcz év előtt! Akkor hajókötelekből volt megfónva az idegzetem, de most? Tiz felé már csak duczok segítségével tudom nyitva tartani a szememet...

Az inas behozta a Lőrintey felöltőjét, az előszoba kis asztalkájáról belátszott a kézi lámpás, melylyel Gyuri a kis parkbeli lakásba akarta elkísérni a vendéget, de Déghynének most hirtelen életre való ideája támadt.

— Kisérjük el Pált, odakünn pompás éjszaka van. Maga is velünk tart, Török?

— Hogyne!

Déghy kabátért, kendőkért futott.

— Pompás, szólt, egész a lakásod ajtajáig kísérünk, mint régente az uj házasokat szokták...

Lőrintey tiltakozni próbált:

— De minek ez, kérem, nagyságos asszony...

— Csitt, semmi ellentmondás!

Az öreg asszonyságot elkísérték a lépcsőházig, maguk az üveges ajtón át befordultak a szunnyadó parkba, amely a Déghy Zoltán kastélyát körülvette. Lőrinteyt, mint a régi években, most is a vasrács mellett levő nyári lakásba szállásolták, mely két- vagy háromszáz lépésnyire esett a tulajdonképpeni kastélytól. A széles tölgy- és juharfa sorok közül

kifehérlettek a homokos utak, a nyirfák vékony törzsei szinte csillogtak. Több, mint félóránnyira volt innen a déghi malom, de a nagy kerék lár-mája idáig hallatszott az édes juniusi éjszakában. A kastély hátulsó felében Marie kisasszony, Palkó bonne-ja, még mindig zongorázta az *Elfentanz*-ot, a vasrác mellett huzódó országoton egy nehéz kocsi robogott végig. Gyönyörű, illatos, szelid éjjel volt, a menet előtt vérvörös pontokként csillogtak az inasok magasra tartott kézi lámpái. Török ur levette a kalapját, Déghyné, világos ruhájában, kissé bágyadtan dőlt a férje karjára s nyitott ajakkal, mohón szivta magába a friss éjjeli levegőt.

A nyári lakás ajtaja előtt Bob, egy hatalmas dán bestia, dühösen ugrott ki az ólja elé, de hirtelen szeliden simult a Déghyné kicsiny lábához. Lőrintey közel ment, hogy megsimogassa, de az asszony ijedten tuszkolta el.

— Vigyázzon, Bob valóságos véreb...

Lőrintey a dog bozontos, fekete fejére tette a kezét.

— Kipróbált pajtások vagyunk, ugy-e Bobby? Együtt csatangoltunk valaha, mint két igazi barát-hoz illik...

Bob Lőrinteyre emelte meleg, opálszinü szemeit és a feléje nyujtott kezét szeretettel végignyalta.

— Bravo öreg, fölismertél...

Az ajtóban bucsut vettek Lőrinteytől, aki Gyurká-val, a személye köré beosztott inással együtt

hajlongva tünt el a nyári lakás üveges ajtaja mögött. Déghy karját nyújtotta a feleségének, de az asszony suttogva szólt:

— Nézze, adhatnánk neki egy szerenádot! Budapesten, azt hiszem, ugy sem volt ilyesemben része...

— Ugyan, mit nem gondol?

— No, van is abban valami....

A két férfit magával czipelte a kivilágított ablak alá, s a park nagy éjjeli csöndjében egyszerre csak megzendült a régi velencei nóta:

O bel Napoli, o sol beato.
Ove ché ridere, dev'il crearo.
Tu sei impero de l'armonia.
Santa Lucia, santa Lucia...

Lőrintey, akár az olasz operettek hősei, pose-olva tártta föl a nagy, parkra nyiló ablakot.

— Köszönet, kedves hiveim, fogadjátok királyi üdvözlömetem...

A két férfi meglobogtatta feléje a kalapját, Déghyné még egyszer ismételte az utolsó sorokat:

Tu sei impero
De l'armonia...

Hangjuk még csengett egy darabig, de az inas vérvörös lámpája mindinkább messzebről csillogott vissza a barna és ezüstfehér fatörzsek közül.

II.

Lőrintey becsukta az ablakot, egy pohárszékről teafőzőt vett elő, s a borszeszt meggyújtotta a fényes, vörösréz-forralóban. Aztán fejébe csapva kis festő-cappy-jét, szivarozva dőlt hátra a könyvtár melletti hintaszékbe.

Voltaképpen bolond kalandba fogott, annyi bizonyos.

A dolog ekkép állt:

Déghy Zoltan, akivel egy konviktusban töltötte a legelső fiatalsága éveit, körülbelül két év előtt váratlanul meglátogatta Budapesten, s így szólt hozzá:

— Meg fogok házasodni két hét alatt. A birtokom szomszédságában egy fiatal asszony lakik, a ki a fővárosból költözött ide, mikor az ura özvegyül hagyta. Ő is szeret, én is őt; azt hiszem nem lesz nehéz, hogy boldoggá tegyük egymást.

— Okos beszéd, szólt Lőrintey, és vajjon hogyan hívják a jövendőbelidet?

— Kartaly Gusztávnénak.

Lőrintey fölugrott a helyéből.

— Kartalyné, a kodifikator leánya?

— Igen.

Lőrintey a barátja szeme közé nézett:

— Föltétlenül jó barátodnak tartasz?

— Föltétlenül.

— Akkor hallgass reám és ne vedd nőül ezt az asszonyt.

— Miért?

— Mert nem méltó arra, hogy a feleséged legyen.

— Mit tudsz felőle?

— Nem mondhatok többet.

A beszélgetésnek az lett a vége, hogy Déghy visszautazott a jószágára, azzal az ígérettel, hogy szerelméről örökre lemond.

— Végre is, szólt, itt van az anyám és ez is valami. Egyedül fogok megöregedni, mint egy jámbor éneklő-kanonok.

Hazautazott és ezzel nagy tehertől szabadította meg a barátja lelkét. Lőrintey még nem felejtette el azt a rettenetes éjszakát, mikor Kartaly Gusztáv az ő szeme láttára főbe lötte magát. Ez a szerencsétlen, idegbeteg ember egy éjszaka az ő karjai közt találta a feleségét (a viszony tovább tartott egy esztendőnél) s a kétségbeesés legelső rohamában nem a boszura, az elégtételre gondolt, hanem arra, hogy az életet ellökje magától. Dolgozószobájából előhozta revolverét és a feleségére fogta; de a következő pillanatban maga ellen fordította a fegyvert s a két bűnös jelenlétében holtan rogyott le a szoba puha szőnyegére. Lőrintey éjfélután menekült el a hátulso lépcsőn, mielőtt a cselédség a rettentő esetet megtudta volna és most is végig-

borzongott a hátán az a rettenetes hideg, amit akkor érzett, midőn a hűvös, homályos kapuboltozatban a házmester kijövetelére várakoznia kellett.

Kijutott az utczára és a szerencsétlen viszony-
nak vége szakadt. Kartalyt eltemették, s az asszony,
a gyászév elteltével, egyremásra írta hozzá a leve-
leket; de Lőrintey mindannyit fölbontatlanul küldte
vissza. Megborzadt attól, hogy ennek a vérrel meg-
fertőzött szerelemnek folytatása legyen, s újra át-
futott rajta ama régi éjszaka hidegsége, mikor
Déghy a maga házassági terveit fölemlítette előtte.

Kartalyné, mint a legjobb barátja felesége, —
ennek nem volt szabad megtörténnie.

Déghy másnap délben hazautazott s Lőrintey
mitsem hallott felőle két hétig. Két hét múlva a
barátja ajánlott levélben tudatta vele, hogy a kis
falusi templomban oltár elé vezette Kartalynét,
minden fogadalma daczára. »Amit te tudhatsz
felőle — írta levelében — valószínűleg üres pletyka,
amit egyetlen magányos asszony sem kerülhet
el. A te forrásaid nem mondhattak igazat, hiszen
ő oly jó, oly egyszerű, annyi szeretetre érdemes.«

Lőrintey, aki a vakációt hosszú idő óta min-
den évben a barátja birtokán szokta tölteni, két
év óta távol maradt Déghyéktől. A kis kerti lakás,
ahol dilettans atelier-jét felütni szokta, üresen ál-
lott. Végre egy nap a következő levél érkezett
hozzá Zoltántól, Kartalyné férjétől:

»Mondjad csak, vén morálprédikátor, még most is komolyan neheztelsz rám? Végleges elhatározásod, hogy csak a siron tud fogsz nekem békejobbot nyújtani? Ugyan eredj, szégyeld ezt a tragédiába való gyűlölséget, mikor a legkedvesebb és legde-rültebb vigjáték forog szóban közöttünk.

Fridát félreismered, ennyi az egész. Rosszat mondtak felőle, te elhitted s mint jó barát, lelkiismeretesen közölted velem az aggodalmaidat. Beteljesedett-e valami ezekből? Nem vagyok-e boldog? Azt hiszem, erre az utóbbi kérdésre nem igen tudnál nem-mel válaszolni. Mit akarsz hát egyebet? Miért haragszol?

Oltárhoz vezettem egy asszonyt, a te apai beleegyezésed nélkül. Nos, megérdemeltem azért, hogy ennyire büntess? Leveleid elmaradtak, rendes nyári látogatásaidnak végük szakadt, kerti lakásod elhagyatva vár a park közepén. És sötét gyűlöletedet okvetetlenül át kellett-e vinned az ijfabb Zoltánra, aki ez idő szerint még nem is Zoltán, hanem Bobby, Dódi, Gyöngyvirág, Bimbi még pedig a Bobbyk, Dódik, Gyöngyvirágok és Bimbik egyik legragyogóbb és leggeniálisabb példánya? Gyöngyvirág még mindig hiába várja, hogy könnyelmű apja legjobb barátját megismerje, s végzetlenül vágyakozik arra, hogy a század legelső moralistájának karjai közé huzódhassék.

Ha szivedben van még egy cseppnyi a hajdani

szeretetből, három nap alatt összecsomagolod palletáidat, könyveidet, festékes tégelyeidet, s csupán távirati uton tudatod velem, mely nap várjalak a pályaháznál. Frida velem kér, Dódi sajátkezüleg idejegyzí a keresztvonását, annak jeléül, hogy szívesen lát. Stella, a te hűséges csacsíd, még mindig békén ropogtatja az abrakot, az öreg parasztok még most is el-eljönnek néha, kérdést intézni hozzám, mikor lesz itt megint az a derék nagyur, a ki az egész község házát, a törvénybírótól a kisbíróig, olajba főstötte valaha? Nem indulsz meg ennyi szeretet hallatára? Akkor nem is volnál a régi jó fiu, akkor csakugyan jobb, ha nem látlak többé.

Két nap alatt várom a táviratot. Csókol a viszontlátásig — Zoltán.«

Mi volt az, ami Lőrinteyt rávitte arra, hogy a fogadalmát megszegje? Kíváncsiság, valami régi emlék, a rettegés, hogy ez a gyámoltalan fiu mégis boldogtalan lesz egykor? Lőrintey ideges, beteg, cinikus emberré lett lassankint, de olykor világosan érezte, hogy meg tudná ölni azt az asszonyt, ha az ő becsületes barátját megcsalná. Mint jó barát, vagy mint szigorú bíró ült-e föl harmadnap a gyorsvonatra?

Talán maga sem tudta. De most, végre, harmadfélévi távollét után megint itt volt a kerti lakásban, amelynek minden butorát, könyvét, apróságát

ismerte. Ujra meg újra látta az asszony fehér ruháját, mely lassan himbálózik tova az ezüstfehér fatörzsek közt. Fölhajtotta teáját és kitarta az ablakot. Az ég rózsaszín volt már a park görbe fái mögött és a madarak fölébredtek álmukból.

III.

Török ur a birtokkal szomszédos helység járásbírája volt, aki egyéb jóra való társaság hiányában sűrűen megfordult a Déghyék házában, az ebédlő vendégszerető asztala mellett. Lőrintey, amilyen kitűnő emberismerőnek tartotta magát, gyorsan észrevette, hogy egyéb is vonzza őt, mint a jó asztal. Még nem volt semmi pozitív bizonyítéka, de annyit az első három napon is észrevett, hogy Frida asszony és a járásbíró kissé intimebbek egymás irányában, mint amennyire ezt a vendégszeretet megköveteli. Egy izben, mikor a kerti ház háta mögött a hosszú tölgyfa alléet festegette, a fák közül eléje villogott a Frida asszony világos, reggeli ruhája, s a járásbíró, aki bizalmasan füzte kezét a Déghyné karja alá. Ez alkalommal idegesen csapta le palettáját a kerti székre.

— Megölöm, mormogta magában, mihelyt hűtlensége felől bizonyossá leszek.

Ugy érezte, hogy a baráti érzés könnyű szerrel gyilkossá tenné, ha Frida a férje bizalmával visszaélne.

Egyik este, vacsora után, Déghy szivarért ment át a szomszéd szobába, s Török meg Lörintey egyedül maradtak néhány perczre a két asszony társaságában. Frida bonbonokat csipegetett a deszertes tálból, s fehér fogaival jóizüen rágicsálta a czukrot, míg Török mosolyogva nézte.

— Szeretné ugye, ha megosztanám önnel ezt az édességet? — kérdezte Frida kaczerul.

— Mi tagadás, nem volna rossz.

— Jól fogja viselni magát, ha kap belőle?

— Mint egy bárány, akinek pántlikát kötöttek a nyakára.

— Fogja hát.

Déghyné elharapta az első bonbont s a czukor második felét a járásbirónak adta. Elharapta a másikat, a harmadikat, a negyediket, — az öreg Déghyné már szemrehányólag nézett rá.

— De gyermekem, szól, hiszen Török ur nem is szereti az édességet.

— Imádom, nagyságos asszony, — vágott közbe a járásbíró.

Zoltán is csakhamar visszatért a szivarokkal, de Lörintey mit sem szólt. Rágyujtott valami havannára és szóttalanul himbálta magát.

A következő hét elején Zoltán egy könnyű fogtallal a városba ment, ahol valami viczinális vasut ügyében értekezletet tartottak a kerületi képviselő elnökölete alatt. Vacsoránál csupán Zoltán s a két

asszony ült az asztal mellett, de tiz felé már az öreg asszonyság álmosodni kezdett, míg Frida egy czeruzával őskori szörnyállatokat rajzolt egy illusztrált ujság táblájára. Lőrintey ekkor rágyujtott egy szivarra és így szólott:

— Nézze csak, értsük meg egymást. Egy ember megölte magát ön miatt és ebben nekem is van egy kis részem. Némileg kötelességem hát, hogy a második gyilkosságot megakadályozzam. Zoltánt nem fogja megölni, erre a szavamat adom. A kaczérságból elég, kergesse pokolba ezt a jöttmentet. Ha a rövid figyelmeztetés nem használ, más módot is tudok találni, hogy az ön üzelveit megakadályozzam.

Frida ledobta a czeruzát és hidegen nézte végig Lőrinteyt.

— Módjaira nem vagyok kíváncsi, szólt, és azt fogom tenni, amit jónak látok. Megcsalom önt, vagy Zoltánt, vagy akárkit, mindenkit, aki nekem tetszik. Ma Török a szeretőm, holnap, vagy holnapután talán más. Most pedig jó éjszakát.

Homlokon csókolta az öreg asszonyt, aki ijedten ébredt föl bóbiskolásából. Tizenegy óra volt, Lőrintey is bucsuzott. Hallgatva mentek végig Gyurival a sötét parkon, mely fölé fekete, csillagtalan éjszaka borult. A levegőben érezni lehetett a vihart, az országut felől valami langyos szél porfelhőket hordott a szemükbe. Otthon gyorsan bezárták az ablakokat, Gyuri meggyujtotta a spirituszt és ásitva

vonult ki a szobájába. Lőrintey érezte, hogy nem tudna aludni, s valami régi, illusztrált *Specimen*-t szedett elő a könyvtárból.

A nehéz, vörös függöny le volt bocsátva, de a hasadékon át mégis bevilágított egy-egy pillanatra a villámlás fehér fényessége, s a szél dudolt, akár egy öreg, Dickens-féle novellában. Egyszerre meg-eredt az eső, hallani lehetett, mint hajladoznak a park óriás fatörzsei. Az ember szinte vágyat érzett, hogy a kályha vérvörös zsarátnokait felgyujtsa; Lőrintey egész testében fázott, július legelső hetében.

Bánta, hogy eljött, hogy a budapesti nyugalma-
ból kizavartatta magát. Világosan érezte, hogy e szomorú történetnek nem lehet vidám vége, hogy Frida boldogtalanná fogja tenni s talán meg is öli Déghyt, mint ahogy az első férjét megölte. Érezte, hogy balga volt, mikor ezt a tragédiát nem hagyta a saját folyására, — ej, végre is mi szüksége az embernek arra, hogy a mások végzetébe avatkozzék?

Éjfél rég elmulhatott már, feküdni készült. A vörösernyős japáni lámpát kezébe fogta, hogy a szomszéd szobába átmenjen, mikor egyszerre úgy rémlett előtte, hogy az ablakot félénken megzörgette valaki.

Letette a lámpát a zongorára, s dobogó szívvel huzta föl az egyik függönyt. Odakünn zuhogott a nyári zápor, nem láthatott két lépésnyire az ablak-
tól. Lassan szólott ki:

— Van itt valaki?

Semmi felelet. Lőrintey hallgatózott még néhány pillanatig, de senki sem szólt. Becsukta az ablakot s ismét kezébe fogta a lámpát, de e pillanatban egy erősebb és határozottabb kopogás hallatszott a becsukott ablakon.

Ujra kinézett, de mitsem látott. Másodszori kérdésére azonban egy gyöngé, erőtlen hang szólalt meg a fák között:

— Én vagyok, bocsásson be. . . .

A hangról fölismerte a látogatót, Frida volt, a Déghy Zoltán felesége.

Lőrintey lábujjhegyen ment ki a sötét előszobába s vigyázva nyitotta föl a terrász üvegajtáját. Alig tudta kimondani:

— Pszt . . . Erre jöjjön! . . .

Csak akkor látta meg szemtől-szembe, mikor a szalonba értek. Lőrintey ijedten állt meg az ajtóban.

Frida bő esőköpenyegéről csak úgy omlott a víz, felbontott haja a homlokába lógott. Összeszorított ajka fölött az arcza halálosan sápadt volt, kezei remegtek. Lőrintey mire sem gondolt az első perczen, csak arra, hogy Déghynét leültesse. Leszedte válláról a nedves köpönyeget s részvétellel tolta feléje a hintaszéket, a hideg kályha szomszédjába. Aztán fölguytotta ismét a borszeszt, hogy valami forró itallal szolgálhasson.

Frida szótalánul nézte a készülődőt, fejét hátra hajtotta, szemét lehunyta egy-egy pillanatra. Ugy látszott, mintha azt se tudná, hol van s engedelmesen ivott a teából, mikor Lőrintey a csészét ajkához tartotta.

A forró ital azonban egyszerre visszaadta az erejét.

— Eljöttem, szólt, mert a ma esti jelenet után csak két választásom maradt: vagy fejbőlövöm magam, vagy ide jövök. Az elsőhöz nem volt elég erőm, ezért választottam a másodikat. Beszélnem kell önnel, így legalább bizonyos vagyok, hogy meghallgat. Eddig? A leveleimet visszaküldte, ha egyedül voltunk, akként nézett rám, mint egy romlott, elveszett asszonyra szoktak. Miért? Mást tettem, mint a többi? Rosszabb voltam, mint a többi? Feleljen, akarom, hogy végre nyíltan beszéljen hozzám!

Lőrintey a teás kanállal dobolt.

— Hagyjuk, szólt, jobb lesz mitsem szólni e felől . . .

— De akarom, akarom, most már legyen vége a hallgatásnak. Szerettem magát — bűn ez? Nem-e az első joga minden embernek, hogy boldog akarjon lenni? És maga is, vajjon nagy bűnnek találta-e ezt, míg az a rettenetes éjszaka ránk nem virradt? Nos, hát rosszabb lettem én e lövés által? Ha ez a lövés nagy bűnné tette a mi szerelmi viszonyunkat,

nem volt-e ugyanakkora ez a bűn az öngyilkosság előtt? Nagyobb-e ebben az én részem, mint az öné és tisztességes viselkedés-e, hogy ezért a véletlen szerencsétlenségért engem büntet?

Lőrintey gunyosan vonta össze a vállát.

— Valódi szónok veszett el önben, a legkiválóbb szónokok egyike . . .

— Szerettem magát, — folytatta Déghyné, — és szeretem most is, szeretni fogom örökké. És gyűlöljön meg, vagy vessen meg, bevallom: elég nyomorult voltam, hogy a legjobb barátjához feleségül menjek, csak azért, hogy közelebb jussak magához, hogy kényszerítsem szóba állani velem, hogy a kötelék ne szakadjon meg köztünk véglegesen. Elkövettem azt a gyalázatosságot, hogy egy becsületes embert föláldozzak, mert magát szeretem és mert nem mondok le erről a szerelemről, míg csak egy szikrányi élet megmarad bennem. . . .

Lőrintey rémülten szólott:

— Frida, hallgasson, az istenre kérem . . .

Hangja remegett már, mintha érezte volna, hogy veszve van. De az asszony magánkívül ugrott föl; csipői remegtek, szeme lázban égett. Egyszerre odakuszott a férfi elé; szőke haja az arcát érte, lehellete perzselte, mint a forró láng. A bibliai asszony volt; Éva, a csábító, az aranyszőke Éva . . .

— Szeretsz, szeretsz, te is szeretsz, szólt suttogva.

— Szeretlek, — sugta vissza Lőrintey, — de ha szeretlek, meghalsz velem együtt. Életeddel fizeted meg ezt a szerelmet, akarod-e így?

— Meghalok, meghalok veled uram! mondta vagy álmodta az asszony.

IV.

Azt mondjam-e, hogy meghaltak, tisztelt olvasók? Ők nem haltak meg, Lőrintey még mindig ott tölt évenként két hónapot a Déghyék birtokán, sőt az idén három hónapot töltött ott. Déghy nagyon szereti és az asszony is szívesen látja.

Szilveszter testvér kísértése.

Fráter Szilveszter, a kolduló barát, a kicsiny talyigán üldögélve, melyet a kolostor öreg csacsija csendes nyugalommal huzigált tova az erdőszélen, sópánkodva szólalt meg magában:

— Uram, Istenem, így lesz hát ez örökké?

A csacsi, aki szent hivatását már tizenhat év óta teljesítette a jámbor páterek érdekében, szürke, alamuszi fejét olyanformán bólogatta meg, mintha választ adott volna a kérdésre:

— Ej, ej, derék Szilveszter, hát te még hiszel az emberek jó szívében?

Mert a szentséges állat, mely a jó atyák részére ajánlotta fel az életét, bizonyára szomorúság közt látta, hogy az elemózsiák ma már alig folynak be oly bőségesen, mint tiz, tizenkét év előtt, mikor még színig megtelt a kordé, ha a kolostor kapujához közeledtek. Sonka és vaj, garmadáit a tojásoknak, itt-ott egy eleven malacz vagy pulyka, sárga husu, finom kappanok, egy-egy átalag aranyszínű bor, minden könnyű szerrel kikerült itt a vidéken,

ahol az emberek, de különösen az asszonyi népek, istenfélő ájtatosságban nevelkedtek.

Oh, hogy elmultak ezek a gyönyörű idők! A fráter naphosszat bolyong a környékbeli falvakban, de alig gyűl össze egyéb, mint néhány tojás, egy halom zöldség s egy-két hordócska savanyu, zamattalan bor, mit a derék páterek borzongó arczfintorgatások közt hajtogatnak föl néhány napján. Csak a gálosvölgyi káptalani kasznár ad olykor egy-egy kövérebb kappant, meg az öreg gróf, aki szekérszám szállíttatja az elemózsiát s a finom somlyóhegyi bort. Oh, ha az öreg méltóságos ur nem volna, éhen kellene elveszni a kolostornak!

— Jóságos atyám, hát ezek mind a poklokra kerülnek?

S nagy elkeseredésében a jó fráter elbusulva lógatta le a fejét s a szörnyű melegben, mely ide, az erdei fák közé is behatolt, csöndesen szunynyadozni kezdett. Utóljára azt gondolta magában: »Oh, oh, ti rossz keresztények, hát így megfeledeztek az Isten önfeláldozó szolgáliról? Jó atyám, ne büntesd meg őket érdemük szerint!« S a következő pillanatban már mit sem tudott az önző világi hívságok felől s álmában szinte hallani vélte, ahogy az Ur egyenkint maga elé idézi az egyház e kőszívű hiveit s szigoruan kérdezi tőlük: »Rossz emberek, hát ti az én szolgálimnak csak megromlott sárga-

répát s pár hitvány tojást adtatok?» S a mennyei poroszlók közbül kapták a gálosvölgyi kovácsot, néhány nyersszavu kurta-nemest, akik a csacsi-fogat közeledtére bezárták kapuikat, s nagy diadallal czipelték őket a mennyekből kifelé, a poklok örökös tűzéig. S fráter Szilveszter sajnálkozva nézett utánok egy darabig, mintha azt mondta volna: »Lám, lám, szerencsétlen emberek, nem mondtam-e én ezt meg előre?» ! . .

A csacsi, mely maga is álmos volt kissé, alkalmasint így elmélkedett magában: »Minek ébreszteném fel a szegény pátert? Biz' Isten ráfér egy kis pihenés!» S csak lépésben, lustálkodva ballagott tova az erdőségben, s azt hiszem maga is elbóbiskolt ezen az ismert uton, mely a kolostor felé vezetett.

Pedig fenn az égen csunya felhők keletkeztek, a menny, messze a látóhatár szélén, morajlani, dörmögni kezdett, s az erdei fák teteje meg-meghajladozott az erős forgószélben, mely a hatalmas zivartart megelőzte. Az égi háboru néhány percz alatt csattogni kezdett, az eső csurgott, s a felhők sűrű szürkességét egy-egy fényes villám tette ragyogóvá. A jó fráter, aki ép az elítéltek érdekében koczkáztatott meg egy bátortalan könyörgést, ijedten ébredt fel álmából.

— Szentséges atyám, micsoda idő!

A szegény Szilveszter helyzete valóban borzalmas volt itt az erdőségben. Sehol egy födél, egy

menedék, ahova e rémületes vizözön elől meghúzódhatna. A csacsi, amely időközben szintén felébredt, báméskodva tekintett végig a fák között.

— Huh! Ennek a fele sem tréfa, gazdám!

Alkalmasint ezt gondolta magában, de amint ez már természetes, mitsem mondott. Ellenben a fráter, aki fázkolódva húzódott össze az ülésében, így szólt:

— Hanem most aztán előre, Stella!

A jó állapot maga is ezt akarta, s amennyire egy tizennyolcz éves, viharedzett csacsi képes, ügetni kezdett az erdei uton. Minő pompás dolog lett volna e rémületes időben a kolostor istállójában ropogtatni az illatos friss szénát, a melyet Klaus, a fütő, szokott volt eléje helyezni odahaza! Oh, ez a fiu kitünően gondoskodik az emb—, akarom mondani a csácsiról; mintha csak ezt mondaná: »Derék füles, hiszen jóformán te táplálsz az egész kolostori személyzetet. Itt a ropógós széna, most egyél te is szolgám, a mennyi beléd fér!«

Az öreg, megfakult esőernyő mitsem használt e bibliabéli vizözön ellen, mely nagy patakokban csurgott alá a türelmes fráter haján és ábrázatán. Ha csak valami fődél volna, ahova az ember meghúzódhatnék! Ugyan, Stella, szedd egy kissé jobban a lábaidat, hogy kiérhessünk valahára ebből a rengetegből!

Kétségbeesve ügetett tovább a jó csacsi, s ime, ahogy az ut délnek kanyarodott, a kis erdei tiszt-

táson, ahonnan a fát a kolostor majorságába szállították, két hatalmas, sárga, földött kocsi tünt a szemébe: valóságos paloták ebben a borzasztó időben, mely a legkisebb hajlamot sem mutatta arra, hogy kiderüljön. Két megrekedt komédiás kocsi volt, mely itt a tisztáson akarta bevárni, míg a nap kisüt megint a fellegek közül.

A fráter, tisztába jövén a dolgok mivoltával, így fohászkodott magában:

— Oh, szent atyám, minő jó dolguk van ezeknek a pogányoknak!

De ugyanekkor signor Callioni, az utazó czirkusz-társaság igazgatója, csodálkozva tekintett ki az ablakon:

— Nini, egy barát!

Signorina Giulietta, a mülovarnő, szánakozva nézte a szegény papot, akiről csak úgy csorgott a víz.

— Ugyan, Callioni, hívjuk be, míg az eső eláll!

S a direktor kitárván az ablakot, vendégszeretőleg kiáltott a fráter felé:

— Hej, tisztelendő úr, álljon meg! Nem lehet ebben az időben tovább menni! Jöjjön be hozzánk, amíg a nap kisüt.

— Igen, de a csacsi? — szólott a szegény testvér zavarodottan.

— Ide kötjük a kis lovak mellé s jól betakar-
gatjuk pokróczokkal. Pompásan el fognak mulat-
gatni egymással a kis állatok.

Remegve egy kissé, de azért elszántan ment föl a tisztelendő a lépcsőkön, kezeivel a reverendáját oltalmazva, mely kopott és zöld volt már az idők viszontagságai következtében.

— Dicsértessék a Megváltó! mondotta az ajtóban alázattal.

De magában, pauzát sem tartva a szent mondás után, azonnal hozzátette:

— Jézusom, micsoda társaság ez!

Mert a kocsiban, ahova most belépett, majd csaknem az egész czirkuszbeli személyzet együtt volt: a két sovány bohóc, akik rövid, szurtos vitorlavászon kabátjukban, a csillagos, tarka ruha nélkül, amelyben a közönség ismerte őket, szakasztottan úgy néztek ki, mint két megkopasztott szajkó; signora Giulietta, a lovarművésznő, aki *Demont*, a szénfekete kocsihuzó lovat, csengő hoplakkal szokta gyorsabb menésre nógatni; signor Callioni, a direktor, kopott bársony zekéjében, s neje, ki az előadási napokon füstölgő petróleumlámpások alatt szokta árusítani a biléteket, de most egy megcsorbult késsel burgonyát aprított egy bádog lábasba; Herr Christián, a »vasember«, aki üllőket kalapácsoltat a mellén; egy sanda és borzás istálló-i szolgál, aki könyező szemekkel élesztgette a tüzet; egy fehérszőrű gömbölyű pincsi kutya, amely a primadonna ölében hevert, három apró gyerek s két ragyogó, kéktollas papagály. Mindezek valameny-

nyien a jó tisztelendőre bámultak, aki ijedten állt meg a küszöbön.

— Tessék beljebb kerülni, Eminenciád! rikácsolta feléje az egyik bohóc, aki a czirkuszi bódé közönségét szokta pazar ötletekkel föl-villanyozni.

Leültették az egyik székre, de az istenfélő Szilveszter kellemetlenül érezte magát ebben a könnyelmű társaságban. A gyerekek közül kettő, a jövőendő kor lovarművészei és akrobatái, nyájasan huzódott közelebb hozzá, s a papagályok egyike a vállára telepedett.

A dolog egy kissé aggasztónak látszott. Fráter Szilveszter sohasem volt egy fedél alatt olyan nőkkel, akik szépek és fiatalok. Mindennek daczára merev mosolygással csipte meg a kis Zsors, hideg arczát s némi szögletes enyelgéseket kísérelt meg a barátságos fiúval, aki már önálló piécekkel szerepelt a czirkusz elkoptatott szőnyegén.

— Csókolsz-e mindjárt kezét a tisztelendő urnak?

Signora Giulietta mondta ezt, s nyájasan szembe mosolygott a baráttal. Bársonyos, kis kacsója, melyekkel esténkint a lovagostort suhogtatta, a fiú vállán át a jó Szilveszter nagy vörös kezeit is megérintette kissé. A szegény tisztelendő, akit most már halálos gyávaság fogott el, szorongva sóhajtott fel magában:

— Oh, szent atyám, állítsd el már egyszer ezt az esőt!

De a könyörgés mit sem használt most; a komédiáskocsi ablakain kívül, a homályos, szürke ködben, egész vizáradat zuhogott a zöld erdei fák fölé s a kocsi teteje csak úgy kopogott ebben a kétségbeejtő özönvízben. Sűrű, szürke párák fogták el mindenünnen a kilátást s csak a csacsi meg a kis lovak bámész feje látszott be olykor az ablakon, meg a nagy abrakos zsák, amelyet nyakukba akasztottak.

— Velünk tart, tisztelendő ur?

A sanda istállóí szolga ugyanis egy gyürődött, vörös terítővel ékesítette föl a nagy ebédlőasztalt s míg a clown füttyölve törölgette a poharakat, tányérokat, villákat helyezett el köröskörül. Signorina Callioni, aki vendégszerető mosolygással tekintett a tisztelendőre, mindenestől az asztalra helyezte a lábast, mely finom, illatos párákkal ingerelte a jámbor Szilveszter étvágyát.

— Vajjon vétkezem-e, ha velük tartok? mondotta magában ájtatosan.

S tekintettel arra, hogy a sok vándorlásban derekas étvágyra tett szert, a kezeit dörzsölve telepedett le az asztal mellé, a fontos kérdés eldöntését későbbi időkre halasztván.

A papagály nehányszor a tányérjába ütötte a csőrét s a lovagló kisasszony, aki mellette ült, pajkosan szögezte rá nagy, zöldes szemeit. Oh, ha ezt a lakomát a kolostorbeli testvérek látták volna! Minő nagy, komoly veszedelmek fenyegették az

istenfélő fráter lelki üdvösségét! A fényesre kopott, zöld reverenda a lakoma közben bizalmas közellétbe huzódott a csillogó szemü primadonna selyemruhájához, sőt a kutya, amely a művésznő ölében hevert, nyájas barátsággal nyalogatta meg az ő nagy, otromba tenyerét. Oh, minő durvák, esetlenek voltak ezek a tenyerek a lovagló kisasszony bársonyos, puha kacsóihoz képest! A szegény Szilveszter, aki gyerekkora óta alig látott mást, mint a kolostori szakácsnő vörös, fagyoskodó kezeit, ijedten forgatta szemeit a plafond felé, melyről a függő-lámpán kívül, nagy, vörös paprikafüzérek lógtak az asztalra.

De signora Giuletta, aki a kaczérságot még a manége mellett megszokta, pajkos mosolylyal nézte a barát elfogult zavarát, s a saját kezével öntött a pohárba a finom rüdesheimi borból, amelyet az ifju gróf estélyéről a köpenyege alatt hozott el a ravasz Callioni mester.

Csengő, ezüstös hangja vidáman csattogott, mintha e pillanatban is lenge lenge fehér szoknyában hallgatná a kisvárosi cirkuszi habitüék udvarlását.

— Föl a pohárral, tisztelendő ur!

— A Szentséged drága egészségére! toldotta meg a bohóc, miközben Callioni mester egy trágár, olasz bordalt énekelt, amiért a felesége kedélyesen hátba csapta.

— Oh, atyám, ments meg a gonosztól! mondom a szegény fráter megrémülve. De az átkozott

rüdesheimi pompásan itatta magát s korty korty után csuszott le a derék testvér kiszáradt gégéjén. Egy perczre eszébe jutott még a gvardián, aki a refektóriumban oly tekintélyes komolysággal foglalja el az asztalfőt, s a páterek mind, akik most czelláikban, imazsámolyukon térdepelnek. Az ablaküvegen át belátszott egy perczre a csacsi hosszukás feje, mely komolyan, szemrehányólag bólogatott a tisztelendő felé, mintha azt mondta volna: »Oh, micsoda szerencsétlenség! Boldogtalan Szilveszter, ön biztosan a poklokba fog kerülni!« De ő mit sem hallott többé mást, mint a kaczer, csengő, hangot, mely édesen furódott a fülébe:

— Az ön egészségére, szent atyám!

Callioni mester, aki most tökéletesen becsipett, e perczben derékon kapta a feleségét s Christian »a szenegambiai császár udvari akrobatája«, egy régi harmonikát szedett elő valamelyik sarokból. A clown, aki a tenyerein közeledett a pap felé, keserves zokogásra fakadt:

— Meggyónhatom-e vétkeimet, szent atyám?

Mire a jó Szilveszter, kipirulva, mint a főtt rák, készségesen válaszolt:

— Beszélj, jámbor hívő, hallgatlak.

De titkolózva, elfojtott suttogással tette hozzá:

— Hanem csak gyorsan, édes fiam, mert szomjas vagyok.

S akkor az ördög a kezébe adta a poharat, s ismét az ajkaihoz emelte; mert az, aki most a lelkébe lopózott, aki poharát a zöldszemű lányéhoz ütötte, s aki pajkos istentelen nótákat énekeltetett vele, nem volt, nem lehetett más, mint maga az ördög, aki ily módon akarta ezt a becsületes, istenfélő lelket a saját hatalmába keríteni.

*

Mikor a délutáni órákban a kordé kemény deszkáin fölébredt, a nap ragyogóbban sütött az égboltozatról s a domboldal, smaragdzöld fűszálain, páfrányain gyémántos vizcsöppek csillogtak. Üde volt minden itt a mosolygó erdőszélen s a cserfák. a tölgyek nedves levelei édes illattal töltötték meg a levegőt. A csacsi szeliden, egy vértanu gyöngéd szemrehányásával tekintett a nyujtózkodó barátira, aki e pillanatban nem tudta, álmodott-e, vagy igazán egy kóborló komédias család körében töltötte el ezt az iszonyatos délutánt!

Az erdőben, a kifehérlő ut hosszán, egyetlen kocsit sem látott. A tisztás, mely a domb alatt elterült, egészen üres volt, csak a péterkék, a cinczérek mászkáltak a magas füvek között s egy-két csillogó, kénsárga pillangó cikázott szerteszét a levegőben.

A kordén, mialatt a csacsi vidám ügetéssel igyekezett a kolostor felé, a szegény barát szörnyű kétségek közt sóhajtott föl magában:

— Oh, atyám, világosítsd fel az elmémet a multak felől!

Mint egy különös álom tünt fel előtte a sárga komédiás kocsi, a kacsingató primadonna, a bohóc csontos ábrázata, a hajlott orru papagály s mind ez a furcsa, frivol környezet, mely egy varázslat könnyűségével tünt el szemei elől, eloszlott, szerte szállt a levegőbe, s egyetlen jelt sem hagyott maga után, mely bizonyossá tegye, hogy itt volt.

De azért este, mikor a jámbor atyák nyugalomra tértek, a kolostor éjszakai csöndjében a jó Szilveszter óvatosan surrant be a kis egyház homályos hajójába s szent áhitattal borult le a szűz anya aranyos szobra elé:

— Kegyes szűz! mondotta félénken, bocsáss meg, ha — *esetleg* vétkeztem!

Foszladozó krónikák.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A gernőhidi bál.

Esterházy herczeg levelén csillogott az aranyos porzó. Az ország első gavallérja, a dunántuli kerület generálisa, rövid epistolában tudatta a nemes urakkal, hogy a király itt utazik át öt nap mulva és Gernőhiden tölt el egy éjszakát, amely éppen közepére esik a táborozó inzurrekcionális csapatoknak.

A nemes urak ekkor már mind lóra ültek üresen álltak, pusztán, a diófás nemesi kuriák. Csak a nyomorékok maradtak otthon az íróasztalok mellett, a vármegyeházak kancelláriáiban unatkozó megyehuszárok füttyörésztek naphosszat. Bonaparte veszedelmesen garázdálkodott a tiroli hegyek közt, egy-egy vidám francia chasseur váratlanul bekukkantott az alsó-ausztriai helységekbe, a Burgból menekült a császári ház. A magyar nemesek rozsdás fringiáin fordult meg váratlanul a hatalmas birodalom sorsa.

A somogyi, veszprémi fiuk domboru mellén megfeszült a buzavirágszin atilla, sötét bivalynyakuk

daczosan görbült meg és kétség nélkül büszkén szállnak szembe az egész világgal, ha az óbester egyszer is kirántja a kardját:

— Hajrá, utánam!

Ámde ez a kard békén maradt meg hüvelyében, a harczy trombita nem harsant meg a dunántuli hegyek közt. A császári generálisok odakünn küzdöttek a határszéleken, a nemes urakat csak mumusoknak tartogatták. Az inzurgensek ásitva kampiroztak a viruló réteken, az erdők sötét hűsében.

Dobszóval hirdették ki egy este a generális herczeg levelét, mely rövidesen tudtul adta, hogy a király szombaton este itt lesz, egész táborkarával és kíséretével.

A vármegye egyszerre talpon volt. Diadalkapuk készültek, gyöngéd női kezek virágokat fontak füzérbe. Dolgoztak éjjel és nappal az öltögető frajjok az üdvözlő leányok hófehér ruháin. A ferenczrendi gvardián gyönyörű költeményt irt remek, alkaikus versekben. A tüzmesterek és pattantysok szüntelenül fabrikáltak a rakétákat; kefélték, tisztogatták a hajduk a czobolyprémes mentéket, diszruhákat. És az Esterházy herczeg hires udvari zenekara utrakelt a kismartoni kastélyból s a tornyos hintóban reggeltől estig utazott a nagy Haydn, a herczeg hirneves karmestere.

Minden rendben lett volna, a fogadtatás fényesnek ígérkezett; de a viczispány, a vármegyei fölkelő

sereg őbestere, mégis aggódva vakarta az üstökét. Hogyne, hogyne, mikor hetedhét határon sem kinálkozik a felséges urnak egyéb alkalmas megszálló hely, mint a gernőhidi kastély, holott a tekintetes uraknak még a tarkójuk is fázott attól e gondolattól, hogy a Gernőhidy Antal asszonya fogadja a királyt a palota francziás lépcsőzetén.

Gernőhidy Antal aranykulcsos volt, dúsgazdag birtokos, kilenczezer hold szántó föld, erdő, mocsárvidék korlátlan ura. Huszonhét falu népe az ő kegyuri templomaiba járt, ő nevezte ki a gernőhidi prépostot, aki maga is harminczezer forint jövedelmet dugott zsebre évenként. De a vármegye leggazdagabb embere, akinek a megboldogult Mária Terézia ajánlott feleségül egy bécsi baronesszt (még magyar testőr korában) egy nap a saját hajduja leányával osztotta meg a palotája termeit. Öt éve ennek immár, s ez időben egy apró, szőke leánnyal kocszott ki naponként a citromsárga Gernőhidy fogaton, egy szép, aranyos virágszállal, mely — környék véleménye szerint — a süppedékes mocsárból hajtott ki. Bécsi kisasszony nevelte a kis babát, de sem őt, sem délczeg anyját soha sem fogadta el senki a vidék büszke familiái közül.

Mint hozzák ide a fejedelmet, holott csupán a gólya eskette meg ezt a házaspárt? A viczispány terjedelmes leveleket irt a herczeghez, ki a második nap estéjén személyesen megérkezett. A nemes

uraknak negyvennyolcz óráig főtt a fejük, de végre is hiába volt minden, tizenöt-husz órányi messzeségben sem volt egyetlen megfelelő kastély. A gerynyőhidi palota, melynek tornyai messziről kisárgállottak az egyenesre nyirt platánok közül, tíz vagy tizenkét szobát könnyedén rendelkezésére bocsáthatott a királynak és a terjedelmes földszinten az egész udvartartást elszállásolhatta.

Harmadnap reggel végre Esterházy herczeg bosszusan rázta meg a kardját.

— Nincs más mód, szólott, intézkedjék a Tekintetes ur mielőbb!

A viczispány még aznap mindent rendbe hozott a Gerynyőhidy házban, a gavallér háziur szónélkül följajánlotta a kastélyát. Hamarosan megállapodtak abban is, hogy az asszonyt és a leányt mint a Gerynyőhidy Antal legitim családját mutatják be a fejedelemnek. Ej, végre is legyen hát hamis a világtörténelem vagy tizennyolcz órára!

Huszonhét falu összes harangjai megkondultak, mikor a csóri kőhid felől egyszerre lába kelt valami rengeteg porfelhőnek. A hegyszakadéokban ágyuztak a falusiak, banderista főurak álltak sort az országot két oldalán, az inzurgens legények színes uniformisán megcsillant a lenyugvó nap. Harsogó trombiták zendültek meg az erdő szélén, virágok, szalagok hullottak, mint valami illatos nyári zápor. A herczeg rózsásfehér paripája toporzékolva indult

meg a kõhid felé, a csótár mogyorónyi gyémántjain villogva törtek meg a sugarak. És fenn, a magaslaton, egyszerre láthatóvá lett a viczispán négyesfogata és közvetlen utána a hat szénfekete mén, mely Ferencz király aranyos hintóját huzta. A fejedelem mosolyogva hajlongott mindenfelé és egyszerre megállította a kocsit, mikor az Esterházy herczeg tánczó paripáját megpillantotta.

A gernýõhidi kastély kapujánál meghajtott fõvel közeledett a háziur, a szép asszony pirulva huzódott meg a háttérben, fekete selyemruhája még érettebbé tette viruló, kifejlett szépségét.

A király nyájasan emelte föl, ahogy térdre esett:

— Keljen föl asszonyom, szólt kedvteléssel, örülök, hogy a vendége lehetek tízennyolcz órára.

Visszavonult lakosztályába, de a hadsegéd már alig félóra mulva sürgõsen tisztelgett Gernýõhidynél.

— A felséges ur kegyelmesen azt kívánja, hogy az ebéden feleségével együtt részt vegyen!

Ötven emberre terítették a nagy ebédlõben, három százágu csillár függött le a mennyezetrõl, a bécsi urak bámulva nézték a pompát, mely e falusi kastélyban eléjük tárul. A király maga is szokatlan leereszkedéssel szólította meg a házigazdát:

— Ugy látom, minden kényelem megvan itt!

A megyei urak kinosan fõlszisszentek, mikor a fejedelem az oldala mellé ültette az uradalmi hajdu

leányát és enyelegve fordult Esterházy herczeg felé:

— Most már értem, hogy kedvelt hivünk miért vonult vissza véglegesen a székvárosból.

Egy öreg Mayandt gróf, valami fogatlan udvari hivatalnok, feltűnően sokat foglalkozott a szép asszonynyal, mulatott az idegenszerű német kiejtésén. A bécsi merev etikett itt mintha megtágult volna, maga a fejedelem is kedélyesebben társalgott hűséges magyarjai közepette s az egész 1797-iki körut mulatság és napfény volt kivétel nélkül.

A főközös erdélyi dada estefelé szembehozta Mayandt gróffal a kisebb babát, aki élénken kapott kövér ujjacskáival a gróf gyémántköves gyűrűje felé.

— Ha megengedi asszonyom, szolt az öreg diplomata az anyának, följánlom a kicsikének emlékül ezt a fényességet.

Nyolcz vármegye összes inzurgensei egyesültek másnap, hogy a fejedelem szemét gyönyörködtessék. Mindegyik fölkelő csapat a saját színeiben jelent meg; a pozsonyiak világoskék mentéje, mint egy kék folyam hömpölygött tova a sötét komáromi lovasok közt; a tengerzöld fejrmegeiek szomszédságában szórványosan bukkant föl egy-egy aranyos beregmegei inzurgens, fekete bársonysüvegén megrezdült a fényes kócsagtoll. A veszprémiek vereshajtókás öltőruháját világoskék köpeny takarta, amelyből kivillogott a sárgán szegélyezett zöld lajblí.

Ezer szín váltakozott a délies verőfényben, melynek hullámai közepette itt is, ott is megjelent a király hófehér lova, az aranyos kíséret, a vezérkar. Fent, a halmos főhadiszálláson, egyszerre felharsant a a Haydn orchestrumának zenéje.

Ebéd táján megfuvatta a király a trombitákat s a kemény nemes urak peczkes lépésekben vonultak el a legfelsőbb ur előtt, kinek feje fölött vigan lengett a levegőben a szűzmáriás selyem lobogó.

— Köszönöm Kegyelmességednek, szolt jókedvűen Eszterházy herceghez, egészen meg vagyok elégedve e nemes sereggel.

A fejedelem még egyszer visszalovagolt a gernyőhidi kastélyba, ahol már várta az udvari diszhintó.

Fényes csoportozatba verődve álltak sorfalat a Dunántul legelőkelőbb urai, a herceg, Amadé, az óbester, néhány generális, aranyos főtiszt, kik a király kíséretében járták sorra a felkelő táborokat. Egy nápolyi piktor, akit a kismartoni kastélyból hívott ide az Esterházy stafétája, hamarosan lekapta a ragyogó gyülekezetet, amely színesen vált ki a gernyőhidi park sűrű, sötétzöld háttéréből.

Öt óra volt, a királynak indulni kellett; egy apró vasmegyei faluban még ma estére volt kitüzve a találkozó József nádorral, aki a soproni országot felől jött, a határszéli vármegyék lovas bandériumainak kíséretében. Ez a híres körut szerezte meg a

»király öcscsének« azt a meleg rokonérzést, mely mind erősebbé, hatalmasabbá lett a magyar szivekben, mindegyre növekedvén az időben, mely a jóságos palatinus földi hüvelyét porrá és hamuvá omlasztotta.

Ferencz király, kezét rázván a hódoló urakkal, leereszkedőleg fordult Gernyőhidy felé.

— Köszönjük a vendéglátást, fiam, mindig szívesen gondolunk reátok.

A fejedelem kocsisa már a lovak közé akart vágni ostorával, de ekkor hirtelen eszébe jutott valami a királynak:

— Tizenkét nap mulva ezen térünk vissza megint, szólott, örömmel vennők, ha a környék családait egybegyűjtenéd kastélyodban. Szeretnők, ha egyszer színről-szinre láthatnók a csárdást, a híres magyar tánczot.

Gernyőhidy mélyen meghajolt, a park gloriétéjében rázendítették a himnuszt a várakozó muzsikusok. Fenn, a szomszédos halmon, megharsantak a trombiták, a hat délczeg paripa kikanyarodott a fák közül. Egetverő éljenzés hangzott föl, odakünn kalapjukat dobálták a falusiak, az inzurgens főtisztek egy mértföldnyire kíséretül szegődtek a királyi menet mellé. A park aranyrácsos kapujában még egyszer visszalobogtatta a zsebkendőjét az öreg Mayandt gróf, aki bucsuzáskor udvariasan csókolta meg a Gernyőhidyné bársonyos kis kezét. A falu

határában megdördültek a mozsárágyuk, a Gernýó-hidyek kegyuri templomában búgott a kilenczven-mázsás harang. Aranyos porfelleg szállt az ég felé, amely a ragyogó menetet eltakarta.

Alkonyattájt, ahogy a kísérő urak visszatértek, Gernýóhidy Antal sürgősen fölkereste az ebédelő herczeget.

Esterházy barátságosan kezét rázott vele.

— Örvendek, miben lehetek a tekintetes ur szolgálatára?

— Hallotta Kegyelmességed a király amaz akaratját, hogy visszatértekor esti multságban mutassuk be néki a magyar tánczot. A felséges ur kívánsága parancs nekem és házam minden zugolyát hódolattal rendelkezésére bocsájtom. De a környék nemes familiáinak meghívását egészen a Herczagséged tetszésére bízom.

Esterházy észrevette, honnan fú a szél és idegesen dobolt villájával az asztalkendőn.

— Igen, igen, szólt, köszönöm, de a dolog bajos egy kissé. Egyébként meglátjuk még, mint fordulnak az ügyek, majd a többi urakkal is konferálok ebben a kérdésben.

Amadé Antal, az egyik óbester, töprenkedve szorongatta a kezét, ahogy a fölvetett ügyet meghallotta.

— Baj, nagy baj Kegyelmes Uram! Nincs itt az egész vidéken asszony, aki a hajduleány vendégszeretetét elfogadná.

— De ha a király óhajtja?

— Még a király kedvéért se.

A viczispányok, a nemes urak aggódva dugták össze a fejüket a közelebbi napokban. Borzasztó helyzet volt, nem kínálkozott kivezető út. Ugyan mit szól a fejedelem, ha kivánsága ezen a morális büszkeségen csorbát szenved?

Az asszonyok hirt hallván a dolog felől, erős haragra lobbantak.

— Oh, persze, nem kellene más! Majd még a saját szakácsnénkkal járunk karonfogva!

Az egyik loyális megyei jegyző hevesen csapott otthon az asztalára.

— Elég a perorálás, akarom! Ott fogsz lenni, punktum!

De az asszony gögösen fölkaczagott:

— Soha, értsed meg! Csak erőszakkal hurzoltathatsz oda, de akkor is el fogom tolni az utból ezt az erkölcstelen komornát.

A tizenkét napból hét elmúlt már, de a kérdést nem lehetett megoldani. Elcsüggedve jártak a nemes urak föl-alá, maga Esterházy herczeg is kedvetlenül sétálgatott a sűrű gesztenyefák lombjai alatt.

A nyolczadik napon végre Amadé bárónak támadt valami ideája.

— Egy mód volna, szólt a herczeghez, csupán egyetlen mód. Ha Gernyőhidy dispenczióval rögtön feleségül venné ezt a teremtest. Akkor

talán az asszonyok is csak megnyugodnának a dologban.

Esterházy herczeg sürgősen elhivatta magához Gernyhídyt.

— Egy tanácsom van a tekintetes ur számára, — és ez az egyedüli kivezető út. Vegye feleségül azt az asszonyt, a tábori lelkész akár ma is összeesketi vele. Ez a kis gyerekekkel szemben is kötelessége volna a tekintetes urnak. Az asszony édes apja utóvégre is nemes, akinek ősei már Tarján vezérrel együtt említetnek Anonymusban, bárha csak hollós Mátyás idejében emeltettek a köznemesek sorába.

Gernyhídy ridegen fordította a herczeg felé a familia jellegzetes sasorrát.

— Tudja meg Kegyelmességed, szólt, hogy a Gernyhídyiek megszerethetik a saját hajduik leányát és együtt is élhetnek velük holtukig. De pap elé nem viszik az ilyen frigyét. És a Gernyhídyekben, bár nem hordoznak fejükön herczegi koronát, ugyanakkora büszkeség lobog, mint az Esterházy princzekben!

Sarkon fordult, köszönt és távozott. Otthon bezárkózott a szobájába és kutyakorbáccsal verte végig az egyik komornyikját. A dadát kituszkolta a babával.

— Menj kölyök, dörmögte, menj az anyád karjai közé!

Két kínos nap mult el, a harmadikon megérkeztek a király podgyászos szekerei, egy staféta,

ki a felséges ur közeledését jelezte. Esterházy herczeg kétségbeesve kereste föl az alkonyon a gornyőhidi kastélyt.

A parkban, a kertészház előtt, a kövér fűben hanyatt feküdt Gernyőhidy Antal, egy pufók, öt éves baba pedig vidám sikongatással tépte hosszú, barna szakállát. Egész homály volt már és a harmatos fű csodálatos illatot terjesztett. Az egyik emeleti ablakból egy bájos asszonyi arcz hajolt ki.

— Vigyázz Gyöngyvirág, kiáltotta egy édes althang, ne rosszalkodj!

Gernyőhidy felugrott, ahogy a herczeget meglátta. Esterházy aggodalmasan fordult feléje:

— Nos, hát határozott-e valamit a tekintetes ur?

Gernyőhidy daczosan vetette föl a fejét.

— Oh igen, határoztam. Legyen egészen nyugodt Kegyelmességed! A király kívánsága teljesülni fog. Még ma este szétküldöm a meghívó kártyákat.

— És aztán?

— Aztán, felelt hidegen Gernyőhidy, aztán nem az én gondom a többi. Aki jön, szívesen látom, aki nem, az otthon marad békességgel! Senkit sem hurczolunk ide erőszakkal, ezt elhiheti Herczegséged!

— De hiszen egyetlen asszony sem jön....

— Ez egészen az ő dolguk!

Fölkapta a kis leányt és fűtyölt Nerónak, a kutyának. A nagy newfoundlandi óriás ugrálva közeledett.

Geryőhidy fölültette rá a gyereket.

— Hopp, a Gyöngyvirág lovagol! Vigyázz Néró, le ne ejtsük a Gyöngyvirágot!

A herczeg vállatvonva köszönt.

— Isten áldja meg a tekintetes urat!

Szomoru arczczal vette föl másnap meggyszinü diszmentéjét a dunántuli inzurgensek generálisa.

— Borzasztó baj lesz, dörmögte a kísérő uraknak, a felséges ur mindnyájunkra nehezíteni fog.

Komorán harsantak föl délután az üdvözlő trombiták. Az őbesterek hallgatva lovagoltak az inzurgens csapatok előtt, a főhadiszállás lejtős dombján egy csapat asszony leste távolról a királyi menet közledését. Amadé báró haragosan intett arrafele a kardjával.

— Mindennek az asszonyok az okai, mindennek!

Öt óraker látható lett a tarka menet, a poros főtisztek, Mayandt gróf hintójának hófehér ernyője. A király egy kissé barnára sült a napsugaras táborokban, a hosszú szemle alatt. Jobbján a fiatal nádor ült, az egész 1797-iki inzurrekció főparancsnoka.

A fejedelem jókedvüen fordult Esterházy herczeg felé.

— Hogyan vannak a mi inzurgens fiaink?

Egetverő éljenzés tört ki az egész táborban, a veszprémi lovasok diszkiséretül szegődtek a király hatlovas hintója mellé. Ferencz király

végig nézven a délczeg csapatot, mosolyogva így szólt:

— Ime kétszáz generális, közlegényi uniformisban!

Estefelé járt az idő, a király elfáradt az egész napi utazásban. Mielőtt lakosztályába visszavonult, a gernyőhidi kastély lépcsőzetén egy pillanatra szoba állt a házigazdával.

— Este viszontlátjuk, mondta, a bálon örömmel fogok megjelenni Önök közt.

Az alkony hűvössége, fátyola lebocsátkozott a dunántuli táborra, őrüzek égtek a távoli mezőkön, bugó kürtök zendültek meg a messzeségből, mint valaha a Rákóczy Ferencz idejében. Husz vagy harmincz falusi cigánybanda muzsikált a jókedvű csapatok közt, itt benn, a park sötétzöld lombjaiban, felcsillantak a tarka papir-lámpák, ezer és ezer mécs lobogott szerteszét, mintha óriási szentjánosbogarak villogtak volna a kastély körül.

A gernyőhidi palota kitért kapujából széles sáv áradt ki a park homokos utjaira. A lépcsőház kandeláberjei tündöklő fényességben égtek, hajporos inasok sűrögtek a hófehér lépcsőkön. Egy-egy tornyos, arany-czirádás fogat robogva gördült a kapubejárat elé, zsinóros kocsisok hangosan pattintottak az ostorukkal. Felülről lehallatszott a kitünő orchestrum zenéje, a cello rekedten dörmögött, a délvidéki bokrok erős illata áradt szerte a terjedelmes folyosókon.

Esterházy herczeg aggodalmasan állított be kilencz óra tájt.

— Vannak-e már? kérdezte az ajtónállót.

— Sokan, Kegyelmes ur, felelte a komornyik meghajolva.

A csilláros termek valóban telve voltak vendégekkel. Káprázatos színekben hullámozottak föl s alá a tarka disz-ruhák, a Gernyőhidyek híres gobellinjeit kíváncsi csoportok szemlélték, a buffetben koczintott néhány jókedvű fiatal ember. A Dunántul összes előkelősége megjelent ezen a fejedelmi bálon, de kivétel nélkül, egész az utolsó emberig, csupá férfi; *egyetlen selyem uszály sem söpörte a termek tükörszerű padlóját.*

Gernyőhidy udyariasan sietett a belépő herczeg felé.

— Isten hozta Kegyelmességedet, üdvözlöm szegény házamban.

Márkus kapitány, a hadsegéde, bonhomiával vágott közbe:

— Dejszen még eddig minden jól van, tekintetes ur. De holnap valamennyiünket guillotín alá czipelnek!

Egy kicsiny szalonban, hol Mária Terézia egy apró pasztellrajza függött, bánatos mosolylyal ült a ház fiatal asszonya; némán hallgatva egy tirolai ulánus tiszt udvarlását. Panasz nélkül, elfacsart szívvél mosolygott, bájos Titusfejét figyelve fordítván a

csevegő katona felé. Fehér, uszályos ruhája végigomlott a szőnyegen, holott csak mondhatatlan erő tartotta vissza attól, hogy maga is végig essék a szoba padlóján. Finom mosolyán belül mélyen érezte ez a csöndes asszony, milyen nagy megvetés nyilvánult iránta a mai ünnepies éjszakán.

A beszélgetést egyszerre megakasztotta a felzuduló himnus hangja s egy hangos moraj, mely az összes termeken végig futott.

— A király!

Ferencz király volt és az egész udvari kíséret. A nádor szelid arcza mosolyogva fordult ide-oda, de a király bámulva nézett széjjel a karosszékből, amelynek selyme a pálmák közül kipiroslott.

A vendégek a fejedelem köré gyülekeztek, Esterházy herczeg mély tisztelettel hajolt meg, zajos tolongás támadt az összes fényben uszó termekben. Gernyőhidy alattvalói hódolattal suttopta:

— Köszönöm a kegyelmet, Felséges Uram!

A király kezével intett, hogy távozzék. Egy perczig egyedül maradt az emelvényen Esterházy herczeggel és ekkor neheztelő csodálattal kérdezte:

— Mit jelentsen ez? Miért nem jelent itt meg egyetlen asszony sem?

A távolállók aggódva látták, ahogy a fejedelem szemöldöke haragosan megvillan a herczeg magyarázó beszédje alatt. Hosszasan, élénken tárgyaltak valamit, a király mohón közbeszólt némelykor,

Esterházy kipirult arczczal folytatta a beszélgetést. Márkus kapitány sugva szólt Amadé báróhoz:

— Annyi, mintha a porban volna a fejünk!

E pillanatban zugás támadt. A háziasszony áttörte magát a hullámzó sokaságon és halványan közelített az emelvény felé. Csönd volt, a zene elhallgatott, az egész vendégsereg szeme a szép asszony alakjára volt függesztve.

A fejedelem maga is figyelmessé lett.

— Mi történik? kérdezte.

Semmi sem történt, jóformán semmi. Egy hosszú, fehér uszály omlott végig a földön, utána egy karcsu, bájos asszonyi test. A király látta egy pillanatig, ahogy egy könyben uszó szempár félénken föltekint rá, de a vergődő galamb most hirtelen a földre omlott és sirva csókolta meg a király szalagos czipőjét.

— Bocsánat, rebegte zokogva, én vagyok mindennek az oka, én Felség....

Egy légy zümmögését meghallották voln a lélekzetüket visszafojtva álltak meg a vendégek, csak Gernyhídy szorongatta a kardját, oly rémitő erővel, hogy a markolat kemény aczélja behorpadt.

A fejedelem fölállott a helyéből és jóságosan nézett a földön vonagló asszonyra.

— Keljen föl gyermekem, szólt hangosan, *keljen föl grófnő!*

Meglepetve sziszszentek föl a nemes urak, csak hátul dörögött egy fiatal uhlanus tiszt.

— Olyan szép és finom, hogy akár herczegnőnek is beválnék.

A király most intett Gernyóhidynek, hogy közeledjék.

— Aki oldalunk mellett ült — folytatta erős hangon — egy egész ebéd alatt, mindenkor méltó arra, hogy bárki által is az oltár elé vezettessék!

Kitört az éljen most mindenfelé. A szép grófnő hevesen zokogott, a király Mayandt gróf felé fordult.

— A diplomába azon óhajtásom is beveendő, hogy e házasságból származott gyermekek örök időken által az atyjuk és anyjuk kettős nevét viseljék!...

Ime, ez a története ama híres házasságnak, melyet Ferencz király szerzett a mult század utolsó idejében. Apokrif krónikák azt is regélik, hogy a fejedelem, midőn a szép asszony mosolya kicsillant sűrű könyei mögül, szavaihoz még azt is hozzátette volna:

— Az utóbbi persze csak arra az esetre vonatkozik, ha a grófnő nem tartja rangján alólinak ezt a házasságot!

A Nászünnepeley.

Katona, a piktor, aki a kaszinó legkedveltebb festője, egy késpengével erősen verni kezdte a poharakat, ugyannyira, hogy az általános figyelem az ő históriája felé terelődött.

I.

Akkor még miniszter volt Waldbach Rudolf s egy este, valami művészeti ankét után, azt a megtisztelő kérdést intézte hozzám: megfesteném-e a XVII. századbeli Rudolf gróf híres nászünnepeleyét — melyen Leopoldus császár is képviseltette magát — a tiszolczi várkastély nagy ebédlője számára?

Természetes, hogy készséggel beleegyeztem, a kegyelmes ur adott egynehány utasítást, magam meg reggeltől estig a muzeum régi levelesládait bujtam, amelyek a Waldbachok nevezetes családi irományait őrzik. (A miniszter az egész kéziratgyűjteményt a muzeumnak engedte át letétbe.) A XVII. század végének e híres lakodalma felől egyébként

az egykoru krónikák több lapján is őriztetnek följegyzések, többek közt Apor báró, a »gyükeres székely« könyvében is visszacsillog egy helyütt az emlékezetes nászünnepegy fényessége.

Lassankint kidomborodott előttem a híres nász, az egész érdekes század... Világosan előttem állt a kis Enyiczky Kata, az Erdélyországból jött mátká, a daliás Rudolf gróf, Biró Tamás, a harcias eskető püspök, Entzthal, az ausztriai generális, a császár megbízott követe... Jobbára már szineztem, csoportosítottam az alakjaimat, mikor egyszer, november elején, a miniszter kegyesen észrevett egy délelőtt a képviselőház folyosóján.

Felém jött, barátságosan nyújtotta a kezét:

— Pompás, hogy itt találom, éppen kéretni akartam. Van egy jóra való ideám. Karácsony előtt Tiszolczon lesz az egész familia, még dunántúli rokonaink is odagérkeztek. Magam is leszaladok három-négy napra, ha az ügyeim megengedik. Ha nincs másféle angageálva, szívesen látjuk odalenn. Mint talán tudja, e kastély folyosói szekrényeiben ugyszólván hiány nélkül megvannak a Waldbachok összes régi jelmezei, a ruhák, a fejdíszek, az ékszerek. Leszünk annyian, hogy könnyű szerrel kiállithatjuk az egész hajdani nászünnepegyt, még pedig megboldogult őseim eredeti kosztümjeiben. Azt hiszem, érdekes élőkép lesz és maga is hasznát veheti a modelleknek. A rendezés teljesen az ön dolga, összeállithatja.

az egész képet tetszés szerint. Nos, jónak találja az ideát?

— Kitünőnek, kegyelmes uram.

Egy deczemberi hajnalon leutaztunk. A vendégek már ott voltak, egyedül a miniszter hiányzott. A gróf, kinek a két elnöki titkár kibiczelt, utközben minden tudományát összeszedte, hogy tőlem piquetben egy forint és harminczöt krajczárt elnyerjen, (száz point-t öt krajczárba számítva) de a havannákból, melyeknek egy darabja ugyanannyiba kerül, egy egész skatulyával elpusztítottunk, mire a tiszolci allomást megpillantottuk.

A Waldbachok régi kastélyát az egész környék uralja; még az első Waldbach gróf, egy teljesen magyarrá lett württembergi indigena építtette a XVII. század elején. A nyugati szárny, az ódon kastély maradványa, szinte középkorias benyomást kelt szürke, nyersen vakolt falaival, befoglalt bástyarészeivel, melyeknek legszélső sarkán egy romantikus, négyszögletes torony tekintet szét a ködben uszó vidékre. A torony első emeletén van a kápolna és a földszintről egy meredek csigalépcső a Waldbach grófok családi sirboltjába vezet. A várnak ezt a régi szárnyát egy zömök oszlopokon nyugvó nyílt folyosó köti össze, a kastély újabb részével, melyet Waldbach Hugó, az egykori testőrhadnagy, a XVIII. század végén csatolt a régi épület mellé. Ez az új barok-stylben épült palota csupa kényelem és

fényüzés; hatalmas, kettős födele már a harmadik vasuti állomásról meglátható, s közelebb, a széles kocsiföljártat fölött, a homlokzat czimerpajzsán, a parókás Minerva, Ceres és Mars virágfüzérékkel játszanak.

Bár a kastélynak ez az újabb része hasonlithatatlantul kényelmesebb, még az uton arra kértem a kegyelmes urat, szállásoljanak be a régi, nyugati szárnyba, ha lehet közvetlenül a torony mellé. A gróf mosolyogva bólintott a fejével.

— Művésztér, szólt, mindnyájan csordultig vannak a romantikával. Azt hiszi talán, hogy a kriptában pihenő Waldbachok tisztelgő vizitet fognak önnél tenni éjszakánkint?

Tényleg pompás volt ez a XVII. századbéli lakosztály; a torony tőszomszédságában kaptam három vagy négy óriási szobát, melyeknek egy-egy ablakmélyedése ugyszólván nagyobb, mint a közép-sorsu budapesti családok szalonja. A grófi család még a régi butorokat is megőrizte; préselt, kordován bőr karosszékek, griffek által tartott tölgyfa asztalok, csavart, oszlopos, ódon pohárszékek, egy rózsafából készült szekrény, — a prágai érsek küldte a Waldbach Juliánna esküvőjére — melynek berakott porcellán lapja Prága látóképét ábrázolta. És sötétzöld függönyös, széles ágyamban fekvé, mig szemem álmadozva pihent a jezsuita boltozat csucsbaftató iverin, egy régi óra érczes ketyegéssel verte ki a

suhanó másodperczeket s az éjjeli lámpa szelid világosságában láthattam, amint a csodaszerkezet belsejéből hatvan perczenként egy nehéz, keresztos vitéz vágatott ki a kapu elé s kürtjébe fujva, megint visszatért a masszív óravár mélyébe. Valósággal duskálkodtam a romantikában, a kongó zeg-zugos folyosókban, az ismeretlen czélú meredek csigalépcsőkben, az itt-ott fölfedezett rejtekajtókban, melyek sötét, boltíves csarnokokba vesztek el. Egyegy fordulónál erős léghuzam csapta meg az embert; de sohasem lehetett kideríteni, hol van az a nyitott ablak, melyen a szabad levegő beözönlik?

Az ebédre hívó harang ide csak elmosódva hallatszott el. Egy öreg komornyik, aki itt nevelkedett föl, néha gondolkodva betekintett hozzám s kértemre szívesen mesélgetett egyet-mást a Waldbachok családi viszonyai felől. Megmutatta a rejtekajtót, melyen belül a fiatal Miklós grófot, a Martynovich-összeesküvés idején a Németh ügyész poroszlói elfogták... Maga Ferencz császár avatkozott bele, hogy az ifju embert, aki a párisi egyetemen mindenféle forradalmi elveket szivott magába, pár hét múlva kibocsássák a fogságból...

A kastély tele volt vendégekkel. Az uj szárny nagy ebédlőtermében mintegy harminczan összejötünk naponként; minden számottevő Waldbach idegyült, néhányan az ország tulsó végéből, sőt egy fiatal dragonyos hadnagy egy galicziai mezővároska

helyőrségéből. Az ősz Waldbach altábornagy (a vezérkARBól) délelőttönkint együtt lovagolt ki hadnagy öcscsével, aki a saját lovait is magával hozta . . . Kláry Sándor, a főispán, aki Waldbach leányt birt nőül, itt kártyázott esténkint a helységbeli káplánnal, aki néha fiszharmoniumon kísérte a főispán kellemes Schubert-dalait. Volt egy sereg fiatal asszony, akik színes virágokként tűntek föl olykor a kastély rozsdaszínű folyosóin. Az özvegy grófné, a miniszter édes anyja, most is oltárterítőit himezte, mint husz-harmincz év óta szüntelenül. És mindenkifölött a kis Walbach Katinka, a francziás, eleven kis Katinka comtesse, akinek arczképét minden illusztrált ujság hozta már, s akinek édes pasztellképe oly nagy feltűnést keltett a műcsarnok legutóbbi kiállításán.

A vén kastély maga is élni látszott. Reggeltől —estig nem szűnt meg a nehéz hintók gördülése, a pompás lovak tüzes trappban kanyarodtak a magas kocsiföljárat elé, a komornyikok chamois-egyenruhái kivillogtak a kopasz fák közül, a szakács már hajnali három órakor talpon volt, kukták, konyhalányok verték a habot nagy rézkondárokban, a postakocsis háromszor is megfordult napjában a konyha előtt. És odafenn, a világos termekben, vigan csendült meg a folyosói csöngetyü, a magas, kétemeletes ablakokon hangos zongoraszó verődött ki a párás téli levegőbe és néha bánatosan hallatszott ki a

főispán férfias baritonja a fiszharmonium orgona-szerű hangjai közül.

A nagy szárnyas ajtón, melyen belül hevenyészett atelier-met fölütöttem, néha, délfelé, erős kopogás hallatszott.

— Szabad? kérdezte egy finom hang s Katinka comtesse kíváncsian bukkantott be a festő állványok közé, míg háta mögött a dragonyos hadnagy sovány, borotvált arcza lett láthatóvá.

Visszatérve a lovaglásból, mig az ebéd ideje elérkezett, majdnem naponkinti vendégem volt a grófkisasszony, kinek oldala mellől sohasem maradt el az a vöröses bajuszu dragonyos, a prezuntívólegény. (A hadnagy a leggazdagabb volt a familiában.)

Egy este, ebéd után (odakünn havas eső szitált) a miniszter szoba hozta a *Nászünnepeleyt*.

— Tán holnap, — szólt, — ez lenne a legalkalmasabb idő. Ha a hölgyeknek nincs ellene kifogásuk, reggel kikészíttetem a kosztümöket.

Az ajánlatot mindenki helyeselte. Ambró, az öreg komornyik, a kulcsárnővel előszedte a kulcsokat s ágyamban fekvé késő éjjelig hallottam, ahogy a két vén cseléd tanakodva kutatott a folyosói szekrények mélyében.

Dejeuner után mindenki lakosztályába ment. Valahány komorna, szobaleány volt a kastélyban mindannyi a hölgyeknek segédkezett, csudálatos jelme-

zeket vittek az egyes termekbe, a villamos csöngetők szünet nélkül szóltak. Kevéssel egy óra után az egész társaság megjelent a nagyobbik ebédlőben.

A szemem káprázott, mintha színes felhők szálltak volna alá a csillogó parkettre. Itt volt előttem a rejtelmes XVII. század, de színesen, elevenen, a hosszú kétszáz esztendő poros miszticizmusától illetetten! Mintha a Waldbachok sirboltja hirtelen fölnyílt volna s Rudolf gróf délczegen tért volna vissza kastélyába egész fejedelmi kíséretével. . . .

A völegény violaszínű bársony-dolmánya ragyogott a drágaköves gomboktól, mentéjéből kifehérett a nyuszt világos bundája, melyet anno 1681. kétezer öreg talléron hoztak ide Oroszország sivatagjairól. Süvegének gyémántos medálján megtörött a bágyadt téli napsugár, a színes igazgyöngyök csillogtak. Nem a vallás- és közoktatásügyi miniszter volt ez többé, hanem a hatalmas, XVII. századbeli dinasztia, ki magával a császárral szemben is büszkén megcsörrenti a kardvasát. . . .

És a kis Waldbach Katinka, aki könnyed, világos toiletteiben francia babához hasonlatos, most szinte megváltozott pillantással huzódott meg a daliás völegény oldalán, kék szemei, fitos szubrettorra, komoly kifejezést öltöttek. A kivágott, dudoros ujjú kürasszerékből szélesen dagadt ki a hatalmas aranybrokát szoknya, a décolletage reszkető brabanti csipkái közül kivillant a drágaköves nyakláncz. Gesztenyeszínű

hosszu haja kétoldalt hullámosan árnyalta be gyöngé fehér orcáját, a fátyolos diadém úgy nyugodott szép fején, mint egy királyi korona. A mátka fehér válla szinte vetekedett a hófehér gyöngyökkel, melyek leomló hajfürtjeit ékitették. . . .

Itt volt az öreg Waldbach Krisztina, a néhai vőlegény édesanyja, hajszin bársony szoknyában, rőtarna mentével, mellette ama szépséges grófné, Bertóti Anna, kinek drága, vieille d'orhoz hasonlatos dereka, hol az arany, hol a sötétzöld káprázatos szineiben ragyogott, Szentmihályi Zsuzsánna, a fürge kis Enyiczkyné, a fejedelmi Székely Klára. Rég fedésbe ment szinek suhantak meg a bágyadt levegőben, lángszinü aranybrokát, világos füzöld, ezüst skofiummal kivarrott buzavirág . . . Ugy volt, egészen úgy, mintha a sirbolt nehéz ajtaja csakugyan megnyilt volna . . .

Az ablakfülkében a nagy Entzthal generális, a trencsényi, a nyitrai híres ütközetek megnyerője . . . Leopoldus császár általa képviseltette magát a Rudolf gróf fényes nászünnepélyén, görbe, nehéz kardja csakugyan ott vala ama régen lezajlott hadviseletben . . . A nehéz sisak alatt alig lehet megismerni a Waldbach altábornagy vastag nyakát, széles, jellegzetes állcsontját.

Ama sötétcsuhás, meghajlott alak, aki a délczeg Székely Klarával beszélget, maga Biró Tamás, a puritán életű, nyersszavu püspök, aki valaha az ifju párt

összeadta . . . Az ember szinte megrémül, hogy a nagyszombati országgyűlés híres szónokával áll szemben (ő volt az, aki öklével a nádorispán asztalára ütött) de hirtelen elkergeti ezt az illúziót a szent férfiú egyetlen mondata, amely véletlenül a fülünkbe jut:

— Méltóságod már a holnapi gyorsvonattal utazik? . . . Azt hittem, lesz szerencsém a karácsonyi misémen . . .

Vinári bácsi ő, a tiszolczi szelidlelkű plébános, aki legfeljebb akkor üt az asztalra, ha a XXI-est elfoghatja . . .

Ugy volt, mintha az egész, rég lezajlott lakodalom egyszerre előttem állott volna megint. Maga Waldbach Rudolf állt itt, a kis Enyiczky Kata puha kezeit fogva . . . Szinte éreztem a tömjénszagot, a várkapolna színes ablakai hosszú sávokat vontak az aranyos szentek lábához, a templom hideg köveire. És hirtelen megzendült a Biró Tamás darabos, erőteljes hangja, a ministráns-papok csipkés ingei ide-oda surrantak a félhomályban . . .

Tele voltam hangulattal, gyorsan készítettem is egynehány vázlatot . . . Éreztem, hogy pompás lesz a Nászünnepe, láttam az alakjaim hideg, erőteljes vonásait . . .

A kegyelmes ur megkérdezett az »ülés« után:

— Nos, hogy van megelégedve az impresszióval?

Áradozásaimra a miniszter is lelkesen csörrentett a kardjával.

— Csakugyan, magam sem hittem volna, hogy ilyen színes lesz mindez... A kép annyira gyönyörű, hogy különös gondolatunk támadt... Egyhangulag elhatároztuk (a kegyelmes ur itt is parlamentí stílusban beszélt), hogy ma ezekben a kosztümökben ülünk ebédhez.

Nem öltözött át senki, a kastély széles folyosóin tarka menték, brokátos szoknyák suhantak el a téli délután homályában. A dragonyos hadnagy így koscsizott ki ebéd előtt; a faluban szájatva futottak utána a gyerekek.

Este, ahogy az ebédlő nagy csillárait fölgyújtották, maguk a lakájok is állva maradtak egy pillanatra. A frakkos, smokinges Waldbachok helyét, (akik finom mosolylyal hajolnak a szomszédnőik apró füléhez,) egyszerre a régi kómesek foglalták el, akik szinte mások, idegenek, erővel és szilajsággal telvék... Az asztalfőn nem a parlament híres vezére ült többé, hanem a tiszolczi vár hatalmas ura, akinek Lipót császár hadi érdemei fejében adta meg a kilenczágú koronát. (Mindaddig bárók voltak a Waldbachok.) Csodálatos, hogy odakünn nem szólal meg a várkapus kürtje s a nehéz hidat nem bocsátják le a havas vízzel telt várárok fölé. . . .

De nem, a híres püspök halkán mondja el magában az asztali áldást. És végezvén, föltálatják a

vacsorát, mint régente, kétszáz esztendő előtt, az elődök régi módi ceremóniájával. A drága mivű talakat, selyemkendőkkel általkötvé hozzák az étékfogók, akiket megelőz a familia hopmestere, ezüstös pálczával a kezében. A vendégek háta mögött a fegyverhordozó inas, a fehér, szövött abrosz csillog a rubinnal, gyémánttal, smaragddal kirakott serlegek fényétől. A mátká előtt tengeri gyöngyházból készült pohár, amelyben Enyiczky Kata a rózsaszín nyelvét megmártotta valaha ... Ime, most a kis Waldbach Katinka félénken emeli ajkához, mintha még rajta volna egy szemernyi a régen porladó dédanya testi lényéből.

Ebéd után megerednek a nyelvek, a régi bor csillog az ezüstös, aranyos poharakban. A miniszter elég kegyes és rám is köszönt egy serleget, csekély művészi sikereimet érdemen fölül magasztalva. Az altábornagy később Rubensről beszélget velem, míg a dragonyos hallgatva szívja virzsiniáját a comtesse másik oldalán.

Lassankint észreveszem, hogy a bor nagyon erős, de ő exczellenciája egy tapodtat sem tágit a németalföldi festészettől, és közben, magyar szokás szerint, oda-odaüti poharát az enyémhez.. Nem vagyok borivó, de hősiezen védem a várat, bár egy pillanatra, mint valami fátyolon át, méhdöngésként zug a fülembé a társaság jókedvű beszélgetése...

Igazi öröm fog el, mikor a hölgyek fölemelkednek a székeikből.. Valaki, ha jól hallottam, a főispán, néhány régi tánczot indítványoz.. A hölgyek lelkesedve kezdenek az egeres, a süveges, a lapoczkás tánczhoz, néhányan hangosan kaczagnak, az öreg Waldbach grófné ölébe támasztja a kezeit. A szép Székely Klára délczegen lejt, a dragonyos vigyázva teszi le a virzsiniáját...

Mindez oly szép, de én hasztalan küzdök az álommal... Furfangosan nyitva tartom a szememet s az altábornagyot ravasz feleletekkel áltatom; de érzem, hogy a csalást nem üzhetem a végletekig. Mintha Christine grófné szemrehányólag tekintene rám, a terem tulsó végéből.

Érzem, hogy elalszom, s majdnem kétségbe esem e botrány miatt. De egyszerre csak hallom, amint az én távoleső szobámban a régi óra érczesen üti az éjfelet, s ez egyszerre elűz tőlem minden álmot. Ébren vagyok, figyelek . . .

E pillanatban világosan hallom, hogy a terem nagy szárnyajtáját hangosan megkopogtatja valaki.

II.

A táncz egyszerre félbeszakadt.

— Lehet, kiáltotta a kegyelmes ur.

A terem nagy szárnyajtai hirtelen fölnyiltak. Csodálatos látvány tárult elénk. Az altábornagy is

félbenhagyta a beszélgetést s lorgnonját szemeihez emelte.

Az ajtónál megjelent Waldbach Rudolf, de a régi, az igazi, aki az 1709. esztendő óta a családi sirbolt czimeres kőkoporsója alatt nyugodott. Erős karjára szeliden támaszkodott a kis Enyiczky Kata, mögötte az öreg Christine grófné biczegett. Hátul egyszerre föltűnt a püspök zord alakja, mellette a seprő-bajuszu Heintz generális, a nagy trencsényi győző... Egy csapat szép asszony, a délczeg Székely Klára, a törpe kis Enyiczkyné, a rőthaju Szentmihályi Zsuzsánna egymásután megjelentek az ajtónyílásban. Lángszinű, aranybrokát, világos füzöld, ezüst skófiummal kivarrott buzavirág-ruháik mintha penészesek lettek volna itt és ott, arczuk halvány volt a fejedelmi világításban.

A miniszter felugrott a helyéből. Különösnek tetszett előttem, hogy a kegyelmes urat nem lepte meg szerfölött a látogatás s örvendő bámulattal kiáltott:

— Istenemre, az üköm és az ősanyáim! Milyen megtiszteltetés, mennyire boldog vagyok!... De mi jutott eszükbe, hogy a családi kriptát odahagyják?...

A nagy komes komolyan nyujtotta a kezét.

— Üdvözlöm önt, tisztelt dédunokám. Mi odalenn, a koponyás vasajtó mögött, mindent tudunk, mindent hallunk, ami idefenn történik. Tudjuk, hogy mi ujra élünk e késő korszakban és ez ifjabb haj-

tás, mely ma itt mulat, mi vagyunk, önönmagunk. Voltaképpen önmagunkat látogatjuk meg, mert ön, tisztelt dédunokám, az én lelkemet hordozza a saját testi hüvelye alatt. Talán különösnek is tetszik önök előtt, de én e perczben saját magammal beszélek, kétszáz év utáni kiadásban.

A szép Enyiczky Kata, aki eddig szótalánul támaszkodott vőlegénye karjára, most nyájasan fordult Waldbach Katinka felé.

— Ugy látszik, szólott (és hangja oly ezüstösen csengett, mint egy régi nürnbergi óra) én sem lettem rutabb a lefolyt kétszáz esztendő alatt.

A nagy nyitott kandalló mögül most egyszerre sajátságos zene hallatszott. Mindnyájan odapillantottunk: öt csodálatos legény ült a régi módi padkán, lábukat maguk alá szedték, arczuk czipónyira kidülledt a rettenetes igyekezettől. Az egyik a trombitát fujta, a másik a dobon puffogott, a dudát billegtette a harmadik. Egy pupos, eltorzult ficzkó édes hegedűhangokat csalt ki, török sipot fujt valami meggörnyedt aggastyán. Waldbach Rudolf, az ükapa, hangosan elrikkantotta magát:

— Három a táncz!

Egy fiatal vitéz, aki valaha Heintz generális oldalán küzdött a nyitrai ütközetben, most grációzen meghajol a szép Kláryné előtt, s tánczlépésben tovaszédültek a parketten. A főispán jókedvüen csettintett az ujjával, a generális koczcintásra emelte a poharát....

Biró Tamás, a püspök, eleven képmásához közelített.

— A Kálvin hivei terjesztenek-e még gravámeneket a diéta elé?

— Óh, szólt a jó Vinári bácsi, a »Magyar Állam«-ban ma is van efelől egy kitünő vezércikk. A háboru az egész vonalon megindult.

— És megégetik-e a rezisztálókat?

A plébános megtörölgette a homlokát.

— Nem, főtisztelendő atyám, ma csak a »Nemzet«-et égetik meg. A rezisztálókat közigazgatási uton ötven forint pénzbírságra ítélik.

Elborult a nagy püspök, de nem ütött az asztalra, mint a híres nagyszombati diétán. Zordonul dörmögte magában:

— Ötven forintra? Közigazgatási uton? Ahelyett, hogy máglyát raknának számukra... Szentséges atyám, mi lesz ebből az országból?...

A generális, akinek színes mentéje foszladozott már a sirbolt nyirkos levegőjében, az altábornagygyal kvaterkázott az asztal tulsó végén.

— Lovon vagy hintón jött-e, vitéz uram? És hány napig tartott az ut Bécs várostól idáig?

Az altábornagy mosolyogva felelt:

— Az Orient-expresszen, megboldogult kollegám. Négy óra huszonhat perczkor ültem föl és tizenegy óra három perczkor szálltam ki a tiszolczi állomáson.

A generális értelmetlenül csóválta a fejét, de másra vitte a beszédet.

— Mikor volt utoljára háboruban?

— Hm, mormogott az altábornagy, mindeddig csak a boszniai okkupációban vettem részt, de tűzben nem volt a hadosztály. Hanem az *Armeebblatt* legutóbbi számában hosszabb stratégiai cikket közöltem a tüzérség reorganizációja felől. Ha tetszik, elviheti magával a sirboltjába. . . .

— Cikket! válaszolt elbusultan a generális. Köszönöm, de az olvasással nem állok jó lábon. Csak az öreg bötüket tanultam meg, de az se megy valami könnyű szerrel. . . .

Waldbach Katinka és Enyiczky Katalin meleg barátságba keveredtek ezalatt, a két bájos teremtés karonfogva sétált föl-alá a terem egész hosszúságában. A kétszáz év előtti Katalin szép arcát pikánsá tette a Katinka pisze orra, az új hajtás könnyedebb, illatosabb lett a réginél. Katinka vigan csicsergett, mint egy dalos madár, Katalin komolyan hallgatta, lebecsátott szempillákkal. Egy quadrille-ről mesélt, amelyet egy gavallér erdélyi fiú rendezett valami zártkörű fürdőhelyen; a hatodik figurába az egész kolonne-t kivezette a teremből, s a savanyuvizes kutnál, melyet megkerültek, a fürdői szolgák mindenkinek fölnyujtottak egy pohár habzó Roederert. . . .

— Roederer, mi az? — szólta Enyiczky Kata kíváncsian.

Katinka tágra nyitotta a szemét.

— Pezsgő, — felelt, — hát ti sohasem ittatok pezsgőt? . . .

Bizalmasan hajolt a szomszédnője füléhez és titkolózva sugta:

— A farsangon igazi menyasszony leszek . . . Nőül megyek a kuzinomhoz, akit akkorra főhadnaggyá léptetnek elő . . .

— Szereted? kérdezte Enyiczky Kata ábrándosan és fekete szemei csillogtak hófehér fátyola alatt.

— Nem tudom, még nem ismerem annyira. De György komoly partie, ő fogja örökölni a hitbizományt . . .

— Én a kolostorba mentem volna, ha az én szerelmes uram feleségül nem vesz . . .

A kis Waldbach Katinka szürkészöld szemei pajkosan fénylettek most.

— A kolostorba legfeljebb akkor megyek, amikor Livia hugom vizsgáját tartják a Sacré Coeurben, de ez esetben is többnyire hozzánk fáradnak el a nővérek. A szerelmi bánatot ma nem a zárda szürke falai közé viszik a csalódott szívek, hanem a kaszinói piknikekre és a kioszk akáczai alá . . .

A halvány Katalin csodálkozva suttogetta:

— Oh milyen más lettem kétszáz év alatt! . . .

Nem birtam fölfogni, hogyan lehet, Waldbach Rudolf az ükapa, most egy partie piquetbe fogott a miniszterrel s a két érdekes fej szemtől-szembe

ült egymással a háromkaru girandole-ok közt... Ugy volt, mintha az elhalt Waldbach önmagával kártyázna itt a kis asztal mellett, a régi hajtás az ujjal, egyetlen lélek, mely e pillanatban két emberben tanyázott... A miniszter finoman, zajtalanul osztotta a kártyákat, az ükapa nagyokat csapott az asztalra. A kegyelmes ur háta mögött a dragonyos hadnagy szitta a virzsiniáját, az őznek egy hosszúhaju íródiák kibiczelt, aki hirtelen itt termett valahonnan. Ő kezelte a táblát is, mert Rudolf gróf nem igen tudott bánni a krétával.

A muzsikusok valami különös, hajszálfinom zenébe kezdtek most, a társaság nagyrésze jókedvűen hozzáfogott a tánczoláshoz. Még Entzthal generális is tapogott az öreg Christine grófnővel, és Bíró Tamás a püspök — hogyan történt, hogyan nem? — valami egyházpolitikai entrefilet-t mondott a fiatal káplán tollába. Az entrefilet ezzel kezdődött: »Mint megbízható forrásból értesülünk« és ezzel végződött: »Titeket penigh, kutyahitűek, exkommunikálunk az anyaszentegyház kebeléből«...

Általános zürzavar volt. Rudolf gróf még mindig kártyázott önmagával, de egyszer torkára ment az erős szivarfüst, amire levette a saját fejét és gyertyával bevilágított az ajkai közé.. Christine grófné kivette a zsebóráját és vékony hangon tipegte:

— Teremtöm, milyen későn van.. Angyikám vedd a mentéd, térjünk vissza a sirboltunkba...

Mindnyájan szedelőzködtek. Ahogy hirtelen Entzthal generálisra tekintetem, megütödvé vettem észre, hogy a császár követe most egyszerre a *Monakó* kávéház fizető pinczérének fejét hordozza a vállain... Borzasztó volt, dolmánya külső zseb-jéből egy szalvéta csucsa kandikált ki a külvilágba...

*

A komornyik kiméletesen húzta félre az ágyas házam függönyeit.

— Az ebédlőbe méltóztatik fáradni, avagy ide rendeljem a reggelit?

Már késő délelőtt volt. A toronyból idelátszott egy bástyadarab, a kastély uj szárnyában dejeunerhez csöngettek.

TARTALOM.

Faubourg St. Leopold.

	Lap
Huszonnégy óra	5
Vendégszereplés	32
Lámpafény	44

Tartozik — követel.

Waldast ur penzióban	55
Kis és Entzenthal	66

A habverő mellől.

A kolostor szakácsa	79
Nickelsdorf rudacskái	91

Apró mesék nagy gyermekeknek.

A familia szemefénye	103
Topolyi diadala	113
Katicza uton	122
Párbaj a fehér asztal mellett	132

Mese a sellőről	143
Willy Sauters	154
A nagyság	166
Éjféli látogatás	178
Szilveszter testvér kísértése	195

Foszladozó krónikák.

A geryőhidi bál	209
A Nászünnepe	227

